

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**2006-2015 YILLARI ARASI BATI ŞERİA VE DOĞU KUDÜS'TE İSRAİL
YERLEŞİM AKTİVİTELERİ VE YERLEŞİMCİ ŞİDDETİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ebru BİRİNCİ

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Süleyman Erkan

Mayıs 2016

TRABZON

ONAY

Ebru Birinci tarafından hazırlanan “2006-2015 Yılları Arası Batı Şeria ve Doğu Kudüs’te İsrail Yerleşim Aktiviteleri ve Yerleşimci Şiddeti” adlı bu çalışma 08/06/2016 tarihinde yapılan savunma sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin (Başkan)

Doç. Dr. Süleyman Erkan (Danışman)

Prof. Dr. Mohammad Arafat

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. .../.../2016

Prof. Dr. Ahmet Ulusoy
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Ebru BİRİNCİ

08 / 06 / 2016

ÖNSÖZ

Bu tez ile İsrail yerleşim yerlerinin İsrail-Filistin anlaşmazlığındaki yerini ve yerleşimci şiddetinin süreçteki etkisini araştırmaya çalıştım. İsrail yerleşimleri sorununu incelediğim bu tezi yazarken, bu süreci kolaylaştıran birçok kişiye teşekkür borçluyum. Öncelikle böyle önemli bir konuyu bana çalışmam için öneren, çalışmalarım sırasında tecrübe, fikir ve önerilerini benden esirgemeyen ve destekleriyle yanımda olan değerli danışmanım Doç. Dr. Süleyman Erkan'a teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmalarım boyunca geçirdiğim stresli dönemlerde bana karşı daima anlayışlı olan, motive edici konuşmalarıyla heyecanımı sürekli tazeleyen, yorumlarıyla bana ışık olan aileme çok teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca yanımda olan, maddi ve manevi desteğini eksik etmeyen, güvenini daima hissettiren canım babama geç kalmış bir teşekkür borçluyum, teşekkürler baba. Mutluluğumu da mutsuzluğumu da benimle paylaşan, bana benden daha çok inanan arkadaşlarım Kübra ve Batuhan'a yanımda oldukları ve bana katlandıkları için minnettarım.

Son olarak, yeğenlerim Meyra, Kaan, Mavi ve Egemen'den onları ihmal ettiğim için özür diliyor ve onları çok sevdiğimi söylemek istiyorum.

Bu tezdeki tüm hatalar tarafımdan yapılmıştır.

Trabzon, Mayıs 2016

Ebru BİRİNCİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
TABLOLAR LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
GİRİŞ.....	1-4

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİLİSTİN TOPRAKLARINDAKİ YAHUDİ YERLEŞİMLERİNİN TARİHİ ARKA PLANI (1882-2006).....	4-43
1.1. İsrail Devleti Kurulmadan Önce Yerleşim Faaliyetleri (1882-1948).....	4
1.1.1. Manda Yönetimi Öncesi Filistin’de Yahudi Yerleşimleri (1882-1917).....	4
1.1.2. Manda Döneminde Filistin’de Yahudi Yerleşimleri (1917-1948).....	6
1.2. İsrail Devleti Kurulduktan Sonra Yerleşim Faaliyetleri (1948-1967).....	11
1.3. İşgal Edilmiş Topraklarda İsrail Yerleşimleri (1967-1991).....	13
1.3.1. Altı Gün Savaşları Sonrası İlk Yerleşim Faaliyetleri (1967-1977).....	13
1.3.1.1. Golan Tepeleri ve Ürdün Vadisinde Yerleşim Faaliyetleri.....	15
1.3.1.2. Gazze Şeridinde Yerleşim Faaliyetleri.....	17
1.3.1.3. Doğu Kudüs’te Yerleşim Faaliyetleri.....	18
1.3.1.4. Batı Şeria’da Yerleşim Faaliyetleri.....	20
1.3.2. 1977 Sonrası Yerleşim Aktivitelerini Etkileyen Faktörler.....	21
1.3.2.1. Likud Hükümeti Politikaları.....	21
1.3.2.2. 1978 Camp David Anlaşması ve Lübnan Savaşı Sonrası Yerleşimlerin Durumu.....	23
1.3.2.3. Yerleşim Hareketleri (Gush Emunim).....	25
1.3.2.4. İntifada.....	26
1.3.3. Oslo Barış Sürecinde İsrail Yerleşimleri (1993-2005).....	27

1.3.3.1. Yitzhak Rabin Hükümeti Dönemi (1992-1996).....	27
1.3.3.2. Benjamin Netanyahu Dönemi (1996-1999).....	32
1.3.3.3. Ehud Barak Dönemi (1999-2001).....	35
1.3.3.4. Ariel Sharon Dönemi (2001-2005).....	37

İKİNCİ BÖLÜM

2. EHUD OLMERT DÖNEMİNDE İSRAİL'İN BATI ŞERİA VE DOĞU KUDÜS'TE YERLEŞİM FAALİYETLERİ (2006-2009).....	41-59
2.1. "Yaklaşım Planı".....	43
2.2. Annapolis Görüşmeleri Öncesi Yerleşim Faaliyetleri.....	49
2.3. Annapolis Barış Konferansı.....	54
2.4. Annapolis Görüşmeleri Sonrası Yerleşim Faaliyetleri.....	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BENJAMİN NETANYAHU DÖNEMİ BATI ŞERİA VE DOĞU KUDÜS'TE İSRAİL'İN YERLEŞİM FAALİYETLERİ (2009-2015).....	60-84
3.1. ABD Baskısı Altında Yerleşim Politikaları.....	62
3.2. Yerleşim Faaliyetlerinin Ertelenmesi.....	67
3.3. Müzakerelerin Yokluğunda Yerleşim Faaliyetleri.....	75
3.4. 3. Netanyahu Hükümeti Döneminde Yerleşim Faaliyetleri (2013-2015).....	81

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YERLEŞİMCİ ŞİDDETİ (2006-2015).....	85-113
4.1. Tarihi Arka Plan.....	85
4.2. İsrail'in İşgal Ettiği Topraklarda Uluslararası Sorumluluğu ve Uygulamaları.....	89
4.3. 2006 Sonrası Artan Yerleşimci Şiddeti.....	92
4.3.1. Fiyat Etiketli Saldırıları.....	94
4.3.2. Yerleşimci Şiddetinin Sonuçları.....	99

SONUÇ.....	102
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	108
EKLER.....	125
ÖZGEÇMİŞ.....	129

ÖZET

Bu tez 2006-2015 yılları arasında İsrail'in Batı Şeria ve Doğu Kudüs'teki yerleşim politikalarının işleyişini, İsrail-Filistin çatışmasındaki yerini ve yerleşimci şiddetinin Filistinliler ve İsrail hükümetlerinin yerleşim politikaları üzerindeki etkisini incelemektedir. Filistinlilerin birbirinden kopuk topluluklar halinde yaşamasına sebep olan İsrail yerleşim yerleri toprak bütünlüğü olan bir Filistin devleti kurulmasının önünde fiili engeller olmuştur. İsrail 2003 tarihli Yol Haritasında uygulamayı kabul ettiği yerleşim faaliyetlerinin durdurulması kararına uymamıştır. İsrail'in Filistin ile müzakerelere devam ederken bu yerleşim faaliyetlerine devam etmesi Filistin tarafının güvenini sarsmış ve İsrail-Filistin sorununun çözümünü geciktirmiştir. 2006 sonrası artan yerleşimci şiddeti ise İsrail yerleşim politikalarını yönlendirmeyi amaçlarken, Filistinlilerin hayatlarını zorlaştırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Barış Süreci, İsrail-Filistin çatışması, İsrail Yerleşimleri, Yerleşimci Şiddeti, Batı Şeria

ABSTRACT

This thesis examines the process of Israel's settlement policy in the West Bank and East Jerusalem between the years 2006-2015, his position in the Israeli-Palestinian conflict and the impact of the settler violence on Palestinians and Israeli governments' settlement policies. Israeli settlements causing Palestinian communities torn apart from each other have been the obstacle for the establishment of a Palestinian state with its own territorial integrity. Israel did not abide by the decision of being stopped the settlement activities which have been approved in the Roadmap dated 2003. Although, Israel's both ongoing negotiations with the Palestinians and keeping on those settlement activities have shaken the confidence of the Palestinian side and procrastinated the Israeli-Palestinian conflict resolution. On the one hand, the increasing settler violence after 2006 aims at routing the Israeli settlement policy, but on the other hand, it complicates the lives of Palestinians.

Key Words: Israeli-Palestinian Conflict, Israeli Settlements, Peace Process, Settler Violence, West Bank

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	2006-2015 yılları arasında yerleşimlerde başlayan ve tamamlanan inşaat sayıları.....	84
2	2006'dan 2013'e kadar kaydedilen yerleşimci-bağlantılı olayların karşılaştırmalı rakamları.....	94
3	2009'dan 2013'e kadar yaralanmalar ve ağaçlara verilen zararlar.....	100

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB : Avrupa Birliği
- ABD : Amerika Birleşik Devletleri
- a.g.e. : Adı geçen eser
- BM : Birleşmiş Milletler
- CBS : İstatistik Merkez Kurumu
- DOP : İlkeler Deklarasyonu
- DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü
- Ed. : Editör
- FKÖ : Filistin Kurtuluş Örgütü
- IDF : İsrail Savunma Güçleri
- JNF : Yahudi Ulusal Fonu
- YM : Yüksek Mahkeme
- LIM : Land of Israel Movement
- TNT : Teröre Karşı Terör
- WZO : Dünya Siyonist Örgütü

GİRİŞ

Bu tez 19. yüzyılın sonlarındaki ilk örneklerinden itibaren Filistin topraklarındaki Yahudi yerleşimlerinin kuruluşunu ve gelişimini, bu yerleşimlerde yaşayan yerleşimcilerin Filistinlilere karşı kullandığı şiddet yöntemlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Filistin'deki Yahudi yerleşim aktiviteleri 1882'de Filistin'e yapılan Yahudi göçleriyle başlamış ve günümüze kadar bölgenin coğrafyasını toplumsal ve siyasi yapısını değiştirerek devam etmiştir. İsrail'in yerleşim aktiviteleri için bir dönüm noktası olan 1967 Altı Gün Savaşları sonrasında işgal ettiği Gazze ve Batı Şeria gibi Filistin toprakları üzerinde hızla yerleşimler kurulmuştur. İsrail yerleşimleri, hem İsrail-Filistin sorununun çözümünün hem de bir Filistin devletinin kurulmasının önünde fiili engeller oluştururken, aşırı milliyetçi yerleşimci nüfus da Filistinli sivil halkın güvenliğini tehlikeye atmıştır.

Yerleşimler konusu, İsrail-Filistin sorununun Kudüs'ün statüsü, sınırların belirlenmesi, Filistinli mültecilerin geri dönüşü ile birlikte dört önemli başlığından birisidir. Bu sorunların hepsinin birbirini etkilemesine rağmen yerleşimler hem Kudüs'ün statüsünün belirlenmesinde hem de İsrail ile kurulacak Filistin Devletinin sınırlarının rotası üzerinde etkili olması açısından ayrı bir ehemmiyete sahiptir. İsrail yerleşimleri konusunun 2005 yılına kadar incelendiği çalışmaların yeterli ölçüde bilgi sağladığından; bu çalışmada 2005-2015 arası yerleşimler konusunda yaşanan gelişmeler detaylarıyla incelenerek, İsrail-Filistin çatışmasındaki yerine odaklanılmıştır. İsrail'in yerleşim politikaları sonucu doğan yerleşimci şiddeti sorunu ise sebepleri, tarihsel gelişimi, hukuki boyutu ve etkisi açısından ayrıca incelenmesi gereken, yerleşimler konusunun bir boyutunu oluşturmuştur.

İnceleme boyunca, İsrail'in Filistin topraklarındaki yerleşimlerinin İsrail-Filistin sorunundaki yeri anlaşılmalı çalışılacaktır. Bu tez, yerleşimlerin, ulus-devlet olma sürecinde, 1967 sonrası İsrail'in güvenlik anlayışında önemli bir rolü olduğunu; İsrail-Filistin barış sürecinde ise süreci tıkayan bir etkiye sahip olduğunu savunmaktadır. Oslo Barış süreci sonrası devam eden İsrail-Filistin barış görüşmelerinde yerleşimler konusunun Filistin Devletinin kurulması ve sınırların belirlenmesi gibi önemli meselelerin çözülmesini nasıl engellediği açıklanmaya çalışılacaktır. Ayrıca, 2006'dan sonra artan ve örgütlü bir hal alan yerleşimci şiddetinin Filistinlilerin güvenliğine zarar verdiği ve yerleşimler konusunda

İsrail Hükümetinin Filistin ile anlaşmasına engel olduğu açıklanmaya çalışılacaktır. Dört bölümden oluşan bu tezde İsrail yerleşim politikalarının İsrail-Filistin çatışmasındaki yeri, tarihsel sırada bir değerlendirmeye açıklanmaya çalışılmıştır. Tez çalışması boyunca kitap, makale, resmi açıklama ve raporlar, gazeteler gibi ikincil kaynaklardan faydalanılmıştır.

Yerleşimler denilince akla çoğunlukla İsrail'in Altı Gün Savaşları sonrası Batı Şeria ve Doğu Kudüs'te kurduğu ve Yahudilerin yaşadığı, nüfusları 100 ile 60,000 arası değişen yerleşim birimleri gelmektedir. İsrail 1967 sonrası işgal ettiği Sina, Golan Tepeleri, Gazze Şeridi'nde de yerleşim faaliyetleri sürdürse de bu bölgeler farklı sebeplerden ötürü İsrail-Filistin çatışmasında yerleşimler konusunun son 10 yılının değerlendirilmesinde yer almamaktadırlar. Golan Tepeleri, İsrail'in işgal ettiği ve yerleşim kurduğu bir bölge olsa da Suriye'den alınan bir toprak parçası olduğu için İsrail-Filistin çatışmasının dışında kalmaktadır. İsrail önce Mısır'a ait Sina Yarımadası'ndan çekilmiş; 2005 yılında ise Gazze'den çekilerek buradaki yerleşimleri boşaltmıştır; dolayısıyla bu bölgeler de güncel yerleşimler konusunun dışında kalmaktadır. Doğu Kudüs'ün farklı bir statüsü olmasına rağmen; İsrail-Filistin barış görüşmelerinde Filistin tarafının yerleşimlerle ilgili talepleri Batı Şeria ve Doğu Kudüs'ü kapsadığı için Doğu Kudüs'teki yerleşimler de bu tezin inceleme alanı içerisindedir.

Birinci bölüm Yahudi yerleşimlerini, Birinci Aliyah sonrası ilk yerleşimlerin nasıl kurulduğundan başlayarak, tarihi bir perspektifle, önemli dönüm noktalarını içerecek şekilde, 2006'da Ariel Sharon'un İsrail siyasetinden ayrılışına kadar incelemektedir. Yerleşimlerin ulus-devlet kurma sürecinde ve sonrasında oynadığı rol ve yerleşim aktivitelerine etki eden ideolojik motivasyonlar, coğrafi ve stratejik unsurlar bu bölümün odak noktası olacaktır. Uluslararası ortamın ve ideolojik akımların yerleşimler üzerinde nasıl bir etkisi olmuştur? Yerleşimlerin şeklini ve Filistin topraklarındaki dağılımını yönlendiren faktörler nelerdir? Gibi sorular sorularak yerleşimler konusunun tarihsel gelişimi incelenerek sonraki dönemdeki yerleşim aktivitelerine nasıl yansıtacağı araştırılacaktır. Son olarak barış süreci boyunca yerleşim aktiviteleri incelenerek sürecin yerleşimlere, yerleşimlerin sürece nasıl etki ettiği incelenecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde 2006-2009 yılları arasında, Ehud Olmert Hükümetinin yerleşim politikalarına ve bu dönemdeki İsrail-Filistin barış görüşmelerinin yerleşimleri nasıl etkilediğine odaklanılacaktır. İktidarının ilk günlerinden itibaren Batı Şeria'dan çekilme fikrini savunan Olmert aynı zamanda kaçak yerleşimlerle mücadeleyi de

arttırmıştır. Olmert'in Batı Şeria'daki yerleşimlerin çoğundan çekilmeyi öngören Yaklaşım Planı, Olmert Hükümetinin yerleşim politikasını yansıtmaya açısından bu bölümün ana odak noktalarından biri olmuştur. Olmert'in bu planına temel oluşturan toplumsal eğilimler, Filistin tarafında yaşanan gelişmelerin planın oluşmasına ve uygulanmasına etkileri değerlendirilecektir. Barış görüşmeleri boyunca İsrail nasıl bir yerleşim politikası uygulamıştır ve bu politikasını belirlemesindeki faktörler nelerdir? Yerleşim politikaları süreci nasıl etkilemiştir? Bush yönetiminin İsrail'in yerleşim politikalarına tepkisi ne olmuştur ve sürece etkisi nedir? Gibi sorulara cevap aranacaktır.

Üçüncü bölümde Netanyahu hükümetinin 2 dönem boyunca 2009'dan 2015'e kadar uyguladığı yerleşim politikalarının incelenmeye çalışılarak, bu politikaların İsrail-Filistin çatışmasını nasıl yönlendirdiği anlaşılmaya çalışılacaktır. Netanyahu ile aynı dönem ABD Başkanı seçilen Barack Obama'nın ilk yıllar takip ettiği yerleşimlere odaklı İsrail-Filistin sorununa yönelik politikasının sürece katkısı ve zararları incelenecektir. Yerleşim aktivitelerinin durdurulması bu dönem hem ABD'nin hem de Filistin tarafının taleplerinin başında olduğu için İsrail'in 10 aylık yerleşimlerin durdurulması kararı ve pratikteki etkilerine değinilecektir. Netanyahu'nun yerleşim politikalarını belirlerken motivasyonları neler olmuştur ve İsrail halkı bu politikalara nasıl karşılık vermiştir? Obama'nın yerleşimlere karşı tutumunu hangi faktörler belirlemiştir? Filistin yerleşim politikalarına nasıl bir karşılık vermiştir ve haklarını savunmak için hangi yolları denemiştir? Bu bölümde cevaplandırılmaya çalışılacak sorulardır.

Bu tezin dördüncü bölümünde İsrail yerleşimleri probleminin önemli bir uzantısı haline gelen yerleşimci şiddetini, tarihsel arka planına değinerek, İsrail-Filistin çatışmasına etkisi, bu şiddeti doğuran sebepler araştırılacaktır. İsrail Hükümetinin yerleşimci şiddetiyle ilgili uluslararası sorumluluğu, iç hukuktaki boşluklar ve uygulamadaki eksiklikler bu bölümün temel odak noktalarından biri olmuştur. Yerleşimci şiddetinin yerleşim politikalarına, Filistinlilerin gündelik hayatlarına etkileri ve uluslararası toplumda bu şiddete karşı oluşan tepki incelenecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. FİLİSTİN TOPRAKLARINDAKİ YAHUDİ YERLEŞİMLERİNİN TARİHİ ARKA PLANI (1882-2006)

1.1. İsrail Devleti Kurulmadan Önce Yerleşim Faaliyetleri (1882-1948)

1.1.1. Manda Yönetimi Öncesi Filistin’de Yahudi Yerleşimleri (1882-1917)

İsrail’in kurucu atalarının, Yahudilerin *Eretz Yisrael* dedikleri Mısır’ın Sina Yarımadasından Irak’a, Türkiye’nin güneyinden Arap Yarımadasının kuzeyine kadar uzanan topraklarda doğduklarına inanılır. Kıtık sebebiyle Mısır’a göçen İsrailoğulları, 400 yıllık kölelik hayatı sürdükten sonra Hz. Musa önderliğinde Eretz Yisrael’e; atalarına vaat edildiğine inandıkları topraklara dönmek üzere Mısırdan çıkmışlardır (*Exodus*). Vaat edilmiş topraklara yerleşen İsrailoğulları kendi krallıklarında yaklaşık 300 yıl yaşadıkdan sonra Asurlular tarafından sürgün edilmiştir. Kudüs’teki ilk tapınağın yıkılmasından sonra Babil’e sürgün edilmiş Yahudi diasporasının başlangıcı olmuştur. Daha sonra Yahudiler önce Roma daha sonra da Bizans İmparatorluğu hâkimiyetine giren topraklardan sürülmüşlerdir. Osmanlı idaresi döneminde bu topraklardaki Yahudi nüfusu artmış olsa da daha önceki sürgünler sebebiyle Yahudiler başta Rusya olmak üzere birçok ülkede dağınık halde yaşamaktaydı. 1789’da Fransız Devrimi sonrasında 19. ve 20. yüzyıllarda uluslararası sistemin şekillenmesini etkileyen başlıca ideolojilerden *milliyetçilik* bu tarihe kadar henüz kendi devletini oluşturamamış Yahudi toplumunun geleceğini de etkilemiştir. Milliyetçilik akımı, küresel olarak birçok millet üzerinde bağlı buldukları imparatorluklardan ayrılıp kendi ülkelerini kurma düşüncesini oluşturmuş ve diğer milletler gibi Yahudi toplulukları da bu düşünceden etkilenmiş ve kendi ülkelerinde güven içinde yaşama arayışına girmiştir.

19. yüzyılın sonlarından itibaren, Avrupa ve Rusya’daki Yahudi topluluklarının karşı karşıya kaldığı antisemitik muamele ve Yahudi toplumunun yüz yıllar süren *Eretz Yisrael*’e dönme isteği, Filistin’de bir Yahudi devletinin kurulmasını amaçlayan Yahudi siyasal hareketi *Siyonizm*’i doğurmuştur. Rusya’daki birçok Yahudi Amerika’ya göçerken, *Hovevei Zion* (Siyon’un Sevenleri) hareketinin kurulmasıyla Yahudi milliyetçiliği de Rusya ve Doğu Avrupa’da görülmeye başlanmıştır. Hovevei Zion üyesi küçük bir grup,

1882 yılında Rus pogromların¹ devam ettiği sırada Yafa'ya gelmiş ve yerleşimleri kurmak için uygun bir bölge aramışlardır.

Osmanlı Devleti'nin 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi Yahudilerin bu yerleşim aktivitelerinin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu dönemde kurulan yerleşimlerin çoğu bu kanundan faydalanan büyük arazi sahiplerinden satın alınmıştır.² Bu yasa uygulanmaya başlandıktan sonra, küçük şehirlerdeki özel topraklar hariç neredeyse Filistin'deki tüm topraklar farklı kategorilerde devlet toprağı olarak tanımlandı.³ Sonraki bölümlerde de tartışılacağı gibi bu kanun 1967 sonrası işgal edilen topraklarda dahi yeni yerleşimler kurmak için kullanılmıştır.

Filistin topraklarındaki Yahudi yerleşimlerinin oluşturulmasına yön veren ilk gelişme 1882-1903 yılları arasındaki özellikle Doğu Avrupa ve Yemen'den Filistin'e yapılan Yahudi göçü *Birinci Aliyah*'tır⁴. 1882 yılında Filistin'e gelen birkaç bin Yahudi, Birinci Aliyah'ın ilk göç dalgasını oluşturacaktır. Filistin'de toprak satın almayı ve yerleşim kurmayı amaçlayan ilk örgüt olan *Yesud haMa'ala* Mart 1882'de oluşturulmuştur. Yerleşimciler genellikle Hovevei Zion ve Bilu'nun (Beit Ya'acov Lechu V'nelcha) etkisi altında kalan bireyler ve ailelerden oluşmaktaydı. Ekonomik kaynaklardan ve pratik becerilerden yoksun, seküler ve sosyalist bu genç grubun çoğunluğu ortak bir hedefi gerçekleştirmede başarısız olmuş; Filistin'i terk etmiştir.⁵

Filistin'e göçen Yahudiler, Arapların yerleşmek için tercih etmediği ova ve vadilere yerleşmişlerdir. Üyelerinin kendi topraklarını bağımsız bir şekilde işlediği, geleneksel yerleşim şekli *moşavanın* ilki Rishon leZion olmak üzere 1882 yılına kadar toplam üç *moşavot* (moşavanın çoğulu) kurulmuştur. 1903 yılı sonunda ise Filistin'de kurulan 28

---

¹ Pogrom isyan anlamına gelen Rusça bir kelime olup; bir etnik grubun sivil üyeleri tarafından başka bir grubun sivil üyelerine ait oldukları grup sebebiyle yapılan saldırılar anlamında kullanılmaktadır. Genellikle Rusya'daki Yahudi karşıtı hareketleri tanımlamak için kullanılmıştır. *Sonja Weinberg, Pogroms and Riots : German Press Responses to Anti-Jewish Violence in Germany and Russia (1881-1882)*.

² Gershon Shafir, **Land, Labor and the Origins of the Israeli-Palestinian Conflict, 1882-1914**, Cambridge, New York: Cambridge University Press, 1989, s. 41.

³ S. J Frantzman ve R. Kark, "The Muslim Settlement of Late Ottoman and Mandatory Palestine: Comparison with Jewish Settlement Patterns", **Digest of Middle East Studies**, 22 (2013), s. 80-81.

⁴ Aliyah İbranicede "çıkma; yükselme" anlamlarına gelmekteyken günümüzde Yahudilerin vaat edilmiş topraklara yaptıkları göçleri tabir etmek için kullanılmaktadır.

⁵ S. Ilan Troen, **Imagining Zion : Dreams, Designs, and Realities in a Century of Jewish Settlement**, New Haven, CT, USA: Yale University Press, 2003, s. 10.

moşavotta 5,000 Yahudi iskân etmekteydi. Herhangi bir üst kurumun standart bir uygulama belirlememesine rağmen moşavot, özerk yönetim için ortak hükümler belirlemiştir.⁶ Böylece Yahudiler Filistin’de Araplardan farklı bir yaşam tarzı belirlemişler ve kendilerini farklı görmüşlerdir.

1904 yılında Çarlık Rusya’daki pogromların etkisiyle başlayan *İkinci Aliyah* Sosyalist-Siyonist hareketle tanımlanabilir. Siyasi olarak iyi organize olmuş sosyalist-milliyetçi görüşe sahip olan bu yeni grup; Moşavot ve Baron’nun buradaki memurlarıyla yaşadıkları problemler sebebiyle yeni bir kırsal yerleşim şekli olan *kibutz* geliştirmişlerdir.⁷ İlk kibutz olan Degania ve Tel Aviv ile ilk savunma örgütü *Haşomer* 1909 yılında İkinci Aliyah’la Filistin’e göçen bu Yahudiler tarafından kurulmuştur. Yafa ve Ahuzat Bayit gibi mahalleler de bu dönemde kurulmuştur. 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı’nın patlak vermesiyle sona eren İkinci Aliyah döneminde toplamda yaklaşık 40,000 Yahudi Filistin’e göçmüştür. 1918’de toplam 43 tarım yerleşiminde 7,499 Yahudinin yaşadığı tahmin edilmektedir.⁸

1.1.2. Manda Döneminde Filistin’de Yahudi Yerleşimleri (1917-1948)

Filistin 1917-1918 savaşlarında İngiliz güçleri tarafından işgal edilmiş ve 1922 yılında resmi olarak İngiliz Manda yönetimi altına girmiştir. Filistin’in kontrolü için gerekli olan yatırımın ekonomik yükünü üstlenmek konusunda isteksiz olan Filistin yöneticileri, sürekli yeni yatırımlar yapan ve Yahudi göçmen girişimcileri ülkenin gelişimi için sermaye harcamaya teşvik eden Dünya Siyonist Örgütünü (WZO) destekleme eğiliminde olmuşlardır.⁹

Yahudiler, Filistin’de adım adım kendi kurumlarını geliştirmeye başlamış ve yerleşimleri genişletmek için formüller geliştirmişlerdir. Bu doğrultuda, Balfour Deklarasyonu referans alınarak Yahudi Ajansı kurulmuş ve İngiliz makamlarınca kabul edilmiştir. Bunun dışında, Filistin’deki Yahudi halk *yışuvun* bir parçası olarak İsrail Knesseti (Meclis) kuruldu ve Yahudilere kendi içişlerinde özerklik veren 1921 *King’s*

---

⁶ Troen, a.g.e., s.13.

⁷ Aviva Zelter ve Hani Zubida, “Patterns of Immigration and Absorption”, **Jewish Virtual Library** (May 2012), s. 6. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/isdf/text/zubida.pdf>. (17.11.2015)

⁸ Frantzman ve Kark, a.g.e., s. 82.

⁹ Arnon Golan, “European Imperialism and the Development of Modern Palestine: Was Zionism a Form of Colonialism?” **Space & Polity**, 5(2), (2001), s. 136.

Order tarafından resmi olarak tanındı. Bu iki kurum yerleşim stratejilerini yönettiler. Bu sırada dini görüşler de yerleşim politikasının şekillenmesinde etkili oldu. Yapılanma döneminde yerleşim süreci çok yönlü bir özellik taşımıştır; bu ise kentsel yoğunlaşma ile kırsal ortak yaşam tarzı ve bölgesel büyüme arasında bir çatışmaya yol açmıştır.¹⁰

1919-1923 yılları arasında gerçekleşen *Üçüncü Aliyah*, İkinci Aliyah'ın devamı niteliğindedir. Bu grubun karakteristiği genç, eğitilmiş, örgütlü ve seküler olması itibarıyla İkinci Aliyah'a benzemektedir. Bu genç grup yişuvun karakterini değiştirdi; ülke genelini kapsayan işçi örgütü olan *Histadrut*'u kurdu, ilk savunma örgütü olan *Haganah*'ın kurulmasında önemli rol oynadı. Ayrıca yeni yol ve ev yapımı ve endüstrinin başlaması için işgücü sağladı, Yahudi tarımını güçlendirdi. 1920 yılına kadar sınırlı ölçüde toprak satın alabilen Yahudi Ulusal Fonu'nun (JNF), 1920'de İngiliz yönetimine Siyonist bir Yahudi olan Sir Herbert Samuel'in gelişi sonrası çıkarılan Toprak Devri Kanunnamesi ile daha kolay toprak satın alması sağlanmıştır.¹¹ 1922 yılında 15 yeni kırsal yerleşim kurulmuştur. Yahudiler etkin Yahudi diasporasının finansal desteğiyle genellikle nüfusu yoğun olmayan tarıma elverişli arazileri satın almayı amaçlıyorlardı. 1914'te tarım arazileri 54,000 dönümken bu sayı 1922'de 437,000 dönüme yükselmiştir.¹² Görüldüğü üzere İngiliz Yönetiminin politikaları, Yahudi kurumlarının toprak satın alarak yerleşimler kurmasına ve dolayısıyla ileride kuracak Yahudi devletinin sınırlarını belirlemede etkin rol oynamıştır.

Sosyal bir topluluk olarak *kibutz*; üretim, tüketim ve karar alma aşamaları dâhil yaşamın tüm alanlarında gönüllü kolektif mülkiyet ve paylaşımı gerektirmesi açısından işçi toplumu için farklı bir sorun oluşturmuştur. Dolayısıyla Üçüncü Aliyah 1920'lerin ilk yıllarında toplumsal olarak daha az zorlayıcı olan bir yerleşim şekli arayışına girdi ve çözüm olarak aileler etrafında yapılanan ve serbest üretimin olduğu *moşavı* oluşturdu. 1930'larda ise üçüncü kooperatif yerleşim geliştirildi: *Moşav Şitufi*. Moşav Şitufi'de üretim kibutzdaki gibi ortak; tüketim ise moşavdaki gibi ev idaresi kapsamındaydı.¹³

---

¹⁰ Emre Yüksek, "The Israeli Settlements In The West Bank Territory Before And After The Peace Process", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Middle East Technical University, The Graduate School Of Social Sciences, 2011, s. 21.

¹¹ Walter Lehn, "The Jewish National Fund", *Journal of Palestine Studies*, 3(4), (1974), s. 84.

¹² Frantzman ve Kark, a.g.e., s. 83.

¹³ Aharon Kellerman, *SUNY Series in Israeli Studies : Society and Settlement : Jewish Land of Israel in the Twentieth Century*, Albany, NY, USA: State University of New York Press, 1993, s. 51-52.

Çoğunluğu Polonya olmak üzere Rusya, Romanya ve Litvanya'dan *Dördüncü Aliyah* (1924-1929) boyunca yaklaşık 70,000 göçmen Filistin'e göçmüştür. Avrupa'da artısta olan antisemitizm hareketlerinin yanında Polonya'da ekonomik reform kapsamında bankalara, iş adamlarına ve tüccarlara uygulanan ek vergi ödemeleri büyük oranda bu sektörde iş yapan Yahudileri zor durumda bırakmış ve Yahudilere göç yolunu açmıştır. Bu sebeple *Dördüncü Aliyah* aileleriyle gelen özel sermaye sahibi eğitilmiş profesyonellerden oluşmuştur. Göçmen nüfusundaki bu kapitalist yoğunluk Dördüncü Aliyah'ın "burjuva göçü" olarak bilinmesine sebep olmuştur.

1922'de Araplar nüfusun sadece %11'ine tekabül eden Yahudiler karşısında Filistin'de ezici bir çoğunlukta iken, 1939 yılında 400,000 Yahudi toplam nüfusun %30'unu oluşturmaktaydı. İngilizlerin Filistin'e Yahudi göçüne izin veren göç politikaları zamanla Filistin'deki Arap elitlerin tepkisini çekti. İngilizlerin Filistin'in Siyonistler tarafından alınmasını desteklediği düşüncesi birçok Hristiyan elitin de desteklediği Müslüman elitlerin başlattığı ulusal Filistin hareketinin ortaya çıkışına sebep olmuştur. 1920, 1921 ve 1929 yıllarında Arap direnişi şiddet olayları yaşanmasına sebep olmuştur. Yaşanan bu isyanlar İngilizlerin Yahudi göçüne bazı kısıtlamalar getirmesine yol açmıştır.¹⁴

Beşinci Aliyah (1929-1939) biri 1929'dan 1931'e diğeri ise 1932'den 1936'ya olmak üzere iki ayrı göç dalgasına ayrılabilir. İkinci 4 yıllık göç dalgasıyla yaklaşık 180,000 Yahudi Filistin'e varmıştır. Birinci dönemde, yukarıda değinildiği gibi Araplar ve Yahudiler arasında yükselen tansiyon belirleyici olmuş ve toplumsal huzursuzluk baş göstermiştir. Her iki grubun saldırgan tutum ve kampanyaları sonucu 22 ve 23 Ağustos 1929'da Kudüs'te başlayan şiddet olayları tüm Filistin'e yayılmıştır.¹⁵

1931 yılında, *Haganah* muhalifi bir grup tarafından oluşturulan yasadışı milis kuvveti *Irgun Zvai Leumi* Araplara karşı savaş açmış, İngilizleri Filistin'den çıkarmayı ve bağımsızlığı ilan etmeyi amaçlamıştır. Bu amaçları doğrultusunda Irgun; Arap ayaklanmalarına Siyonist ayaklanma ile karşılık vermiştir.¹⁶ Wadi al-Hawarith Araplarının

---

¹⁴ Golan, a.g.e., s. 137. Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2007, s. 200.

¹⁵ Charles K. Rowley ve Jennis Taylor, "The Israel and Palestine Land Settlement Problem: An Analytical History, 4000 B.C.E.-1948 C.E.", **Public Choice**, 128(1/2), (2006), s. 53.

¹⁶ Rowley ve Taylor, a.g.e., s. 55.

Tulkarem yakınlarına gönderilmeleri, Siyonist Harekete ve Yahudi sivil kurumlara kaptırılan toprakları sembolize etmesi açısından önemli bir gelişme olmuş ve buna verilen tepkiyle başlayan ayaklanmalar Hayfa bölgesinde ve kibutz ve moşavların çoğunun bulunduğu Jezreel Vadisinde yoğunlaşmıştır.¹⁷ Büyük Arap İsyanı sonrası liman kentlerine göçen Arap işçiler ve Yahudi göçmenler karşı karşıya gelmiştir.

1936'dan itibaren Siyonist uygulamada bölgeselleşme sürecinin başlamasının dört temel sebebi vardır. İlk olarak, 1936-1939 yılları arasında gerçekleşen Arap isyanları ciddi güvenlik sorunları yaratmış ve var olan yerleşim, yol ve diğer alanları korumak için ek yerleşimlerin kurulması ihtiyacını doğurmuştur. İkinci etken; Arap isyanları Yahudi ortak varlığının yok edilmesini amaçlamaktaydı fakat Yahudi kentsel ve tarımsal gelişmelerin sonucu tüketilen ürün ve hizmetlerin %64'ü kendi ürettikleri ürünler olmuştur. Üçüncü olarak; İngiliz mandası yöneticileri verdikleri Ulusal Vatan sözünden geri adım atarak göçü sınırlamaya başlamıştır. Bu sebeple Yahudiler bu vatanın gelişiminin devam etmesi için daha çok çaba sarf etmek zorunda kaldılar. Son olarak Filistin bölünmesi için yapılan birçok plan da sınırları yerleşimlerin konumlarına göre çiziyordu.¹⁸

Beşinci Aliyah'ın Filistin'deki nüfus dengesini Araplar aleyhinde değiştirmesi sonucu oluşan uyuşmazlıklar yerleşimlerin savunması fikrini beslemiş ve savunma stratejileri bu isyan döneminde oluşturulmuştur. Daha önceden de bazı güvenlik sorunları sebebiyle yapılmış olan tahliyeler ve 1936-1939 olayları sonucu Haganah ve kibutz hareketi devam eden toplu saldırılara karşı bir savunma stratejisi geliştirmiş ve ikisi arasında bir iletişim ağı oluşturmuşlardır. Çatışmalara çoğunlukla kaynak dağılımı sebep oluyordu. Araplar kaynakların yetersizliğinden bahsederken Yahudiler yeni endüstriyel gelişmeler olursa Filistin'in yarım milyon nüfusu daha kaldırabileceğini iddia ediyorlardı.¹⁹

Nazilerin başlattığı ırkçılık Doğu Avrupa'da yayılırken, Siyonistler Yahudi göçmenlerin Filistin'e iltica etmeleri için harcamalar yapmışlardır. 1938 yılında Ben-Gurion'un sunduğu "göç intifadası" olarak bilenen bir program temel olarak kitlesel yasadışı göç üzerine kuruluydu.²⁰ Yasadışı yollarla yapılan bu göçler (*Aliyah Bet* –

---

¹⁷ Yüksek, a.g.e., s. 22.

¹⁸ Kellerman, a.g.e., s. 56.

¹⁹ Yüksek, a.g.e., s. 24-25.

²⁰ Yechiam Weitz, "Jewish Refugees and Zionist Policy During the Holocaust", **Middle Eastern Studies**, 30(2), (1994), s. 355.

Ha'apalah) İngiltere'nin 1939 yılında yayınladığı Beyaz Belge'de gelecek beş yıl için belirlenen göçmen sınırı olan 75,000'i aşmış ve İkinci Dünya Savaşı boyunca (1939-1945) Filistin'e 92,000 Yahudi göçmüştür.²¹ Tel Aviv ve Hayfa gibi şehirlerdeki nüfus dengesini değiştiren bu göç dalgasıyla Filistin'e gelen ve *kibutzime* katılan Yahudiler yerleşim çalışmalarını artırmış bu geçiş sürecinde zorluklar yaşamışlardır. Ayrıca büyük şehirlerde yaşama fikrine daha sıcak bakan birçok göçmen Jezreel Vadisi ve Galilee'deki uzak noktalara gitmekten korkuyordu.²² Bunun bir yansıması olarak kırsal yerleşimlerdeki ağır çalışma şartlarından korkan yerleşimciler endüstri ya da inşaat gibi sektörlerde çalışmayı tercih ettiklerinden büyük şehirleri tercih etmekteydiler.

İkinci Dünya Savaşı boyunca, Siyonist strateji topraklar üzerinde güçlü hakimiyet kurma üzerine yoğunlaştı. 1936'dan 1947'ye kadar Siyonist toprak satın alma politikasını üç faktör belirledi: Bunlardan ilki, yerleşimler ve bölgeler arasında güvenlik önlemleri gerektiren devamlılığı sağlama; ikinci olarak Beyaz Belge'nin toprak satın almaya getirdiği kısıtlamaları kaldırmak için geniş çaplı faaliyetler yapılması; üçüncü olarak ise gelecekteki Yahudi devletinin tahmini sınırları içerisinde bölgesel sürekliliği sağlayacak bir politika benimsemektir.²³ Savaş devam ederken, Filistin'deki Yahudi yerleşimlerinin geleceğini etkileyecek bir başka gelişme de 1942 Biltmore Programı oldu. Biltmore çözümünde Filistin'e Yahudi göçüne getirilen kısıtlamaların kaldırılması, Yahudi ordusunun ve Yahudi uluslar topluluğunun kurulması vardı. Ayrıca, Yahudi Ajansı'na Yahudi yerleşimleri ve evsizlik problemi konusunda tam yetki verilmesi vurgulanmıştı.²⁴ Biltmore Programı sonrası, yerleşim politikaları 1930'ların ortalarına kadar coğrafi konumu sebebiyle tercih edilmeyen Negev bölgesinde yoğunlaştı ve Siyonist fonlarını kullanarak 1939-1947 yılları arasında burada 22 *kibutz* ve 3 *moşav* kuruldu. Bu stratejik politik aktiviteler, Negev'in gelecekteki Yahudi devletinin sınır bölgesinde olacağı düşüncesinden kaynaklanmaktaydı.²⁵

---

²¹ Shoshana Neuman, "Aliyah to Israel: Immigration under Conditions of Adversity", **IZA**, Discussion Paper No. 89 (December 1999), s. 8.

²² Dalia Ofer, "Holocaust Survivors as Immigrants: The Case of Israel and the Cyprus Detainees", **Modern Judaism**, 16(1), (1996), s. 9.

²³ Yüksek, a.g.e., s. 29.

²⁴ Alan R. Taylor, "Zionism and Jewish History", **Journal of Palestine Studies**, 1(2), (1972), s. 48.

²⁵ Ruth Kark, "The Agricultural Character of Jewish Settlement in the Negev: 1939-1947", **Jewish Social Studies**, 45(2), (1983), s. 161-162.

1945'te İngiliz İşçi Partisi, Araplar ve Yahudiler arasındaki muhalefetin çözülemeyeceğini ve Filistin'i uluslararası vesayetin yönetmesi gerektiğini açıklayınca; Siyonizm hareketinin öncülerinden Ben-Gurion, İngiltere'yi Filistin'den çıkarmak için bir mücadele başlattı. Haganah liderlerine verdiği emirde İngiltere'ye karşı verilecek mücadelede; yasaklanmış bölgelerde yerleşimlerin kurulması, ikinci göçün artırılması, kaçak göçmenlerden oluşan üçüncü bir göç dalgasına başlanması, gösteriler ve toplumsal itaatsizlik ve askeri aygıtlara saldırı ve sabotaj vardı.²⁶

1947 yılında Filistin konusu ile ilgili tüm sorunları araştırıp çözüm önerisi sunması için oluşturulan ve 11 üye devlet temsilcisinden oluşan Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi ile yapılan müzakerelerin sonuna doğru, Siyonist gruplar Arap topluluğu ile İngiliz ve Birleşmiş Milletler (BM) güçlerine yaptıkları saldırılarını artırdılar. Tessler'a göre Yahudi güçleri Arap halkını mülklerini terk etmeleri ve sınırların kontrolünü sağlamak için *Dalet Planını* uygulamışlardır. Haganah da Dalet Planına uygun olan başka bir plan belirlemiş ve bu doğrultuda Yahudi güçleri BM'nin Arap devletine tayin ettiği toprakların kontrolünü ele geçirmeye çalışmıştır. Bu savaş sonucu İsrail 1947 BM kararıyla belirlenen sınırlardan daha geniş, Negev bölgesini de içine alan, bir toprak parçasının kontrolünü ele geçirmiştir.²⁷

Bu dönemin sonuna gelindiğinde, Filistin'de kamusal-ulusal yatırımların yaklaşık %70'inin toprak potansiyeli özel sektörden çok daha fazla olan tarıma ayrılmıştır. 1936'da 861,000 dönüm özel şahıslar, 370,000 dönüm ise Yahudi Ulusal Fonu tarafından satın alınmışken 1947'de bu rakamlar özel sektörde 801,000 ve Yahudi Ulusal Fonu'nda 933,000'e yükselmiştir. 1947 yılında toplam 260 kırsal Yahudi yerleşiminin 49'unu *moşavot* ve köyler; 127'sini *kibutzim* ve 78'ini ise *moşavim* oluşturmaktadır. *Kibutzim* ve *moşavim*deki ana büyüme 1936 ve 1947 yılları arasında olmuştur.²⁸

1.2. İsrail Devleti Kurulduktan Sonra Yerleşim Faaliyetleri (1948-1967)

1948 savaşının sonucunda, İsrail'in hesaplanılandan daha fazla toprak sahibi olması yerleşim politikalarına doğrudan etki etmiş; toprak hâkimiyetini ve nüfus dengelerini değiştirmiştir. Güvenliğin sağlanması, yeni gelen göçmenlerin ülkeye entegre olması ve

²⁶ "Twenty-five Years of Israel", *Journal of Palestine Studies*, 3(1), (1973), s. 146.

²⁷ Yüksek, a.g.e., s. 30-31.

²⁸ Kellerman, a.g.e., s. 59-60.

nüfus dağılımının sağlanması için 1954'e kadar 300 tarım yerleşimi kurmayı ve terk edilmiş tarihi kentlerin bayındırlaştırılmasını ve genişletilmesini amaçlayan bir ulusal program oluşturulmuştur. Bağımsızlık sonrasında, yeni gelenlerin toplumsal ve etnik geçmişleri sebebiyle tarım yerleşimlerinden moşav, kibutza göre daha çok tercih edildi.²⁹

1948 savaşı sonrası kaçan ya da sürülen Arapların mülklerine yeni gelen göçmenler ve savaş mültecileri yerleştirilmiştir. Kudüs yakınlarındaki yerleşime uygun terk edilmiş birçok ev de yine Araplara aitti. Tel Aviv, Hayfa ve Yafa gibi karma nüfus yapısına sahip alanlardaki eski Arap anklavlarındaki³⁰ Arap varlıklarına da el konulmuştur. 1948 savaşının 72,000 yerleşimci göçmenin çoğu kendilerine eski Arap kentlerinde sığınacak bir yer bulmuş ve bunların yaklaşık 30,000'i daimi olarak burada yaşamaya devam etmişlerdir.³¹

Yahudi yerleşimi için terk edilmiş Arap toprakları kamulaştırılmış ve Yahudi yerleşim alanlarının genişlemesini kontrol altında tutmak için Arap topraklarının bölgesel devamlılığının önüne geçecek politikalar kabul edilmiştir. Bu dönemde yerleşim politikaları hem maksimum toprak kazanımı hem de Yahudi çoğunluğunu amaçlamaktadır. Aslında etkin demografik yapı ancak sınırlı sayıda olmak şartıyla yeni kentlerin kurulmasıyla gerçekleştirilebilirdi. Uygulamada ise 1950'lerin sonlarında ve 1960'ların başlarında yalnızca Yukarı Nasıra ve Karmiel şehirleri kurulabilmiştir.³²

İsrail 1948'de bağımsızlığını kazandıktan sonra, yeni bir yerleşim şekli olan *kalkınma kentlerini* geliştirdi. Bu yerleşim şeklinin geliştirilmesinde; göçmenlerin ekonomik sisteme entegre olması, bölgesel nüfus dengesizliğini azaltmak için düşük nüfuslu bölgelere yeni yerleşimlerin kurulması, bağımsızlığın ve güvenliğin sağlanması için sınır bölgelerinin yerleşime açılması, kıyı bölgelerinin sınırlandırılmasıyla kentsel sistemin temel şehir yapısının değiştirilmesi ve kent hizmet merkezlerinin kurulmasıyla bütünleşmiş ve düzeyli bölgesel sistemlerin oluşturulması gibi bazı sebepler etkili

---

²⁹ Efraim Ben-Zadok, "National Planning -- the Critical Neglected Link: One Hundred Years of Jewish Settlement in Israel", **International Journal of Middle East Studies**, 17(3), (1985), s. 333.

³⁰ Siyasi coğrafyada tamamen başka bir siyasi bölgenin sınırları dahilinde yer alan siyasi bölgeye anklav toprak denir.

³¹ Arnon Golan, "Jewish Settlement of Former Arab Towns and Their Incorporation into the Israeli Urban System(1948-50)", **Israel Affairs**, 9(1), (2003), s. 1.

³² Michael Romann, "Territory and Demography: The Case of the Jewish-arab National Struggle", **Middle Eastern Studies**, 26(3), (1990), s. 373-374.

olmuştur. Bu sebeplerden ötürü *kalkınma kentleri* kurulması bir istekten değil zorunluluktan kaynaklanmaktadır.³³

1948 sonrası Arapların terk ettiği düşük nüfuslu bölgelerdeki varlığını güçlendirmeye çalışan İsrail stratejik önemi olan al-Majdal kentinin yeniden nüfuslandırılması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda çevre Arap kentleri ekonomik gelişimin sağlanması için yeniden nüfuslandırılacak ve tarıma elverişli kısımlar yerleşime açılacaktır. Bu politikalar çerçevesinde ilk kurulan kalkınma kenti eski Filistin Antik kentinden adını alan *Ashkelon*'dur. Ashkelon antik kentini de içine alarak 30,000 kişiye ev sağlayacak endüstriyel ve ticari bir merkez olmanın yanında turistik bir tatil yöresi olması da beklenen bu kalkınma kenti için dönemin çalışma bakanı Golda Meir Güney Afrika Siyonist liderlerinden 750,000 İsrail lirası yardım almıştır.³⁴ 1960'lardan itibaren düşüşe geçen yeni göçmen sayısı sebebiyle yeni yerleşim yerleri kurulmasındansa var olan yerleşimlerin güçlendirilmesi için İsrail yetkilileri politika değişikliğine gitmiştir. Bu doğrultuda 1948'den 1961'e kadar 4'ten 33'e yükselen *kalkınma kenti* sayısı, 1967'ye kadar yalnızca 1 artışla 34 olmuştur.³⁵

1.3. İşgal Edilmiş Topraklarda İsrail Yerleşimleri (1967-1991)

1.3.1. Altı Gün Savaşları Sonrası İlk Yerleşim Faaliyetleri (1967-1977)

1967 Altın Gün Savaşlarıyla İsrail; Golan Tepeleri, Ürdün Vadisi, Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Sina Yarımadasını kapsayan, tahmin edilenden çok daha geniş bir toprak parçasını işgal etti. İsrail'in beklentisinin üzerinde olan bu kazancı yerleşim politikalarını da doğrudan etkiledi. 1967 yılına kadar yerleşim politikaları göçmenlere kalacak yer sağlamak iken, 1967 sonrası militarist ve dini görüşler ile güvenlik sorunu yerleşim politikalarını daha çok etkilemeye başlamıştır. Bu değişimde hem azalan göç dalgalarının işgal edilen topraklarda yeterli yerleşimi sağlayamayacağı kaygısı hem de Altı Gün Savaşları başarısının toplumda yarattığı özgüven hissinin etkisi olmuştur.

1967 savaşı sonrası İsrail'in yaptığı ilhak, sınır dışı etme ve yeni yerleşimlerin kurulması gibi eylemler uluslararası hukuk kurallarına aykırıdır. Birleşmiş Milletler (BM) de İsrail'in Doğu Kudüs ile çevre köy ve şehirleri aceleci bir şekilde ilhak etmesini sıklıkla

---

³³ Kellerman, a.g.e., s. 73.

³⁴ Golan, a.g.e., s. 159-160.

³⁵ Kellerman, a.g.e., s. 82.

kınamıştır. Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 47. Başlığında, işgal edilmiş bir toprağın ilhak edilmesi yasaklanmıştır. 49. Başlığında sebebi ne olursa olsun işgal edilmiş topraklarda yaşayanların zorla transfer edilmesi ya da sürülmesi yasaklanmasına rağmen İsrail birçok Filistinli Arabın yaşadıkları yerleri terk etmesine sebep olmuştur. Aynı başlıkta işgalci gücün kendi nüfusunu işgal edilmiş topraklara transferini yasaklamıştır. Nitekim henüz 1981 kayıtlarında, resmi olarak illegal bir yolla ilhak edilmiş Kudüs bölgesinde 90,000 İsraili Yahudinin yerleştirildiği, 30,000 Yahudinin ise İsrail Hükümetinin yetkilendirerek planlayıp finanse ettiği 100 nahal (askeri yerleşim), köy ve şehirlere yerleştirildiği görülmektedir.³⁶ Cenevre Sözleşmesinin güvenlik karakollarının kurulmasını yasaklayan bir maddesinin olmayışı İsrail Hükümetinin sonradan sivil olan fakat ilk aşamada askeri amaçla kurduğu yerleşimleri desteklemek için kullanılmıştır.³⁷

Siyasi güçler ve kişiler dışında yerleşimciler de İsrail siyasetinde etkili olmuşlardır. 1967'de işgal edilen topraklardaki yerleşim hareketi baskın olarak maksimalist görüşle uyumlu olmuştur. Maksimalist Siyonistler, pragmatik düşünceye uygun olarak kontrol altındaki topraklarda bir Yahudi devletinin sağlamaştırılmasını savunan minimalist yaklaşımın aksine, Büyük İsrail'in eski Yahudi krallığı topraklarını kapsayacak şekilde yayılmasını savunmuştur.³⁸ İsrail'deki sağ partilerin oluşturduğu *Büyük İsrail Hareketi* de maksimalist görüşe uygun olarak işgal altındaki topraklarda yerleşimlerin arttırılmasını savunmuştur.³⁹ 1967 sonrası maksimalist görüşün etkisinin daha büyük olduğu İsrail siyaseti Batı Şeria'nın yapısını bozan yerleşimlerin inşasını artırmıştır. İsrail'in başta Batı Şeria olmak üzere işgal edilmiş topraklar üzerinde uyguladığı bu yerleşim politikası ve topraklara dair ileri sürdüğü tarihi ve dini tezler ise Ortadoğu'da hem Filistin devletinin kurulmasına bir engel oluşturacak hem de Ortadoğu barışını erteleyecektir.

1967 işgal edilmiş topraklardaki yerleşimlere dair güvenlik tezi daima en öncelikli konu olmuş ve İsraili liderler yerleşimlerin oynadığı statejik role daima vurgu yapmıştır. 1977 yılında yapmış olduğu bir konuşmasında dönemin başbakanı Yitzhak Rabin

---

³⁶ Janet Abu-Lughod, "Israeli Settlements in Occupied Arab Lands: Conquest to Colony", **Journal of Palestine Studies**, 11(2), (1982), s. 17.

³⁷ Ann Mosely Lesch, "Israeli Settlements in the Occupied Territories, 1967-1977", **Journal of Palestine Studies**, 7(1), (1977), s. 27.

³⁸ Donald S. Will, "Zionist Settlement Ideology and Its Ramifications for the Palestinian People", **Journal of Palestine Studies**, 11(3), (1982), s. 38.

³⁹ Yüksek, a.g.e., s. 45.

yerleşimlerin İsrail'in güvenliğini sağladığını ve savunabilir sınırlar ile oluşturabilecek bir barış ortamına temel oluşturduğunu iddia etmiştir.⁴⁰ Fakat 1973 Yom Kippur Savaşında, Golan Tepelerindeki yerleşimlerin boşaltılmak zorunda kalınması güvenlik tezinin doğruluğunun sorgulanmasına sebep olmuştur. Yerleşimlerin boşaltılması için harcanan emek ve zamanın yanında, ülkenin karşılaşacağı sınır saldırılarında bu yerleşimler savunma yapılmasında engel olmaktadır.⁴¹

1967 Altı Gün Savaşları bittikten bir ay sonra Başbakan Yardımcısı Yigal Allon, Arap ülkeleriyle yapılacak barış görüşmelerine bir temel oluşturması için sınır bölgelerini belirleyen bir plan sunmuştur. *Allon Planı* barış görüşmelerine bir temel oluşturmamış olsa da işgal edilmiş topraklardaki İsrail yerleşimlerinin haritası dikkate alındığında, yerleşimlerin *Allon Planı*'nın oluşturduğu stratejik ve politik çerçevede belirlenmiş olduğu anlaşılmaktadır. Plan beş prensip üzerinde temellenmiştir: *Eretz Yisrael* topraklarında Yahudilerin tarihi yerleşim hakkı, planın stratejik temeli olarak sınırların belirlenmesi, ülkenin Yahudi karakterinin korunması, ülkeye toplumsal demokratik bir yapı oluşturmak ve bu plan doğrultusunda inşa edilmiş bir devletin kabul edilebilirliğini sağlamak.⁴²

1.3.1.1. Golan Tepeleri ve Ürdün Vadisinde Yerleşim Faaliyetleri

İsrail 1948 savaşı ile kazandığı topraklarda, yerel Arap halkın sürgün edilerek ya da kaçarak topraklarını terk ettiği için nüfus problemi yaşamamıştı. Fakat 1967 sonrası yerel halkın çoğu evlerinde kalmaya devam etmiş ve bu durum İsrail'in bölgedeki hakimiyetinin ve kalıcılığının önünde engel teşkil etmiştir. İşgal edilmiş topraklarda İsrail'in 1948 sonrası yaşadığı duruma en yakını Golan Tepelerinde ve Ürdün Nehri boyunca uzanan bölgede yaşanmıştır. Golan "*halkı olmayan toprak*" arayışına en uygun cevabı oluşturmuştur.⁴³

Golan Tepelerinin önemi İsrail için toplumsal hafızadan kaynaklanmamaktadır. Kudüs'ün Yahudi tarihinde ve inanışında sahip olduğu yerle kıyaslandığında Golan'ın yeri oldukça zayıftır. Dışişleri Bakanlığı görevindeyken Moshe Dayan da Golan'ın atalarının topraklarının bir parçası olmadığını açıkça belirtmiştir. Dolayısıyla bu topraklar daha çok müzakerelerde kullanılacak politik bir değer olarak kabul edilmiştir; yani Golan kutsal

---

⁴⁰ Lesch, a.g.e., s. 34.

⁴¹ Will, a.g.e., s. 39.

⁴² "Progress of the Allon Plan", *Journal of Palestine Studies*, 1(3), (1972), s. 148.

⁴³ Abu-Lughod, a.g.e., s. 18.

toprak olarak adlandırılmamış fakat barış yolunda kullanılabilir bir pazarlık kozu ve İsrail'in güvenliği için önemli bir toprak parçası olarak görülmekteydi. Golan'ın stratejik önemi tepelerinden, Galilee yerleşimlerinin dış saldırılar için kolay hedef olmaları ve İsrail su kaynaklarına erişiminden kaynaklanmaktadır.⁴⁴

İşçi Hükümeti (Labour Alignment) Golan ve Batı Ürdün Vadisi'nin süresiz olarak tutulmasını savunmuştur. Toprakların geri verilmesi konusundaki isteksizlik, resmi bir barış anlaşmasının dahi Arapların saldırgan tutumlarının engellenemeyeceği önyargısından kaynaklanmaktadır. Yahudi yerleşimleri “savunulabilir sınırları” oluşturabilmek için kullanılan bir araç olmuştur. Ayrıca yerleşimlerin, İsrail'in bölgeyi terk etmesi konusundaki dış baskılara karşı koymasına yardım edeceğine inanılmıştır.⁴⁵

Bölgesel savunmayı pekiştirecek moşav ve kibutz hatları kurmayı hedefleyen *Allon Planı*, Arap yerlilerin terk ettiği Suriye sınırında, ilk savunma hattını oluşturacak toplam 7,000 nüfuslu 20 tarımsal köyün 15 yıl içerisinde kurulmasını önermiştir. 1969 yılında plan gerçekçilikten uzak bir hedef belirlemiş; 10 yıl içinde gelişmiş sanayi şehirleri ve tarım köylerinde yaşayacak 50,000 Yahudi nüfusu hedeflemiştir.⁴⁶ 1969 yılından 1973 yılına kadar yeni yapılanmalar olsa da politikalar çoğunlukla var olan yapıların sağlamlaştırılması üzerinde yoğunlaşmıştır. 1973'te Golan'ın İsrail'in yüksek yaşam standartlarına ve sermaye yoğunluklu tarımına ayak uyduramayacağı ancak 2,500 tarım yerleşimcisini barındırabileceği anlaşılmıştır. Bu sebeple hedeflenen 50,000 yerleşimciye ulaşmak için hafif sanayi ve turizm alternatifleri dikkat çekmeye başlamıştır.⁴⁷

Golan Tepeleri'nde İsrail'in yayılmacı yerleşim planı Ekim 1973'te gerçekleşen Yom Kippur Savaşıyla sekteye uğramıştır. Bu savaş sonrası yerleşimlerin güvenlik birimi olarak kabul edilebileceği varsayımı sorgulanmaya başladı. Fakat Allon, 1978'de vermiş olduğu bir röportajda savaşın onlara yerleşimlerin daha iyi silahlandırılması gerektiğini öğrettiğini dile getirerek tüm dünyanın aksine yerleşimlerin güvenlik için önemini tekrar

---

⁴⁴ Yael Yishai, “Israeli Annexation of East Jerusalem and the Golan Heights: Factors and Processes”, *Middle Eastern Studies*, 21(1), (1985), s. 51.

⁴⁵ W. W. Harris, “War and Settlement Change: The Golan Heights and the Jordan Rift, 1967-77”, *Transactions of the Institute of British Geographers*, 3(3), (1978), s. 325.

⁴⁶ Abu-Lughod, a.g.e., s. 18.

⁴⁷ Harris, a.g.e., s. 326-327.

vurgulamıştır.⁴⁸ 1977’de Golan’ın Yahudi nüfusu hedeflenen 50,000’nin çok altında 3,000 civarında kalmıştır. Buna rağmen Golan Tepeleri için düşünülen yerleşim projeleri Doğu Kudüs’ten sonraki en kapsamlı projeler olmuştur.⁴⁹

Golan gibi düşük nüfuslu bölgelerden biri olan Ürdün Vadisi de 1967 savaşında boşaltıldığı için en kolay yerleşilen bölgelerin başında gelmiştir. Burada yaşayan 85,000 Filistinlinin yalnızca 10,000’i savaş sonrası bölgeyi terk etmemiş; böylece bu bölge de Golan gibi İsrail yerleşimi için uygun hale gelmiştir. Golan ve Ürdün Vadisinin yerleşime uygun olan nüfus yapısından daha önemli bir benzerliği İsrail askeri stratejisinin önemli bir ayağını oluşturmasıydı. Suriye sınırındaki yerleşimlerin askeri mevkiiler olduğu gibi, *Allon Planının* “Ürdün yamaçları boyunca uzanan güvenlik bölgesinin İsrail’e entegre olması” önerisi doğrultusunda Ürdün Vadisi boyunca kurulan ilk yerleşimler de askeri amaçlara yönelik olmuştur. 1971 yılının sonuna kadar inşa edilen 6’sı *nahal* olan ilk 10 yerleşim nehir kıyısındaki savunma hattı boyunca uzanmıştır.⁵⁰

Allon Planı, tüm işgal edilmiş toprakları kapsamasına rağmen en önemli etkiyi Ürdün Vadisi planlamasında göstermiştir. Yigal Allon bu bölgede kurulacak yerleşim ve askeri karakolların güvenlik ve savunma açısından önemine vurgu yapmaktaydı. 1970 yılından sonra kurulan dağlık bölgelerdeki yerleşimler askeri savunma açısından ve vadi tabanındaki yerleşimcilere acil durumlarda sığınak olabileceği için stratejik öneme sahiptir. Vadi tabanındaki yerleşimler ise askeri bir değer taşımamakla birlikte uygun iklim şartları sebebiyle Avrupa pazarına ürün sağladığından, ekonomik olarak önem taşımaktaydı.⁵¹

1.3.1.2. Gazze Şeridinde Yerleşim Faaliyetleri

1967 Savaşı sonrası İsrail’in işgal ettiği ve yerleşim politikaları uyguladığı topraklardan biri de Gazze’dir. Gazze’nin İsrail’in savunma ve güvenliği için önemine vurgu yapan Allon’a göre Gazze Şeridinden çekilmek İsrail’in güvenliğini tehlikeye sokmaktaydı. Gazze’de yeni yerleşimlerin kurulması, 1970’lerde yükselişe geçen Filistin hareketinin de serbest dolaşımının önüne geçilmesi ve bölgedeki İsrail varlığının

---

⁴⁸ Abu-Lughod, a.g.e., s. 19.

⁴⁹ Harris, a.g.e., s. 328.

⁵⁰ Abu-Lughod, a.g.e., s. 20.

⁵¹ War Harris, a.g.e., s. 325.

kalıcılığının ispatlanması anlamına gelmekteydi.⁵² Altı Gün Savaşlarından sonra Gazze Şeridi'nde İsrail güvenliğini sağlamlaştırmak için birçok plan yapılmıştır. Bunlardan en bilineni Yitzhak Rabin Hükümeti tarafından “soruna parmak bastığımız” şeklinde nitelendirilen plan Nahal Netzarim, Güney Gazze, Kfar Darom, Katif, Nahal Morag, Güney Rafiah, ve Gazze Şeridi'nin kuzeyindeki sanayi bölgelerinde yerleşimleri kurmayı hedeflemiştir. Hükümet kararlarında sık sık görülen bu görüşten yola çıkılarak, güvenlik kavramının tamamen çökmüş olmasına rağmen, Gazze Şeridi'nin güneyindeki yerleşim alanlarına olumlu bir yaklaşımın olduğu görülmektedir.⁵³

Gazze 400,000'in üzerinde olan nüfusuyla dünyanın en yoğun nüfusuna sahip bölgelerden biriyken 1978 yılında sadece 500 Yahudi yerleşimci barındırıyordu. Gazze'nin İsrail ordusunun kuşatması altında olması ve bu sebeple Filistinliler için bir kaçış yolunun olmaması, savaş sırasında boşaltılmasına engel olmuştur. Savaş öncesi Mısır Yönetimi tahminleri ile savaş sonrası İsrail Savunma Güçlerinin (IDF) yürüttüğü sayımlar arasındaki 50,000 kişilik nüfus farkı geçici olarak yurtdışında bulunan ve dönemeyen kişiler; Mısır dönemi nüfusun olduğundan fazla tahmin edilmiş olması; savaş zamanı doğu ve batı yönünde yapılan tahliyeler ve İsrail nüfus sayımında yapılan az bildirimlerden kaynaklanmaktadır. Bu düşüğe rağmen, Gazze Şeridi yerleşimler için oldukça kalabalık bir nüfusa sahipti.⁵⁴

1.3.1.3. Doğu Kudüs'te Yerleşim Faaliyetleri

İsrail'in kuruluşu sonrası Batı Kudüs'teki Arap bölgelerine de el koyması ve Arapların muhalefeti BM Genel Kurulu'nun 1947'deki 181 (II) numaralı “Kudüs'ün uluslararası bir rejim altında korunmasını” öngören kararının uygulanmasının önüne geçmişti. İsrail'in Batı Kudüs'teki işgali sonrası Ürdün de Kudüs'ün kalan kısmını işgal etmiş ve 1967 yılına kadar Kudüs Ürdün ve İsrail arasında bölünmüş olarak kalmıştı. 1967'de Altı Gün Savaşları'nın başlamasını fırsat bilen İsrail Doğu Kudüs'ü de işgal etmiş ve burayı Yahudileştirmeye yönelik önlemler almaya başlamıştır. İsrail'in Doğu Kudüs'ün statüsünü değiştirmeye yönelik aldığı önlemlerin geçersizliğini dile getiren ve bu aktiviteyi

⁵² Izhak Schnell ve Shaul Mishal, “Place as a Source of Identity in Colonizing Societies: Israeli Settlements in Gaza”, *Geographical Review*, 98(2), (2008), s. 246.

⁵³ “A Labour Solution for Gaza”, *Journal of Palestine Studies*, 9(3), (1980), s. 164.

⁵⁴ Abu-Lughod, a.g.e., s. 29.

kınayan 2253 ve 2254 numaralı BM Genel Kurul kararları ile 242 ve 262 numaralı BM güvenlik Konseyi kararları İsrail'in geri adım atmasını sağlamakta başarılı olamamıştır.⁵⁵

Altı Gün Savaşları'nın hemen sonrasındaki ilk aşamada, İsrail toprak ve yerleşim politikalarını yalnızca Doğu Kudüs'e yöneltmiş yerleşim politikalarında ve yatırımlarda en büyük payı Kudüs almıştır. İsrail böylece Doğu Kudüs'ü de kendi hükümdarlık alanı altına alarak, ileride yeniden bölünmesini engellemeyi hedeflemiştir. Yerleşim politikaları ikinci olarak ise stratejik ve demografik düşüncelerle gelecekte verilebilecek toprak tavizleri göz önünde bulundurularak tüm Batı Şeria'yı kapsamıştır.⁵⁶

İsrail'in Doğu Kudüs'ü ilhak etmesi şehrin kültürel ve dini değeri sebebiyle uluslararası ortamda tepki toplasa dahi, 1967 Haziran Savaşının hemen sonrasında bir hafta gibi kısa bir süre içerisinde, toplamda 135 ev yıkılmış 650 kişi tahliye edilmiştir. Mülklerin sahiplerine tazminat ödenmesi teklif edilmişse de, bu arazilerin vakıf arazi olması yani yaşayanların özel mülkü olmaması sebebiyle bir anlam ifade etmemiştir. 1968 yılında, İsrail Hükümeti tarafından mülklerin kamulaştırılması başlamış ve Kudüs'te 116 dönüm araziye kamu yararına el konulacağı duyurulmuştur. Bu kararın amacı çevreyi Yahudi ailelerin yerleşmesi için geliştirmek ve böylece Kudüs'te Yahudilerin varlığını yeniden sağlamaktır.⁵⁷ İsrail bu politikalarıyla Kudüs'ün çok kültürlü ve farklı dinler için değerli olan yapısını değiştirerek Kudüs'e bir Yahudi şehri karakteri kazandırmaya çalışmıştır.

1976'da Kudüs bölgesindeki yerleşimlerin daha da genişletilmesi için farklı planlar sunulmuştur. Bunlar arasından uygulamada en etkili olan İskân Bakanı Shmuel Shaked tarafından sunulan ilk plan olmuştur. Kudüs çevresinde, 2 ya da 3 şehrin kurulmasını öneren bu plana göre 1200 ailenin yaşayacağı bir kent Givan'da ve 250 ailenin yerleşeceği kentsel bir yerleşim de Gabel Muktam'da kurulacaktır. Tüm bu uydu kentler ilhak edilenin ötesinde bir alanı kapsayacak ve ileride yapılacak ilhak girişimlerine temel oluşturacaktır.⁵⁸ Sunulan planlar Kudüs'ün genişletilmesi konusunda mutabıkken bunun nasıl olacağı konusunda ayrışıyorlardı.

---

⁵⁵ Türkkaya Ataöv, **Kudüs ve Devletler Hukuku**, Ankara: Yonca Matbaası, 1981, s. 38-48-49.

⁵⁶ Romann, a.g.e., s. 375.

⁵⁷ Michael Dumper, "Israeli Settlement in the Old City of Jerusalem", **Journal of Palestine Studies**, 21(4), (1992), s. 37.

⁵⁸ "Israeli Settlement Policy", **MERIP Reports**, 59, (1977), s. 20.

Kudüs Taslak Planı'na göre, Batı Kudüs'te önemli bir yapılanma olmayacak; tüm hükümet destekli konutlar Doğu Kudüs'te yükselecektir: Ramot, Gilo ve Doğu Talpiot'ta ve aynı zamanda Fransız Tepesi ile Neve Ya'akov arasındaki alanda 18,000 konutun inşası planlanmıştır böylece en kuzeydeki banliyöler ile diğer Yahudi bölgeleri birbirine bağlanacaktır. Ek konutlandırma ise Neve Ya'akov ile Ramot'u birbirine bağlayacak ve Atarot'a kadar genişleyecektir. Böylece Doğu Kudüs'teki Yahudi konutları ikiye katlanacak ve İsrail kontrolü sağlamlaşacaktı.⁵⁹

1.3.1.4. Batı Şeria'da Yerleşim Faaliyetleri

Altı Gün Savaşı sonrası İsrail'in işgal ettiği Batı Şeria'da da Gazze Şeridi'nde olduğu gibi bölgelerin yerel halkı olan Araplar ile 1948 savaşı sonrası Filistin'den yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalan Araplar birlikte yaşamaktaydı. İsraililer Batı Şeria için kutsal kitaplarında geçen Yahudiye ve Samarya (*Judea and Samaria*) isimlerini kullanmayı tercih etmişlerdir.⁶⁰ Bu isimleri kullanmak İsrail'in bu topraklar üzerindeki tarihi ve dini haklarını destekleyecek bir tercih olmuştur.

Savaşı takip eden aylarda Levi Eshkol Hükümeti Batı Şeria'da İsrail yerleşimleri kurmaya yönelik açık bir politika belirlememiştir. Başlangıçta, hükümet üyelerinin çoğu diğer bölgeler için de düşünüldüğü gibi bölgenin ileride yapılacak görüşmeler için bir pazarlık kozu olarak elde tutulması gerektiğini savunmuş ve buna bağlı olarak sivil yerleşimlerin kurulmasına karşı çıkmışlardır. Fakat bu istekler, hem bazı çıkar grupları hem de hükümet içinden gelen baskılar sonucu bertaraf edilmiştir.⁶¹ Sonuç olarak, 1967 Eylülü gibi erken bir zamanda, Batı Şeria'daki ilk yerleşim yeri bir kibutz olan *Kfar Etzion*; El Halil ve Kudüs arasında kurulmuştur. Eylül 1967'den 1970 yılının sonuna kadar Batı Şeria'da 16 yeni İsrail yerleşimi kuruldu. 1971'den 1976 yılının sonuna kadar ise İsraili işgalciler Batı Şeria'nın farklı bölgelerinde 21 yeni yerleşim daha kurdular.⁶²

---

⁵⁹ Lesch, a.g.e., s. 35.

⁶⁰ Abdul-Ilah Abu Ayyash, "Israeli Planning Policy in the Occupied Territories", **Journal of Palestine Studies**, 11(1), Autumn, (1981), s. 111-112.

⁶¹ Yehezkel Lein, "Land Grab, Israel's Settlement Policy in the West Bank", (Ed: Yael Stein) **B'Tselem**, (May 2002), s. 11.

⁶² Abu Ayyash, a.g.e., s. 116.

İsrail 1974 yılına kadar Batı Şeria'nın toplam 5,5 milyon dönümlük alanının 1,5 milyonunu (Batı Şeria'nın 27,3'ü) almıştır. Bu topraklar yerleşimler inşa etmek, bölgeye yayılmak ve askeri kamplar kurmak gibi çeşitli amaçlar için kullanılmıştır. Yerleşimler Batı Şeria'da çoğu tarım arazisi olan yaklaşık 350,000 dönüm alan yerleşimler için kullanılmıştır. İsrail, inşaat çalışmalarını özellikle Kudüs çevresindeki alanda yoğunlaştırmış; 76,000 kişiyi bu yerleşimlerde yaşamıştır. Bu yerleşimlerin varlık sebepleri endüstriyel, tarımsal, askeri ve sadece barındırma amaçlı ya da bunların birleşimi olarak görülebilmektedir. Bu hareketle ileride oluşabilecek bir barış ortamında, bölgenin boşaltılmasının zorlaştırılması amaçlanmıştır.⁶³ Nazi kamplarından kurtulmuş olan Dr. Shahak'a göre Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimlerinin sadece daimi bir ilhak değil daimi bir gettolaştırmayı amaçlamaktadır. Böylece nüfus kontrol altında tutularak sömürge yönetimi kolaylaşacaktır.⁶⁴

1.3.2. 1977 Sonrası Yerleşim Aktivitelerini Etkileyen Faktörler

1.3.2.1. Likud Hükümeti Politikaları

1977 seçimleri sonrası Revizyonist Siyonizme bağlı kişilerden oluşan sağ bir blok olan Likud iktidara geldiğinde, askeri savunmalar önemini yitirmiş ve kutsal İsrail toprakları üzerindeki tarihi hak iddialarına öncelik tanınmıştır. Likud, Batı Şeria için statükonun sürdürülmesi, ekonomik entegrasyon ve yerleşimlerin güvenlik karakolları olarak inşa edilmesi gibi bazı uzun vadeli hedefler belirlemiştir. Daha önceki yönetimlerde olduğu gibi, Likud Hükümeti politikalarında da yerleşimler işgal edilmiş topraklarda uzun süre kalabilmenin garantisi olarak görülmüş fakat daha az pragmatik hareket edilmiş ve yerleşimlerin geleceği konusuna yoğunlaşmamıştır.⁶⁵

Yapılan bir çalışmaya göre; 1968-1977 yılları arası hükümette olan İşçi Partisi ve 1977-1984 yılları arası hükümette olan Likud Partisi kıyaslandığında; İşçi partisi döneminde işgal edilmiş topraklardaki yıllık yeni yerleşimci sayısı 770 iken bu sayı Likud

---

⁶³ "Israel and the Resources of the West Bank", *Journal of Palestine Studies*, 8(4), (1979), s. 95-96.

⁶⁴ Seth Tillman, "The West Bank Hearings: Israel's Colonization of Occupied Territory", *Journal of Palestine Studies*, 7(2), (1978), s. 75.

⁶⁵ Yüksek, a.g.e., s. 58.

Hükümeti döneminde yıllık yerleşimci sayısı ortalama 5,400 olmuştur. 1984'te ise büyüme yıllık 10,000'i geçmiş ve bu sonraki yıllar da devam etmiştir.⁶⁶

1967-1977 yılları arasında sürdürülen yerleşim politikalarıyla kıyaslanınca Likud Hükümetinin yerleşim aktivitelerini hızlandırdığı ve yoğunlaştırdığı görülmüştür: iktidara geldikten sonraki ilk beş yılda yeni topraklarda 102; Galilee ve Negev çevresinde de bu sayıya yakın yeni yerleşimler planlanılmıştır. Likud iktidara geldikten sonra yerleşim politikaları Batı Şeria üzerinde yoğunlaşmıştır. 1982'de bölgedeki 25,000 Yahudi nüfusu, 4'te 3'ü son beş yılda inşa edilmiş yüz yeni yerleşimde yaşamaktaydı. Planlara göre, ek 100,000 yerleşimcinin 1985'te yerleştirilmesi öngörülmüştür.⁶⁷

Likud yönetimi yerleşim politikalarına yön veren ilk plan dönemin Tarım ve Yerleşimler Bakanı Ariel Sharon'dan adını alan Eylül 1977'de ilan edilen "Sharon Planı" olmuştur. Filistinli nüfusunun yoğun olduğu bölgeler arasında ve içindeki alanlarda yerleşimi hedefleyen Likud Hükümeti bu planla Batı Şeria'nın dağlık bölgelerini ikiye ayıran; Jenin'den kuzeye, Betlehem'den güneye yayılan üçüncü bir yerleşim zinciri kurmayı amaçlamıştır. Bu İsrail sınırını Filistinlilerin batıya doğru genişlemesini engellemek amacıyla Filistinli nüfusunun yoğun olduğu bölgelere yaklaştırmıştır. Aynı zamanda Batı Şeria'yı iki küçük bölgeye ayırıp diğer Arap bölgeleriyle ilişkisini keserek 1967 öncesi sınırlara dönüşü ihtimalinin yok edilmesi planlanmıştır. Plan ayrıca bu yerleşim zincirlerini birbirine bağlayacak üç anayolun inşasını öngörmüştür.⁶⁸

Likud Hükümeti döneminde yerleşim politikalarını etkileyen en önemli gelişmelerden biri de *Elon Moreh* davası olmuştur. İsrail yerleşimleriyle ilgili Filistinli toprak sahipleri tarafından Yüksek Mahkemeye (YM) yapılan ilk itiraz, 1972'de Gazze'nin güneyindeki Rafah Salient için, ikincisi ise 1978 yılında yine güvenlik sebebiyle Ramallah yakınındaki Bet-El yerleşimine el konulması konusunda olmuştur. YM her iki davada da yerleşimlerin güvenlik açısından taşıdığı öneme vurgu yaparak itirazları geri çevirmiştir.⁶⁹

---

⁶⁶ Gregory S.Mahler, **Politics and Government in Israel : The Maturation of a Modern State (2nd Edition)**, Blue Ridge Summit, PA, USA: Rowman & Littlefield Publishers, 2010, s. 260.

⁶⁷ Efraim Ben-Zadok, "National Planning -- The Critical Neglected Link: One Hundred Years of Jewish Settlement in Israel", **International Journal of Middle East Studies**, 17(3), (1985), s. 334.

⁶⁸ Ibrahim Matar, "Israeli Settlements in the West Bank and Gaza Strip", **Journal of Palestine Studies**, (11)1, (1981), s. 95.

⁶⁹ Eyal Weizman, **Hollow Land: Israel's Architecture of Occupation**, London: Verso, 2007, s. 98-99.

İsrail'in güvenlik tezine dayanarak yaptığı istimlâk hareketleri 1979 yılında Elon Moreh davasıyla son bulmuştur. Haziran 1979'da Nablus'un güneydoğusundaki Rujeib köyüne gelen yerleşimciler Elon Moreh yerleşimini inşa etmeye başlamış ve askeri yönetim 700 dönüm toprağa askeri gereksinimler sebebiyle el konulduğunu ilan etmiştir. Bunun üzerine Rujeib köyündeki toprak sahipleri YM'ye bu el koymanın acil askeri ihtiyaçlardan değil sivil bir yerleşim kurulması için yapıldığı ve uluslararası hukuka aykırı olduğunu bildirmiştir.⁷⁰ Daha önceki davalarda güvenlik argümanını temel alan mahkeme Elon Moreh davasında iki önemli engelle karşılaştı. Askeri yetkililerin bu yerleşimin güvenlik değeri taşımadığına dair açıklamaları ile yerleşimcilerin buraya yerleşmelerini dini sebeplere bağlayan ve güvenlik tezini reddeden iddiaları mahkemeye yerleşimin boşaltılmasına ve arazinin sahiplerine geri verilmesine karar vermektan başka bir seçenek bırakmamıştır.⁷¹ YM'nin aldığı bu karardan sonra güvenlik veya askeri amaçlı toprak ve mülklere el koyma veya yerleşim kurma aktiviteleri büyük ölçüde sona ermiştir. Yasal olarak karşılaşılan bu engelin önüne geçmek için kanun boşluklarından faydalanılarak, yerleşimlerin kamu arazilerinde kurulması yönünde yeni bir politika belirlenmiştir.

1.3.2.2. 1978 Camp David Anlaşması ve Lübnan Savaşı Sonrası Yerleşimlerin Durumu

Likud Hükümeti iktidara geldikten sonra 1978'de Camp David'de Mısır Devlet Başkanı Muhammet Enver Sedat, İsrail Başbakanı Menahem Begin ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Jimmy Carter arasında gerçekleşen Barış görüşmesi sonucu 17 Eylül'de imzalanan sözleşmede Batı Şeria ve Gazze'de, Filistinlilere sivil bir yönetim kurma hakkı tanınmış olmasına rağmen bir ay gibi kısa bir süre içinde Dünya Siyonist Örgütü, Yahudi Ajansı'nın da desteğiyle 'Yahudiye ve Samarya'da uygulanacak beş yıllık bir yerleşim planı ortaya koymuştur.⁷² İsrail bir yandan barış görüşmelerinde bulunurken bir yandan da Batı Şeria'daki Arap kentlerini Yahudi yerleşimleriyle kuşatmak yoluyla görüşmelerde verilmiş sözler önünde engel oluşturacak *fait accompli* durumlar oluşturmaktaydı. İsrail Hükümeti temsilcileri Camp David görüşmeleri boyunca geri çekilme konusunda sözlü olarak bazı açıklamalar yaptıysalar da anlaşmada İsrail'in ciddi

---

⁷⁰ Nir Shalev, Under the Guise of Legality, Israel's Declaration of State Land in the West Bank" (Ed: Yael Stein) **B'Tselem**, (February 2012), s. 12.

⁷¹ Weizman, *a.g.e.*, s. 107-108.

⁷² Matar, *a.g.e.*, s. 99.

bir çekilme sözü olmamıştır. Bu anlaşma ile İsrail, Ortadoğu’da içinde bulunduğu çatışmadan Mısır’ı çıkarmayı başarmış ve anlaşmanın imzalanmasıyla elde ettiği yasal otorite konumu sayesinde Batı Şeria’daki yerleşim politikalarının uygulamasında özgürlük kazanmıştır.

Dünya Siyonist Örgütünün başkanı Matityahu Drobles’in 1978’de yayınlanan ve takip eden yıllarda revize edilen planı Likud dönemi yerleşim politikalarını şekillendiren planlardan biri olmuştur. Yukarıda da belirtildiği üzere Batı Şeria’nın geri verilmesine karşı olan Drobles, bu planıyla Camp David Anlaşmasının Filistinliler için öngördüğü özerklik seçeneğinin uygulanmasının önüne geçerek, Batı Şeria’nın kontrolünün İsrail’in elinde olmasını amaçlamıştır.

Bazı Likud üyelerinin “sınır sorunu” veya “makul güvenlik sınırları” gibi kullandığı esnek ifadeler sadece *Eretz Yisrael* dışındaki bölgeleri kapsamaktaydı. Bu Menahem Begin’in emriyle ve Camp David Anlaşmasında belirtildiği üzere İsrail’in Nisan 1982’de Sina Yarımadasından çekilmesine sebep olmuştur. Sina’dan çekilişin son aşamasında 11 moshavim ve iki kent boşaltılmış ve yerleşimcilere tazminat ödenmiştir.⁷³ Sina Yarımadasındaki en büyük ve en önemli İsrail yerleşimi Yamit, IDF’nin yerleşimcilerle ilk kez karşı karşıya geldiği ve bir yerleşimin zor kullanılarak boşaltıldığı yer olmuştur.

1982 Lübnan Savaşına kadar İsrail’in işgal edilmiş topraklardaki Filistinlilere yönelik tutumunu Camp David Anlaşmasıyla başlayan sürecin önünde Filistin Kurtuluş Örgütünün (FKÖ) olduğu varsayımı belirlemiştir. İsrail Hükümeti, FKÖ’nün bu topraklardaki etkisinin azalmasıyla Filistinlilerin İsrail’in sunduğu kolonyalist politikalarını sürdürmesine engel olmayacak özerklik şartlarına uyum sağlayacağına inanmıştır. İsrail FKÖ üyelerinin profiline göre daha kolay yönlendirebileceğine inandığı Arap köylülerine yönelmiş ve FKÖ’ye alternatif olacak Arap *Köy Birliği*’ni oluşturmuştur. Uygulanan tüm politikalar Haziran 1981 ve Mayıs 1982 yılları arasındaki Filistinliler ile İsraililer arasındaki ateşkes sırasında uygulanmıştır.⁷⁴ Bu döneme kadar yaşanan toprak kayıpları ve Filistinlilerin üzerlerinde olan baskı ile ekonomik durumu ise bu projenin beklenen sonuca ulaşılmasına engel olmuştur. Bu yüzden Lübnan işgali özellikle Batı Şeria

---

⁷³ Ben-Zadok, *a.g.e.*, s. 334.

⁷⁴ Khalil Nakhleh, “The Lebanon War and the Occupied Territories”, **MERIP Reports**, 115, (1983), s. 22.

ve Gazze'deki direnişin kırılmasında ve bu bölgelerin işgalinin daimi olduğu algısının oluşmasında etkili olmuştur.

1.3.2.3. Yerleşim Hareketleri (Gush Emunim)

1967 savaşı sonrası seküler ve pragmatik düşüncenin yerini alan kökten dinci ve yayılcı düşünceler yerleşimcileri de etkilemiş, militarist ve radikal yapılanmaların artmasına da önyak olmuştur. Bunlar arasında en önemlilerinden olan *Land of Israel Movement* (LIM); Batı Şeria'da yerleşimi teşvik eden; aşırı dinci ve milliyetçileri; askeri muhafazakârları ve işçi yerleşim fanatiklerini bir araya getiren bir hareket olarak 1967 savaşı sonrası oluşturulmuştur.⁷⁵ Bu hareket, daha sonra, 1974 yılında kurulmuş olan Gush Emunim ile birleşecektir.

Gush Emunim 1974 yılında Elon Moreh üyeleri ve bazı dini-ulusal grupların bir araya gelmesiyle⁷⁶, Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Golan Tepelerinin İsrail'in kontrolünde kalması amacıyla kurulmuştur. Gush Emunim'in irradentist tutumunun temelini tüm Büyük İsrail topraklarının tanrı tarafından Yahudi halkına verildiği inancı oluşturmuştur.⁷⁷ Gush Emunim kurulduğu bu dönemde bir yandan iktidar üzerinde bir baskı unsuru oluştururken diğer yandan da Batı Şeria'da yerleşim örgütü olarak hizmet etmekteydi. Bu yapılanma ve çalışma şekliyle kendini 1948 öncesi İşçi yerleşimci hareketin selefi olarak gören Gush Emunim'in en etkili yöntemi belirlenmiş alanlarda resmi izin almadan yerleşimler kurarak devleti yerleşimlere geriye dönük meşruluk kazandırma konusunda zorlamaktı.⁷⁸

1977 seçimlerinde Likud Hükümetinin kurulmasıyla, yeni yerleşimlerin Arap yoğunluklu bölgelerde oluşturulması hükümet politikası olarak uygulanmaya başlanmıştır. Yeni yerleşimci grupları yerleşimlerin kurulması aşamasında, Gush Emunim ve WZO Yerleşim Departmanından destek ve yardım alınmıştır. Bu dönemde yerleşim hareketinin maddi kaynak anlamında destekçisi İsrail Hükümeti, WZO ve Yahudi Ajansı iken İsrail

---

⁷⁵ Ehud Sprinzak, "The Emergence of the Israeli Radical Right", *Comparative Politics*, 21(2), (1989), s. 173.

⁷⁶ Weizman, a.g.e., s. 89.

⁷⁷ David Newman, "From Hitnachatut to Hitnatkut: The Impact of Gush Emunim and the Settlement Movement on Israeli Politics and Society", *Israel Studies*, 10(3), (2005), s. 194.

⁷⁸ Weizman, a.g.e., s. 89-90.

ordusu yerleşimcilere askeri yardımda bulunmuştur.⁷⁹ 1977 seçimleri sonrası Başbakan Begin Camp Kaddum karakolunu ziyaret ederek hükümeti boyunca birçok Elon Moreh inşa edileceği sözünü vermiş ve Likud Hükümeti ilk yılında 11 Gush Emunim yerleşiminin inşa edilmesine yardım etmiştir.⁸⁰

İsrail radikal hareketini şekillendiren diğer önemli gelişmelerden biri de 1981’de oluşturulan ve çoğunlukla Gush Emunim üyelerinden oluşan Sina’da Geri Çekilmeyi Durdurma Hareketi’nin mücadelesi olmuştur. Güvenlik güçleri ve yerleşimciler arasındaki mücadele İsrail’deki en uzun süreli sivil itaatsizlik olmuştur. Yamit yerleşimi nihayet 28 Nisan 1982’de boşaltıldığında Begin’in başarısı kanıtlanmış oldu.⁸¹ Fakat bu aynı zamanda yeni siyasi ortamı belirleyen bir gelişme olmuş; Gush Emunim ve Likud Hükümeti arasında radikal bir ayrıma gidilmiştir. Bu ayrım birçok Gush Emunim liderinin de katılımıyla *Tehiya* (Uyanış) Partisinin kuruluşuna sebep olmuştur. Sina’da yaşanan yerleşimci isyanında 3 ay sonra patlak veren Lübnan Savaşı’nı fırsat bilen Tehiya Batı Şeria’da yerleşimlerin geliştirilmesi amacıyla koalisyona katılma şansı elde etti.⁸²

1.3.2.4. İntifada

1967 savaşı sonrası İsrail Hükümetlerinin uyguladığı yayılcı politikalar ve yerleşim planları, diplomatik anlamda henüz net bir adım atılmamış olması, Filistinli Arapların devletin güvenliği önünde engel oluşturduğu düşüncesi ile baskı altına alınması, yerleşimci hareketlerinin radikalleşmesi ve diğer radikal grupların provakatif hareketleri 1987 Aralık ayında İntifada’nın⁸³ patlak vermesine sebep olmuştur. Böylece İntifada Filistinlilerin İsrail’in 20 yıldır sürdürdüğü işgal politikasına karşı gösterdiği ilk önemli başkaldırı olmuştur ve İsrail siyasetinde ve toplumunda gözle görülür değişimlere yol açmıştır. İsraililer Filistinlilerin süregelen bu İsrail işgali altında yaşamak istemedikleri gerçeğiyle yüzleşmiş ve işgalin bu şekilde sürdürülmesinin İsrail’e de zarar vereceği mesajını almışlardır.

---

⁷⁹ Nur Masalha, **Imperial Israel and the Palestinians : The Politics of Expansion, 1967-2000**, London, GBR: Pluto Press, 2000, s. 120.

⁸⁰ Newman, *a.g.e.*, s. 195.

⁸¹ Sprinzak , *a.g.e.*, s. 177-178.

⁸² Giora Goldberg ve Efraim Ben-Zadok, “Gush Emunim in the West Bank”, **Middle Eastern Studies**, 22(1), 1986, s. 65.

⁸³ *İntifada*; Arapçada ‘silkinmek, kurtulmak’ anlamına gelirken İsrail-Filistin çatışması kapsamında ‘ayaklanma’ anlamını kazanmıştır.

İntifadadan sonra yerleşimciler Batı Şeria'da yaşamının getirilerini göz önünde bulundururken daha çok korkulu ve daha az uzlaşmacı olmaya başladılar ayrıca yaşanan çatışmalar diğer İsraililerden kopmalarına sebep oldu. İntifada boyunca dini ve ulusal hedeflerden çok ekonomik sebeplerle Batı Şeria'da yaşayan yerleşimciler ciddi ölçüde zarar görmüşler.⁸⁴ Bu ekonomik etkiye örnek olarak 1987 Aralık ayından sonra Batı Şeria'da Yahudi yerleşimi inşa fiyatlarının düşmesi verilebilir. Bu topraklarda normal şartlarda bir hayat sürdürülebileceğini düşünen İsraili sayısının azalması fiyat düşmesine sebep olan talep azalışını açıklayabilir.⁸⁵

1989 yılında Sovyetler Birliğinin dağılması sonucu, İsrail'e yapılan yoğun Rusya Yahudi'si göçü İntifada devam ederken başlamış ve bu iki gelişme birbirini etkilemiştir. 1990 yılında 200,000, 1991'de 176,000 Yahudi İsrail'e göçerek nüfusu %10 yükseltmiştir. Bu iki yıllık süreçte İskân Bakanlığı tarafından kurulan yerleşim birimleri yaklaşık %2000 artmıştır.⁸⁶ İsrail Hükümeti bu Yahudi göçünü, hızlı Arap nüfus artışına karşı kullanabilecek bir avantaj olarak görmüştür. İsrail Hükümeti yeni gelen göçmenleri Batı Şeria'da yerleşmeye teşvik etmiş fakat bu dalga ile İsrail'e varan göçmenlerin çok küçük bir kısmı İntifadanın etkisiyle güvenlik ve şiddet sorunlarının yaşandığı Batı Şeria'da yerleşmiştir.

1.3.3. Oslo Barış Sürecinde İsrail Yerleşimleri (1993-2005)

1.3.3.1. Yitzhak Rabin Hükümeti Dönemi (1992-1996)

Madrid Konferansı sonrasında 1992 genel seçimlerinde Likud'u yayılmacı yerleşim politikalarını destekleyen Yitzhak Shamir temsil ederken; barış karşılığı toprak iadesinin İsrail'in güvenliğine zarar vermeyeceğini savunan Yitzhak Rabin İşçi Partisini temsil etmiştir. Yerleşim aktivitelerinin durdurulmasını savunan Rabin, Batı Şeria ve Gazze'deki Filistin Yönetimiyle bir barış anlaşması yapma konusuna öncelik vereceğini belirtmiştir.⁸⁷

---

⁸⁴ Yüksek, a.g.e., 75

⁸⁵ Mark Tessler, "The Intifada and Political Discourse in Israel", **Journal of Palestine Studies**, 19(2), (1990), s. 47-48.

⁸⁶ Matt Evans, "Defending Territorial Sovereignty Through Civilian Settlement: The Case of Israel's Population Dispersal Policy", **Israel Affairs**, 12(3), (2006), s. 590.

⁸⁷ Avi Shlaim, "Israeli Politics and Middle East Peacemaking", **Journal of Palestine Studies**, 24(4), (1995), s. 21.

1992 seçimlerinde iktidara geldikten sonra devlet eliyle yapılan tüm yerleşim aktivitelerini durduran Yitzhak Rabin ile FKÖ Başkanı Yasser Arafat aralarında geçen karşılıklı tanıma mektupları sonrasında; 13 Eylül 1993'te İlkeler Deklarasyonu'nu (DOP) imzalamışlardır. DOP, her iki tarafın üzerinde mutabakat sağlayacağı konuların çok kısıtlı olması sebebiyle tarafların yükümlülük altına girdiği bir anlaşma olmamıştır. Yerleşimler konusu da geçiş sürecinin yaratacağı olumlu bir gelişmenin umuduyla ileride yapılacak olan müzakerelerde konuşulmak üzere ertelenmiştir.

1994 yılına gelindiğinde, Rabin ve Arafat arasında Camp David Anlaşması'nda geçen özerklik konusunun tekrar ele alındığı Gazze-Eriha Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma ile Gazze ve Batı Şeria için beş yıllık bir dönüşüm planı hazırlanmıştır. Anlaşmada İsrail tarafı Eriha'nın kontrolünü de Filistinlilere devretmeyi kabul etmiştir; Eriha Ürdün'e yakın olduğu ve çok az sayıda yerleşim olduğu için Filistinli kontrolüne verilecek en uygun seçenek olarak değerlendirilmiştir.⁸⁸

Oslo Kayıtları ve daha sonra Gazze-Eriha Anlaşması, İsrail'in Batı Şeria'da ve Gazze'deki sivil yerleşimleri ile buralarda yaşayan 140,000 İsrailiyi nihai statü konusu olarak tanımlamıştır. İsrail hükümet temsilcileri müzakereler boyunca İsrail'in yeni yerleşim inşa edilmeyeceği ve daha fazla toprağa el konulmayacağı konusunda garanti verirken geçici dönem boyunca yerleşimlerle ilgili müzakere yapmayacaklarını bildirmişlerdir.⁸⁹

Anlaşma ile İsrail'e geri çekilmeyle eş zamanlı olarak güvenliğin sağlanması için tanıdığı askeri güç konuşlandırma hakkı İsrail güçlerinin Filistin'in herhangi bir bölgesinde konuşlanmalarının önünü açmıştır. Yerleşimler ve askeri yerleşim alanları hariç Gazze ve Eriha'da Filistin Yönetimine dış işleri, iç güvenlik ve yerleşimlerin güvenliği ve kamu düzeni konularını kapsamayan bölgesel yargı yetkisi de bu anlaşmada tanımlanmıştır. Anlaşmaya göre Filistin tarafı İsrail yönetimine bağlı yerleşimlere, yerleşimlerin alt yapılarına ve askeri yerleşim alanlarına karşı saldırgan hareketlere engel olacak ve İsrail tarafı da yerleşimlerden Filistinlilere yapılan saldırılara engel olmak için gerekli önlemleri alacaktı.

---

⁸⁸ Nadav Morag, "Unambiguous ambiguity: The Opacity of the Oslo Peace Process", **Israel Affairs**, 6(3-4), (2000), s. 207.

⁸⁹ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments," **Journal of Palestine Studies**, 24(3), (Spring, 1995), s. 126-127.

Yeni kurulan İşçi Partisi Hükümetinin, Likud politikalarının sonucu olarak devam eden yerleşim aktiviteleri ve İsrail'in anlaşmada yerleşimlerin geleceğine dair açık bir ifadesinin olmayışı yerleşimlerin sökülmeceği izlenimini doğurmuştur. Batı Şeria'da yerleşimlerin durdurulması söylemi özel sektörü ya da güvenlik sebebiyle inşa edilen yerleşimleri kapsamamaktaydı. Rabin ve diğer hükümet üyelerinin, daha çok Arap toprağına el konulmasını kabul ederek var olan yerleşimlerin yayılmasını hoş görmesi Oslo Kayıtlarını somut olarak ihlal etmese de Oslo görüşmeleriyle başlayan barış sürecinin ruhuna aykırıydı.⁹⁰

Oslo Kayıtlarının hemen sonrasında İsrail sağı sürece nasıl cevap verecekleri konusunda tavırlarını belirlemeye başlamışlardır. Sağ Partiler ve hareketler bir araya gelerek sürece karşı ortak bir muhalefet oluşturmak için "Ortak Komisyon"u kurmuştur. Likud, Tsomet, Ulusal Dindar Parti ve Moledet tabiatıyla bu kampa kaymıştır. Büyük siyasi partilerin yanı sıra siyasi olarak bağımsız örgütler de Oslo anlaşmalarına karşı çıkmıştır. Oslo anlaşmalarına karşı verilen mücadelede YEŞA Konseyi, yerleşimci çıkarlarını temsil etmesi ve birleşik bir yerleşimci stratejisi belirlemesi açısından göz ardı edilemeyecek bir öneme sahiptir. DOP'un imzalanmasından sonra konseyin kısa dönemli hedefi hükümeti kitlesel gösterilerle rahatsız etmek iken, hiçbir yerleşimin tehdit altında olmaması uzun vadeli hedefi olarak belirlenmiştir.⁹¹ DOP'un imzalanması sonrası yerleşimci gösterileri ve şiddet eylemleri artmış; El Halil'da 1994 yılında bir yerleşimci tarafından gerçekleştirilen katliamda 30 Müslümanın öldürülmesiyle doruk noktasına ulaşmış ve bu olay süreci yıpratıcı en önemli gelişmelerden biri olmuştur.

Rabin hükümeti devlet kanalıyla yapılan yerleşim aktivitelerini durdurmuş olsa da hükümet kuruluşlarından destek almaya devam eden özel kurumların yerleşim aktiviteleri devam etmiştir. İktidarının ilk iki yılında Rabin, Likud Hükümetinden kalma 11,000 birimi daha önceden söz verdiği gibi tamamlamıştır. Rabin'in seçiminden itibaren özel sektör özel mülk harici arazilerde, bireysel yerleşimlerin sınırları içerisinde, ya da önceki hükümetin kamu arazisi ilan ettiği topraklarda yüzlerce yerleşim inşa etmiştir.⁹² Rabin Hükümeti, Filistin tarafı gibi sürekli olarak anlaşmaların geçiciliğine ve İsrail'in bölgesel

---

⁹⁰ Shlaim, a.g.e., s. 31.

⁹¹ Peter Shaw-Smith, "The Israeli Settler Movement Post-Oslo", **Journal of Palestine Studies**, 23(3), (1994), s. 99-100.

⁹² Aronson, No. 3 (Spring, 1995), s. 123-124.

iddialarından vazgeçtiği anlamına gelmediğine vurgu yaparak İsrail toplumunda oluşabilecek tepkilerin önüne geçmeye çalışmıştır.

Batı Şeria ve Gazze ile ilgili, İsrail ve FKÖ arasında Eylül 1995'te imzalanan Geçici Oslo II Anlaşması da DOP ve Gazze-Eriha Anlaşması gibi yerleşimler ile ilgili herhangi bir kısıtlama getirmemiştir. Yerleşimlerin güvenliği yine İsrail Savunma Güçlerinin sorumluluğuna bırakılırken; daimi durum müzakerelerinin en geç 4 Mayıs 1996'da başlamasına karar verilmiştir. Bu karar, anlaşmada değinilmeyen yerleşimler konusunun Kudüs, sınırlar ve mülteciler konularıyla birlikte bu müzakerelerde görüşüleceği anlamına gelmekteydi.⁹³

Oslo II Anlaşması Doğu Kudüs hariç Batı Şeria'yı A, B ve C bölgelerine ayırmıştır. Batı Şeria'nın yalnızca %1'inin oluşturduğu A bölgesinde Filistin Yönetimi güvenlik ve yönetim konularında tam yetkiye sahipti; Batı Şeria'nın %27'sini kapsayan B bölgesinde ise sivil sorumluluklar Filistin Yönetimine verilmişken, güvenlik konusu İsrail'in sorumluluğu altındaydı son olarak C Bölgesi Batı Şeria'nın geri kalan kısmını oluştururken İsrail kontrolüne verilmiştir.

Anlaşma, önceki anlaşmalarda yerleşimlere ve yerleşimcilere getirilen korumayı bazı noktalarda genişletmek suretiyle devam ettirmiştir: 1999 Mayısına kadar sürecek 5 yıllık geçici sürede hiçbir yerleşim boşaltılmayacak; yerleşimciler, yerleşimler hayati arterler ve su kaynakları Filistin kontrolünün dışında bırakılacak; İsrail ve Filistin arasında güvenlik konusunda geniş çaplı işbirliği sağlanacak; Filistin güvenlik güçlerinin yetki alanı, silahlanması ve büyüklüğü sınırlandırılacak; tüm toprakların kaydı ve kullanımı İsrail gözetiminde olmaya devam edecek ve yerleşim alanlarına yakın arazilerin Filistinliler tarafından kullanımı sınırlandırılacak ve Filistinli bölgelendirme ve arazi kullanımı kararları üzerinde İsrail kontrolü devam edecektir.⁹⁴

Rabin'in barış planını uygulamaya başladığı dönemle eş zamanda Filistinliler Batı Şeria ve Gazze'de İsrail yerleşimleri ve askeri üsler tarafından sarılmış ve tecrit edilmiş anklav bölgelere sıkışmışlardı. Kudüs ve Arap bölgelerini de kapsayan çevresinde Yahudi yerleşimleri inşaları ve geniş yol yapım projeleri devam etti. Rabin Hükümeti döneminde

---

⁹³ "The Peace Process", *Journal of Palestine Studies*, 25(2), (1996), s. 134.

⁹⁴ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor Quarterly Update on Developments," *Journal of Palestine Studies*, 25(2), (Winter, 1996), s. 117.

yerleşimleri dondurma kararı ve barış sürecine rağmen, yerleşimlerdeki artış Likud Hükümeti dönemine göre çok daha büyük oldu. Yukarıda bahsedilen El Halil katliamından sonra dahi Rabin El Halil'deki yerleşimin kaldırılmasına karşı çıkmıştır.⁹⁵

Önceki anlaşmalara göre daha somut adımların atıldığı Oslo II anlaşması başta Likud olmak üzere çoğu radikal partinin muhalefetiyle karşılaşmış ve bu durum sonrasında topluma yansımıştır. Birçok aşırı sağcı Rabin'in barış süreciyle çelişen eylemlerine rağmen onu ihanetle suçlamaya başlamış, Nazi olarak betimlenerek gösterilerde eleştirilmiştir. Fakat Rabin ve kabinesi önceden de olduğu gibi yerleşimcilerle karşı karşıya gelmekten kaçınmış dolayısıyla bu muhalefetin daha aşırı bir hal almasının önüne geçememiştir. Rabin yaşanan saldırı girişimlerine rağmen bu aşırıları hukuki veya güvenlik sorunu olarak değil siyasi bir sorun olarak görmeye devam etmiştir.⁹⁶ Rabin 4 Kasım 1995 yılında aşırı sağcı Yigal Amir tarafından yapılan bir suikast saldırısında öldürülmüş ve bu saldırı aşırı dincileri destekleyen kitleyi endişelendirse de bu "silahlı elçiler" in oluşturduğu tehlike devam etmiştir.⁹⁷

Rabin'in suikastından sonra İşçi Partisinin başına Shimon Peres geçmiş ve sürecin devamlılığına olan bağlılığı göstermeye çalışmıştır fakat Filistin tarafındaki karışıklık da sürece ciddi şekilde zarar vermiştir. Shimon Peres'in Filistinli militanların öldürülmesi kararından sonra Filistinli misilleme saldırıları intihar bombaları şeklinde kendini göstermiştir. İsrail'in önemli Filistinli liderleri öldürmesinin ardından Filistin tarafının İsrail'deki saldırılarını artırması Likud tarafından gelecek seçimler için yapılan kampanyalarda kullanılmış; İşçi Partisinin güvenlik konusunda başarısız olduğu öne sürülmüştür. Bu siyasi atmosferde İsrail halkı tercihini Peres yerine Benjamin Netanyahu'dan yana kullanmışlardır.⁹⁸

---

⁹⁵ Jerome Slater, "What Went Wrong? the Collapse of the Israeli-palestinian Peace Process", **Political Science Quarterly**, 116(2), (2001), s. 177-178.

⁹⁶ Aronson, No. 2, (Winter, 1996), s. 115-116.

⁹⁷ Arthur Hertzberg, "The End of the Dream of the Undivided Land of Israel", **Journal of Palestine Studies**, 25(2), (Winter, 1996), s. 44.

⁹⁸ Yüksek, a.g.e., s. 97.

1.3.3.2. Benjamin Netanyahu Dönemi (1996-1999)

Seçim dönemi boyunca Büyük İsrail topraklarında yerleşim kurmaya olan bağlılığını belirten Likud, İşçi Partisinin belirlediği politikalardan vazgeçerek, tüm yerleşimlerin inşasında artışa gidileceğinin sözünü vermiştir. Netanyahu Batı Şeria'da daha fazla topluluklar kurulacağına sözünü verirken Oslo II Anlaşmasında İsrail'in çekileceği öngörülen El Halil'de İsrail varlığını desteklemiştir. 1996 Likud Parti Toplantısında yerleşimler konusuna değinilen maddelerden bazıları şöyledir; (i) Göç artırılacak ve yerleşimler güçlendirilecek. Yerleşimleri durdurma kararı feshedilecek (Bölüm 1, *Barış ve Güvenlik*, İşlem no:3) (ii) Yahudi yerleşimleri, kamu arazileri ve Yahudiye, Samarya ve Gazze arasındaki yol bağlantıları tam İsrail kontrolü altında kalacaktır (Bölüm 1, *Barış ve Güvenlik*, İşlem no:5) (iii)İsrail Yahudiye ve Samarya'daki su kaynaklarını elinde tutacaktır. İsrail'in su kaynaklarını kullanmasına karşı gelinemez(Bölüm 1, *Barış ve Güvenlik*, İşlem no:6).⁹⁹

Likud Hükümeti, yerleşimler konusunu son durum müzakerelerinden bağımsız kılmak amacıyla yerleşimlerin genişlemesi için büyük bir bütçe ayırmış ve teşvik sağlamıştır. Seçimlerden iki ay sonra Batı Şeria ve Gazze'deki yerleşim inşalarına getirilen kısıtlamaların kaldırılması oylanmış; Bakan Sharon Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimlerini İsrail'e bağlayacak yol yapım planlarını açıklamıştır. Netanyahu'nun seçim sonrası ise Kudüs çevresindeki "güvenlik ve yerleşim bölgelerinde" yeni inşaatlara başlanacağına dair açıklaması bölünemez Büyük Kudüs'ü güçlendirme hedefini ortaya koymuştur.¹⁰⁰

1994 El Halil katliamı sonrası, Filistinlilerin El Halil'de güvenliğin sağlanması talepleri sonucu Oslo II Anlaşması ilerideki görüşmelerde El Halil'deki İsrail ordusunun kısmi olarak geri çekilmesine dair bir hüküm içermekteydi. El Halil, şehir merkezindeki 450 militan İsrail yerleşimcisinin varlığından kaynaklanan güvenlik sorunları sebebiyle, Oslo II Anlaşması uyarınca İsrail askerlerinin çekileceği son Batı Şeria kenti olmuştur. 1997 Ocak ayında İsrail ve Filistinliler arasında İsrail'in El Halil'den çekilmesine dair imzalanan protokole göre El Halil; Yahudi ve Arap bölgelerine ayrılmıştı. Yahudi bölgesi El Halil içindeki yerleşim anklavlarını, şehrin hemen dışındaki Qiryat Arba yerleşimini ve

⁹⁹ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments", **Journal of Palestine Studies**, 25(4), (Summer, 1996), s. 127.

¹⁰⁰ Khalil Shikaki, The Future of the Peace Process and Palestinian Strategies, **Journal of Palestine Studies**, 26(1), (Autumn, 1996), s. 85.

ordu ve yerleşimcilerin dolaşımı için çevrede gerekli olan alanları kapsamaktaydı. Filistin Yönetimi ise El Halil'un geri kalan kısmının güvenliğinden sorumlu olacaktı fakat bu sorumluluk diğer Arap kentlerindeki gibi olmayarak bir protokolle kısıtlanmıştır.¹⁰¹

İlk olarak DOP'un müzakere sürecine verdiği zarar, daha sonra Oslo II Anlaşmasının Gazze ve Batı Şeria'yı bölgelere ayırarak fiziki bölünmeye yol açması ve İsrail yerleşimlerini de facto olarak tanınması BM 242 Sayılı Kararını zayıflatmıştır. Son olarak imzalanan El Halil Protokolü kararın ve bağlantılı tüm uluslararası hukuk kurallarının erozyonuna sebep olmuş ve bu durum İsrail'in yerleşimlerin genişletilmesi kararı almasında etkili olmuştur.¹⁰² İsrail bölgedeki yayılmacı yerleşim politikalarını uygularken, imzalanan bu anlaşmalar Filistin şehirlerini birbirinden kopuk anklavlar haline getirmekte ve ileride kurulacak Filistin devletinin önünde hem hukuki hem de jeopolitik engeller oluşturmaktaydı.

Oslo II Anlaşmasının getirdiği düzenlemeler ilerideki süreç üzerinde karmaşık etkiler bırakmıştır. Kasabalar ve şehirler arasında yer alan ve A ve B bölgelerindeki Filistinliler için dinlenme alanı olarak varsayılan C Bölgesinin çoğu, Filistinlilerin hayatının altyapısını daraltmıştır. Ayrıca İsrail'in C bölgesindeki önemli blokları elinde tutması Oslo ve Oslo II Anlaşmalarındaki hükümlere aykırıydı. Gazze ve Batı Şeria'nın bölgesel bütünlüğünün korunması Beytüllahim, El Halil, Jenin, Nablus, Qalqilya, Ramallah, Tulkarm ve 450'ye yakın köyde kurulacak Filistin özyönetimine dayalıydı fakat bu birlik gerçekleştirilemedi.¹⁰³

1980'lerden itibaren tekrar Arap kontrolüne girmemesi için İsrail Doğu Kudüs'te birçok yeni yerleşim kurmuştur. 1997 yılında ise Netanyahu, Kudüs'ün yakınında olan Jabal Abu Ghunaym'da *Har Homa* yerleşiminin inşasını başlamış ve "Kudüs için savaşın başladığı" duyurusunu yapmıştır. Har Homa yerleşim projesiyle, 2,056 dönüm arazi üzerinde 6,500 aileye ev sağlanacaktı. Çevre köylerde yaşayan Filistinliler Har Homa proje alanının %33'üne sahipti ve projeden etkilenen Filistinlilere tazminat ödenmesi

---

¹⁰¹ Lamis Andoni, "Redefining Oslo: Negotiating the Hebron Protocol", **Journal of Palestine Studies**, 26(3), (Spring, 1997), s. 18.

¹⁰² Andoni, a.g.e., s. 30.

¹⁰³ Yüksek, a.g.e., s. 102-103.

kararlaştırılmıştı.¹⁰⁴ Har Homa kararı, İsrail'in uyguladığı tek taraflı politikalarla, iki taraf arasındaki müzakere sürecine en çok zarar veren konulardan biri olmuştur.

İsrail'in Kudüs'ü çevreleyerek Filistinlilerin şehirle bağlantısını asgari seviyeye indirmek istemesi ve Filistinli nüfusunun artışından kaynaklanan demografik tehdit, Har Homa yerleşim kararının hemen ardından Büyük Kudüs için E-1 Planının devreye sokulmasının yolunu açmıştır. Hem kapsam hem de etki olarak Har Homa'yı açan bu plan ilk kez bir Batı Şeria yerleşimi olan Maale Adumim'i -dönemin en büyük ve yoğun nüfuslu- Kudüs'e bağlamaktaydı. Ayrıca bu plan Büyük Kudüs sınırlarını iki katı genişletirken Filistinliler için hayati önem taşıyan geçiş rotalarına engel çıkarmaktadır.¹⁰⁵

Netanyahu'nun Batı Şeria ve Gazze'yi Filistinliler ve İsrail arasında bölen gizli haritası Gazze Şeridi ile ilgili herhangi bir öneri sunmazken Netanyahu daha fazla geri çekilme seçeneğini sürecin kapsamından çıkarmayı amaçlamış; Kudüs, yerleşimler ve Batı Şeria'da bölgesel uzlaşma için kendi "Allon Plus" planını barış sürecinin gündemine getirmeyi amaçlamıştır. Har Homa yerleşiminin inşası Netanyahu tarafından Kudüs Savaşının başlangıcı olarak tanımlandığı göz önünde bulundurulursa, bu harita "Büyük İsrail" sınırları için başlayacak savaşı işaret etmekteydi. Harita toplam 160,000 nüfuslu 140 İsrail yerleşimi İsrail'e ilhak etmişken; Nablus ve Jenin yakınındaki 20'den az tecrit edilmiş ve düşük nüfuslu yerleşimler ile 5,000 nüfuslu Kiryat Arba ve El Halil Filistin bölgesinde kalmaktaydı.¹⁰⁶

Netanyahu'nun yerleşim planı çoğunlukla düzenlenmiş bir Allon planını temel alır ve buna göre Kudüs'teki stratejik bölgeleri ve büyük yerleşim blokları karşılığında bazı yerleşimlerin değişimi öngörülmektedir. Bu konu güvenlik sorunları tarafından gölgelenmiş ve bu kapsamda değerlendirilmiştir. Filistinli tarafı ise kurulacak bir Filistin devleti için yerleşimler konusundaki tutumunu belirtmekte başarısız olmuştur. Netanyahu bu planla Filistinlileri dışarıda bırakıp Filistin topraklarını ilhak etme niyetinin tekrar dile getirildiğine dair spekülasyonları desteklemiştir. Planın 1997 versiyonunda Filistinli özyönetim alanı daralırken ilhak edilecek alan artmıştır bu sebeple "plus" adını almıştır.

¹⁰⁴ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments," **Journal of Palestine Studies**, 26(4), (Summer, 1997), s. 142.

¹⁰⁵ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments," **Journal of Palestine Studies**, 27(4) (Summer, 1998), s. 142.

¹⁰⁶ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments," **Journal of Palestine Studies**, 27(1), (Autumn, 1997), s. 126-127.

Netanyahu bu planla Filistinlileri en verimli ve gelişmeye açık bölgelerden mahrum bırakmıştır.¹⁰⁷ İsrail'in bu yayılcı yerleşim politikaları ileride kurulacak Filistin devleti için uygun toprak bütünlüğünün önüne geçerek bu husustaki inancı da yaralamaktaydı.

Oslo II Anlaşması ve El Halil Protokolünün uygulanması için 23 Ekim 1998'de Netanyahu ve Arafat arasında imzalanan Wye Memorandumu Filistinlilerin bağımsızlık mücadelesi ve barış sürecini geri dönülemez bir şekilde zedeleyen diğer bir belge olmuştur. Oslo II Anlaşmasında işaret edilen geri çekilme hareketinin üçüncü aşamasından bahsedilmemiştir. Wye Memorandumu Batı Şeria'nın %40'ının Filistin Yönetimi kontrolüne verilmesini öngörmektedir.¹⁰⁸ Ayrıca, Filistinli kontrolü altına düşseler dahi yerleşimlerin genişlemesi ve devamlılığı anlaşmada belirtilmiştir. Netanyahu döneminde etkin yerleşim politikaları sayesinde Batı Şeria'daki yerleşimci sayısında önemli bir artış sağlanmış, var olan yerleşimlere yeni araziler eklenmiş ve yeni mahallelerin yapımına başlanmıştır. İsrail'in Batı Şeria'daki varlığı güçlendirmek için uyguladığı bir diğer yöntem de yeni yol yapım çalışmalarıdır. Wye Memorandumunun bir sonucu olarak İsrail Hükümeti Batı Şeria'da 70 milyon dolarlık 20 *bypass yolun* inşasını kabul etmiştir.¹⁰⁹

1.3.3.3. Ehud Barak Dönemi (1999-2001)

1999 seçimlerinde yerleşimler konusunu öncelik vererek bu konuda imtiyaz gösterilmeyeceğine dair söz veren İşçi Partisini temsil eden Ehud Barak, Likud adına yarışan Netanyahu'nun karşısında zafer kazanmıştır. Barak'ın bu zaferiyle imzalanabilecek yeni anlaşmalarla, Suriye ve Filistinlilerle yeni bir döneme girilecekti. Oslo sürecini başlatarak Filistinlilerle diplomatik yollarla anlaşma yolunu açan Yitzhak Rabin'in yolundan giden Barak uluslararası ve bölgesel olarak İsrail'in güvenliğini sağlama konusuna dikkat etmiştir.¹¹⁰

Yerleşim aktiviteleri ve bypass yolların yapımı Filistin merkezlerini birbiriyle bağlantısız kantonlara dönüştürmeye devam ederken Barak; Suriye, Lübnan ve Filistinlilerle diplomatik bağlantılar kurmanın yollarını aramaktaydı. Oslo II'de öngörülen

---

¹⁰⁷ Yüksek a.g.e., s. 123-124.

¹⁰⁸ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 28(2), (Winter, 1999), s. 128.

¹⁰⁹ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments," **Journal of Palestine Studies**, 28(3), (Spring, 1999), s. 130.

¹¹⁰ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 28(4), (Summer, 1999), s.135.

geri çekilmeyi yavaşlatmayı savunan Barak'ın işgal edilmiş topraklarla ilgili İsrail'de üzerinde çoğunlukla görüş birliği sağlanan öncelikleri şunlardır: İsrail egemenliği altında birleşik bir Kudüs, 1967 Haziran sınırlarına geri dönülmeyecek, Ürdün Nehrinin batısında Filistin ya da başka bir yabancı ordu bulunmayacak ve Batı Şeria'daki geniş yerleşim bloklarının İsrail'e ilhakı.¹¹¹ Barak döneminde İsrail'de Filistinlilerin self determinasyon haklarının kullanılması durumunda tüm Batı Şeri'nin İsrail egemenliği altında olmasının mümkün olmadığı görüşü etkin olmaya başlamış ve yukarıda sayılan kriterler korunmaya çalışılmıştır.

Oslo II anlaşmasının öngördüğü gibi FKÖ ve İsrail Eylül 1999'da Mısır'da Şarm El Şeyh'te bir araya gelerek bir anlaşma imzalamışlardır. Anlaşmaya göre taraflar arasında karşılıklı güveni artıracak sembolik bir toprak transferi üç aşamada gerçekleştirilecekti. Ayrıca Nihai Statü müzakereleri, mahkûmların serbest bırakılması ve Birinci ve İkinci Geri Çekilme'nin uygulanmasından sonra en geç 13 Eylül 1999'da başlayacaktı.¹¹² Her iki taraf kaydedilen ilerlemelere rağmen gelinen noktada amaçlarını gerçekleştirememiştir. Barak Hükümetinin kuruluşundan itibaren Filistinliler yerleşimlerin devamlılığına vurgu yaparak ABD'nin dikkatini bu konuya yöneltmeye çalışsa da Barak yerleşimlerin genişletilmesi konusuna daima öncelik vermiştir.¹¹³

Şarm El Şeyh Anlaşmasında kabul edildiği üzere, Oslo Anlaşmalarını temel alan Nihai Statü Müzakereleri Camp David'te 11 Temmuz 2000'de başlamıştır. Oslo sürecinin başlangıcından itibaren Filistin Yönetimi adına çok fazla imtiyaz veren Arafat Filistin halkı tarafından daha fazla imtiyaz vermemesi konusunda baskı altındayken, Barak ise başarısız olmuş bir koalisyon adına genel seçimlerden hemen önce görüşmelere katılmıştı. Geçiş süreci boyunca, İsrail Hükümetlerinin devam eden yerleşim politikalarına izin verdiği için Arafat yerleşimlerin anlaşmaları ihlal ettiğini iddia edememiştir. Diğer anlaşmalardan farklı olarak Nihai Statü görüşmeleri Filistin-İsrail konusundaki tüm sorunlara Siyonist hedeflere zarar vermeden çözüm üretmeyi amaçlamıştır.

Barak, bağımsız Filistin yönetiminin varlığını kabul etse de İsrail'in tüm yerleşimleri ve yerleşimcileri elinde tutmasını İsrail'in buradaki egemenliğini

---

¹¹¹ Aronson, a.g.e. 137.

¹¹² "The Sharm al-Shaykh Memorandum (Wye II) and Related Documents", **Journal of Palestine Studies**, 29(2), (Winter, 2000), s.143.

¹¹³ Yüksek, a.g.e., s. 117-119.

istemekteydi. Barak istekleri doğrultusunda medya tarafından “*cömert teklif*” olarak adlandırılan teklifinde mülteciler, su sorunu Kudüs’ün statüsü ve yerleşimler ilgili önerilerde bulunmuştur. Buna göre İsrail yerleşimcilerinin %80’inin yaşadığı Batı Şeria’nın küçük bir bölgesi dışında İsrail’in 1967 sınırlarına döneceği, bu toprak ilhakının tazminatı olarak toprak değişimi yapılacaktı. Fakat Filistinlilerin yoğun olarak yaşadığı Gazze ve Batı Şeria’daki yerleşimlerin boşaltılıp boşaltılmayacağı ya da boşaltılmadıkları takdirde kimin kontrolü altında olacağı konusuna açıklık getirilmemiştir. Ayrıca, 1967’den itibaren çevresinde yapılan tüm yerleşimleri kapsayacak şekilde Büyük Kudüs’ün İsrail’e ilhakı ve geri kalan Arap bölgelerinin yönetiminin de Filistin’e verilmesi önerilmiştir.¹¹⁴

Barak’ın *cömert teklifi*, sürecin başından itibaren nihai barış için birçok konuda taviz veren ve görüşmelerden çekilmesi konusunda halkın baskı yaptığı Arafat tarafından reddedilmiştir. İsrail çevreleri tarafından barışı hiçbir zaman istememekle suçlanan Arafat’ın bu tepkisi; iki taraf arasında sürekli bir barışın oluşması için bağımsız ve eşit iki devletin olması gerektiği fakat bu önerinin sunduğu şartlar altında bağımsız ve İsrail’in bypass yolları ve yerleşimleri sebebiyle toprak bütünlüğü olan bir Filistin devleti kurulamayacağı düşüncesiyle açıklanabilir.

1999 ve 2000 yıllarında yerleşimcilerin Filistinli çiftçilere yaptıkları saldırıların yaygınlaştığı ve yerleşim aktivitelerinin yoğunlaştığı bu ortamda başarısız geçen Camp David müzakereleri sonrası gerginleşen siyasi ortam ve son olarak Likud lideri Sharon’un El-Aksa camisine yaptığı provokatif ziyaret İkinci İntifadayı başlatmıştır. Eylül 2000’de başlayan İntifada, İsrail tarafından ilhak edilen bölgelerin dışında kalan yerleşimlerin devalılığı ve var olabilirliğine dair inancı zedelemiştir. Yine de bu bölgelerin ve yerleşimcilerinin durumuna dair herhangi bir konu görüşülmemiştir. Barak’ın yenilgisinden önce dahi işgal edilmiş topraklarda İsrail’in uygulayacağı tek taraflı politika arayışı başlamıştı. İsrail’de “taksim” olarak adlandırılan bu politika nihai statü anlaşmasına karşı çıktığı için 2001 seçimlerini kazanan Sharon tarafından desteklenmiştir.¹¹⁵

Yerleşimlerin genişlemesini destekleyen ve bunun için önemli bir bütçe ayıran Barak sağ görüşlü seçmenin ve yerleşimcilerin desteğini kaybetmemek amacıyla Filistinlilerle uzlaşmaya çalıştığı anlaşmalarda yerleşimleri fiili gerçekler olarak sunma

---

¹¹⁴ Slater, a.g.e., s. 182-183.

¹¹⁵ Geoffrey Aronson, “Settlement Monitor,” **Journal of Palestine Studies**, 30(3), (Spring, 2001), s. 142.

amacı taşımaktaydı. Fakat İsrail halkı 2001 seçimlerinde El-Aksa İntifadasının yarattığı kaos ortamında Likud Partisi lideri Sharon'u desteklemiştir.

1.3.3.4. Ariel Sharon Dönemi (2001-2005)

2000 yılında gerçekleştirilen Şarm El Şeyh Konferansında El-Aksa İntifadasını araştırmak için kurulan Mitchell Komisyonu'nun 2001 Mayıs ayında yayınladığı rapor 1967'de işgal edilen tüm bölgelerde yerleşimlerin dondurulmasına ve bazı yerleşimlerin boşaltılmasına dair bir karar içeriyordu. Arafat görünürde bu öneriyi kabul etse de Mitchell'in kabul etmediği Batı Şeria ve Gazze'ye Filistinlilerin korunması ve bir ateşkes sağlanması için uluslararası gözlemcilerin gönderilmesi talebine yoğunlaşmıştı.¹¹⁶ Arafat'ın bu hareketi, 1979 Camp David Anlaşmasından itibaren verilen yerleşim inşasının dondurulması sözlerinin yerine getirilmemesinin yarattığı güvensizlikle açıklanabilir.

İntifada devam ederken Filistinliler için yerleşimler ve yerleşimciler İsrail'in Filistinlilerin self determinasyon haklarına ve barışa verdiği bir zarar olarak görülmekteydi ve yerleşimlerin tüm uzantıları-yollar ve yerleşimciler- yaşanan şiddet olaylarının sebebiydi. İsrail'in bu artan Filistinli saldırılarına karşı Mart 2002'de başlattığı Defensive Shield Operasyonu Batı Şeria ve Gazze'de Oslo II ile oluşturulmuş siyasi haritayı bozmuştur. A Bölgelerinin dokunulmazlığı silinmiş; Oslo dönemi coğrafyası yeniden düzenlenmiş ve Filistin kentlerini çevreleyen *ad hoc* kuşatmalar büyümüş ve Batı Şeria sekiz ayrı kantona bölünmüştür. İsrail insan hakları örgütü B'Tselem'e göre "İsrail yerleşimlerinin kapladığı alan Batı Şeria'da tüm toprakların %4'ünü oluştururken, bu genişleme ile %43'ünü oluşturmaktadır. Bu yeni coğrafyada Filistinli topluluklar İsrail Batı Şeria'sında yerleşimler haline gelirken, Filistinliler yerleşimler arasında İsrail izni olmadan geçiş yapma haklarını kaybetmişlerdir."¹¹⁷

2002 yılının ikinci yarısında Quartet (BM, ABD, AB ve Rusya) İkinci İntifada ile başlayan İsrail-Filistin çatışmasına son vermek için hazırladığı *Yol Haritası* Mart 2001'den sonra kurulan yerleşim karakollarının boşaltılması ve Mitchell Raporunda belirtildiği gibi İsrail Hükümetinin tüm yerleşim aktivitelerini durdurmasını öneriyordu. Yerleşimler konusunu ikincil sorun haline getiren Quartet anlaşmazlıkların merkezindeki bölgesel

¹¹⁶ Graham Usher, "Facing Defeat: The Intifada Two Years on", **Journal of Palestine Studies**, 32(2), (2003), s. 28.

¹¹⁷ Rema Hammami, "Interregnum: Palestine After Operation Defensive Shield", **Middle East Report**, 223, (2002), s. 22.

tartışmalara değinme konusunda başarılı olamamıştı. Sharon'dan önce kurulan karakollardan ve Batı Şeria'daki 400,000 İsrailinin yaşadığı 200 yerleşimin varlığı Quartet tarafından kabul edilmiş görünüyordu.¹¹⁸ Yol Haritası Filistin tarafından kabul edilirken, İsrail yerleşimler konusunda yapılan çağrılara karşı çıkmıştır.

Filistin siyasetindeki en etkin siyasi yapı olan Fatah örgütü olan Tanzim'in lideri Marwan Barghouti "İşgali durdurmak istemiyorsunuz ve yerleşimleri durdurmak istemiyorsunuz o halde sizi ikna etmenin tek yolu güç kullanmak olacaktır" açıklamasını yapmıştır.¹¹⁹ İntifada ile özellikle Gazze'de artan intihar saldırıları, gösteriler ve her iki tarafta da müzakerelerin verimsiz olduğu inancının yayılması Sharon'un Filistinlilere karşı askeri müdahaleyi seçmesiyle sonuçlanmıştır. Bu çatışma ortamında yaşanan güvenlik sorunlarına ek olarak Filistinlilerin hızlı nüfus artışı da İsraililerin kişisel güvenliğini ve demokratik bir Yahudi devleti olma yolundaki geleceğini tehlikeye sokmaktaydı.¹²⁰ İsrail bu sorunlar karşısında, daha sonra Sharon'un tek taraflı olarak Gazze'den çekilme planına ve "Ayrım Duvarı"nın inşasına yol açacak "ayrım" fikrini tartışmaya başlamıştır.

Sharon Hükümetinin Haziran 2002'de kabul ettiği Ayrım Duvarı planına ilk aşamada hem yerleşimleri dışarıda bıraktığı hem de İsrail toprağı olarak göstermediği için yerleşimciler tarafından muhalefet edilse de yerleşimci hareketi içindeki pragmatik unsurlar duvara muhalefet etmektense rotasını değiştirmeye çalışmışlardır. Ayrım bölgesinin değişen rotası yerleşimcilerin çabalarının başarısını ve bölgenin bir güvenlik önleminden siyasi bir *fait accompli*ye dönüşmesini ortaya koymaktadır.¹²¹ İsrail'in mümkün olduğunca çok yerleşimi duvarın kapsadığı alana almaya çalışması Duvarın rotasının Yeşil Hattı aşip Batı Şeria'nın bazı bölgelerini de içine almasıyla sonuçlanmıştır.

18 Aralık 2003 tarihinde Ariel Sharon'un Gazze'den Çekilme Planı İsrail ve Filistinlilerin çatışma noktalarını azaltma amacının ve sadece 8,000 yerleşimcinin yaşadığı

---

¹¹⁸ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 32(2), (Winter, 2003), s.142-143.

¹¹⁹ Jeremy Pressman, "Israeli Unilateralism and Israeli-Palestinian Relations 2001-2006", **International Studies Perspectives**, 7(4), 2006, s. 361.

¹²⁰ Dov. Waxman, "From Controversy to Consensus: Cultural Conflict and the Israeli Debate over Territorial Withdrawal", **Israel Studies**, 13(2), 2008, s. 86.

¹²¹ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 33(1), (Fall 2003), s. 140.

Gazze'nin demografik gerçeklerinin bir yansımasıydı.¹²² Plan, Batı Şeria ile ilgili Jenin etrafında bölgesel bütünlük oluşturmak için İsrail'in dört yerleşimi boşaltacağını belirtiyordu. İsrail Batı Şeria'nın ulaşım bütünlüğünü sağlayacak köprü, tünel ve geçiş noktaları ile boşaltılan bölgeler İsrail kontrolü altında kalacaktı.¹²³ 2005 yılının sonunda Gazze'de hiç Yahudi kalmayacağını belirten Sharon Gazze'yi boşaltan 1,500 yerleşimci aileye toplamda 500 milyon dolar tazminat ödenmesine karar vermiştir.¹²⁴ Sharon Gazze yerleşimlerinin boşaltılması konusunda yerleşimcilerin tepkisini kırmak için Batı Şeria'daki yerleşim aktivitelerini kullanmıştır. 2005 Ağustosunda 8,000 Yahudinin Gazze'yi boşaltması yedi gün sürmüş ve yerleşimciler tarafından büyük bir direniş gösterilmemiştir.

İsrail siyasetinde kontrol noktaları, kapıların kapatılması, bypass yollarını kapsayan ayırım duvarı projesi ve Gazze'den çekiliş Batı Şeria'nın %50'si ile 20'si arasında bir alanını kontrol altında tutma hedefinin bir sonucuydu. Batı Şeria'daki 4 yerleşimin ve askeri üsleri boşaltması ise aslında sadece onların C bölgesine taşınması şeklinde gerçekleşmişti ki bu da İsrail'in Oslo sürecine uyum sağlamak için çıkarlarının yeterli olmadığını göstermekteydi.¹²⁵ 4 yerleşimin boşaltılmasından sonra resmi rakamlara göre yerleşim sayısı 121, 2004 Aralıkta yerleşimci sayısı 244,000 olarak açıklanmıştır.¹²⁶ 2006 yılında girdiği bir koma sebebiyle İsrail siyasetinden çekilen Sharon'un politikalar İsrail'in yerleşim politikalarında yerleşimlerin ve işgal altındaki toprakların güvenlik ile bağlantısının değişmesine ve yerleşim teşebbüsleri ve devlet arasındaki ortak çıkarların sorgulanmasına ve altının boşalmasına yol açmıştır.¹²⁷

---

¹²² Neill Lochery, "The Politics and Economics of Israeli Disengagement, 1994-2006", **Middle Eastern Studies**, 43(1), (2007), s. 7.

¹²³ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 33(4), (Summer 2004), s. 167.

¹²⁴ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 34(1), (Autumn 2004), s. 143.

¹²⁵ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 35(2), (Winter 2006), s. 171.

¹²⁶ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 35(3), (Spring 2006), s. 188.

¹²⁷ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 35(4), (Summer 2006), s. 131.

İKİNCİ BÖLÜM

2. EHUD OLMERT DÖNEMİNDE İSRAİL'İN BATI ŞERİA VE DOĞU KUDÜS'TE YERLEŞİM FAALİYETLERİ (2006-2009)

Ariel Sharon Kasım 2005'te, Likud içerisinde Gazze Çekilişine ve Batı Şeria'daki 4 yerleşimin boşaltılmasına yönelik tek taraflı politikalara yapılan muhalefet sonucunda önemli bazı Likud üyeleri ile birlikte liberal görüşlü merkez *Kadima*¹²⁸ *Partisini* kurmuştu. 2003'te Ehud Olmert'in Likud listelerine girmesiyle, Sharon Olmert'i başbakan yardımcılığı gibi mühim pozisyonlara getirtmiş böylece Olmert'in Sharon politikalarına desteği artmış ve Sharon'un en önemli siyasi müttefiki olmuştur. Sharon'un 4 Ocak 2006'da beyin kanaması geçirmesi sonucu, 2006 Mart ayında yapılacak olan genel seçimlerde Kadima'nın güç kaybetmesine neden olacak bir liderlik mücadelesinin önüne geçilmek için beklenildiği üzere Sharon'un halefi olarak kabul gören Olmert, Ariel Sharon'un İsrail siyasetindeki yerini almış; hem Kadima'nın başına geçmiş hem de Başbakanlık görevini üstlenmiştir.¹²⁹

İsrail politikasına uzun süre yön veren *Büyük İsrail* ideolojisi mevcut siyasi durumda uygulanabilir olmadığına anlaşılmaya başlanınca son yıllarda terk edilmişti. İkinci İntifada'yı takiben artan intihar bombacılarının saldırıları ve buna karşı İsrail'in başlattığı "teröre karşı önleyici savaşın" toplumda yarattığı bıkkınlık İsrail'deki egemen siyasi kültürün değişmesinde etkili olmuştur. İsrail'de yaygınlaşan güvenli ve normal bir hayat isteği arayan yeni düşünceye göre; güvenlik Filistin terörüne karşı daimi bir önleyici savaşla değil *ayırım* ile mümkün olabilirdi. Seçim süreci boyunca, teröre karşı savaşı savunan Likud lideri Netanyahu, İsrail toplumunda yaşanan bu siyasi kültürel değişime cevap vermekte başarılı olamamışken Ehud Olmert'in seçim kampanyasında ayırım vurgusu daima yapılmıştır.¹³⁰ Özetlemek gerekirse, Kadima uzun yıllar boyunca sağ ve sol

---

¹²⁸ Kadima, İbranicede "ileri" anlamına gelmektedir.

¹²⁹ Revuen Y.Hazan, "Kadima and the Centre: Convergence in the Israeli Party System", **Israel Affairs**, 13(2), (2007), s. 276.

¹³⁰ Michel Warschawski, "The 2006 Israeli Elections: A Drive To Normalcy And Separation", **Journal of Palestine Studies**, 35(4), (2006), s. 46-47.

partilerin uyguladığı başarısız politikalarla açıklanan; İsrail'in Batı Şeria'da devam eden işgali ve bunun sonucu yaşanan terör saldırıları ile güvenlik sorunları sonucu halktaki merkeze kayma eğilimine yanıt olmuş ve politikalarını bu yönde şekillendirmiştir.

Olmert, toplumdaki siyasi kültürel değişimi yakalayıp bu avantajdan yararlanırken; Kadima'nın yeni kurulmuş bir parti olması, Olmert'in kendisinden önceki liderler kadar güçlü bir profil oluşturmaması gibi dezavantajları da seçim sonrası vaatlerini net bir dille ifade ederek bertaraf etmeye çalışmıştır. Olmert'in bu politikasıyla Kadima kısa sürede diğer partilerin önüne geçmiş ve birçok parti Kadima ile koalisyon oluşturma konusundaki isteklerini dile getirmiştir.

“Seçim kampanyası boyunca dahi Kadima'nın büyük zaferine kesin gözüyle bakılmasıyla; İşçi Partisi, dini partiler ve Meretz gelecek Kadima liderliğindeki hükümetin bir parçası olma konusundaki isteklerini duyurmuşlardır. Seçimlerin olduğu gece, kampanya boyunca Ehud Olmert'i “İsrail topraklarını sattığı” ve yerleşimleri sökmeye hazır olduğu için ihanetle suçlayan “Evimiz İsrail” lideri Lieberman, Olmert Hükümetinin parçası olma niyetini duyurmuştur. Üstelik vatandaşlıklarını geri alma çağrısı yaparak İsrail'in Filistinli vatandaşlarına karşı ırkçı bir kampanya yürüten adam Olmert'in tek taraflı yeniden düzenleme programını kabul etmek ve hükümete katılmak için Polis ve İç Güvenlik Bakanı olmayı şart olarak sunmuştur.”¹³¹

Kadima Partisinin işgal edilmiş topraklardan daha fazla geri çekilmeyi getirecek tek taraflı politikaları, merkeze yakın sol grupların oylarını hedeflerken; Gazze çekilişine karşı çıkan Batı Şeria yerleşimcilerinin çoğunun oyu Likud'tan aşırı sağ partilere kaymıştır. Sonuç olarak; Olmert'in Kadima Partisi, Mart genel seçimlerinde Knesset'e 10 sandalyelik bir düşüşle 29 milletvekili sokmayı başarabilmiştir. Bu düşüşe rağmen seçimlerde Kadima Partisi Knesset'teki en çok milletvekiline sahip olan parti olmayı başarabilmiş ve koalisyon hükümetini kurma görevi Olmert'e verilmiştir. Kadima'nın bu başarısıyla İsrail halkının Batı Şeria ve barış sürecine bakışı önemli ölçüde değişmiştir. Hamas'ın Filistin'de iktidara gelmesi İsrail halkının iki-ülke çözümüne olan bağlılığını arttırmış ve tek taraflı geri çekilme fikri Knesset'te desteklenmiştir. Bunun dışında, ilk kez bir iktidar partisi Batı Şeria'dan çekilme fikrini net bir şekilde savunmaktaydı.¹³²

---

¹³¹ Warschavski, a.g.e., s. 51.

¹³² David Makovsky, “Olmert's Unilateral Option: An Early Assessment”, **The Washington Institute for Near East Policy**, Policy Focus 55, (May 2015), s. 11.

2.1. “Yaklaşım Planı”

Olmert’in vekil başbakan olduğu dönemde; hem seçim kampanyaları boyunca hem de başbakan olduktan sonra verdiği röportajlarda genel hatlarıyla çizdiği İsrail’in sınırlarını belirlerken aynı zamanda Yahudi çoğunluğunun sağlanmış olduğu demokratik bir ulus-devlet yapılandırılmayı amaçlayan, en geç 2010 yılına kadar Batı Şeria’daki sivil yerleşimlerden tek taraflı çekilmeye dair politikası Olmert’in *Yaklaşım Planı* olarak bilinmektedir. Olmert’in tek taraflılıktan yana tavrının en açık yansıması olan Yaklaşım Planı, askeri kontrolü sürdürürken, doğu Kudüs hariç Batı Şeria’da yaşayan yaklaşık 260,000 İsraili yerleşimcinin en az 60,000’inin tahliyesini ve Ayrım Duvarının doğusunda kalan 72 yerleşimin sökülmesini öngörmekteydi.¹³³ Olmert, planın yaklaşım adını almasının sebebinin bazı yerleşimlerin oldukları yerlerden çıkarılarak İsrail kontrolü altında kalacak olan bölgelere yaklaşmasının amaçlanması olarak açıklamıştır.¹³⁴

Ehud Olmert’in 24 Ocak 2006’da 6. Herzliya Konferansında¹³⁵ yaptığı konuşma Olmert’in siyasi önceliklerine ve partinin uygulayacağı politikalara ışık tutmuş; yerleşimler, güvenlik, geri çekilme gibi konulardaki tavrını ortaya koymuştur. Sharon’un Gazze’den çekilme kararını destekleyen Olmert, politikalarını daha çok demografik verilere göre şekillendirirken, İsraililerin *Eretz Yisrael* üzerindeki tarihi haklarına, yerleşimlere ve Birleşik Kudüs’e vurgu yapmaya devam etmiştir:

“...Şüphesiz İsrail Devleti’nin daimi sınırlarının belirlenmesinde karşılaştığımız en dramatik ve önemli adım ülkede Yahudi çoğunluğunun sağlanmasıdır... İsrail Devleti’nde Yahudi çoğunluğunun varlığı Yahudiye ve Samarya ile Gazze Şeridi’ndeki Filistinli nüfusun kontrolüyle devam ettirilemez... Yahudi ulusal vatanının varlığının sağlanması için Filistinli nüfusun çoğunluğunun yaşadığı bölgelerin yönetimine devam edemeyeceğiz. En kısa sürede demografik gerçeklere uygun net bir sınır belirlemeliyiz. İsrail; güvenlik bölgeleri, Yahudi yerleşim blokları ve en başta İsrail hakimiyeti altındaki, birleşik bir

---

¹³³ “Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories”, **Foundation for Middle East Peace**, 16(3), (May-June 2006), s. 1.

¹³⁴ Interview by Lally Weymouth, “A Conversation with Ehud Olmert Interim Israeli Prime Minister,” **Washington Post**, (April 9, 2006), <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/04/07/AR2006040702170.html>.

¹³⁵ Herzliya Konferansı her yıl gerçekleşen; önemli ulusal, bölgesel ve küresel konulara değinmek üzere hükümet, akademik ve iş çevrelerinden sözü geçen he İsraili hem de farklı ülkelerden katılımcıların bir araya geldiği İsrail’in en önemli küresel politika toplantısıdır. <http://www.herzliyaconference.org/eng/?CategoryID=426>. (14.02.2016)

Kudüs olmak üzere Yahudi halkı için ulusal öneme sahip yerler üzerinde kontrolünü devam ettirecektir. Merkezinde başkent Kudüs olmadan bir Yahudi devleti olamaz...”¹³⁶

Konuşmasından anlaşılacağı gibi Olmert’in önceliği İsrail’i Yahudi nüfus çoğunluğunun olduğu bir ulus-devlet haline getirmektir. Bu doğrultuda Olmert; Ben Gurion ve Ariel Sharon’un yolundan gitmiş; Ortadoğu’da hem demokratik hem de Yahudi bir İsrail Devleti olması için Filistinlilerin mümkün oldukça sınırlar dışında bırakılması düşüncesini savunmuştur. Sharon’un Gazze’den çekilme planına ve yerleşimlerin boşaltılmasına en büyük desteği veren Olmert, Batı Şeria’dan (büyük yerleşim blokları hariç) çekilmeye dair planlarının sinyalini bu konuşmasında vermiştir. 2002’de Quartet’in hazırladığı Yol Haritası’nın uygulanmasını öncelik olarak belirleyen Olmert yeni yerleşim inşasının kısıtlanacağına ve yasadışı karakolların boşaltılacağını dile getirmiştir. Filistin tarafına terör organizasyonlarıyla bağlantılarını koparmaları çağrısını yapmış ve terörün devam etmesi durumunda Ayrım Duvarının inşasının hızlanacağı uyarısını yapmıştır.¹³⁷

Quartet’in Yol Haritası’nda da öngörüldüğü üzere yasadışı yerleşimlerin boşaltılmaları, Batı Şeria’dan tek taraflı olarak çekilme politikasının uygulanması için en uygun ilk adım olmuştur. Stratejik olarak bir değeri olmayan bu yerleşimler ileride yapılacak barış anlaşmasıyla İsrail’in çekilmesine kesin gözüyle bakılan bölgelerdedir. Olmert, bu doğrultuda görev başına geldikten kısa bir süre sonra 1 Şubat 2006’da Ramallah yakınlarında, YM’nin Filistinlilerin özel mülkü olan arazilerde kurulduğu için illegal ilan ettiği Amona yerleşiminin sökülmesi konusunda güvenlik güçlerini yetkilendirmiştir.¹³⁸ Amona yerleşimindeki yasadışı evlerin boşaltılması sırasında IDF ve yerleşimciler arasında şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. İsrail *Ha’aretz* gazetesine göre Amona’daki yerleşimlerin tahliyesi 1,5 milyon dolara mal olmuştur.¹³⁹

İsrail Hükümetinin yerleşimcilerle karşı karşıya geldiği diğer bir olay ise El Halil’de bulunan bir toptancı pazarındaki yerleşimcilerin tahliye edilmesine dair karar verilmesi sonucu yaşanmıştır. YM’nin 2001 yılında yerleşimcilerin devraldığı ve daha sonra yaşamaya başladıkları dükkânları boşaltmalarına dair kararının uygulanması için IDF

---

¹³⁶ “An Address by Prime Minister Ehud Olmert”, **Palestine-Israel Journal of Politics, Economics & Culture**, 12/13(4/1), (2006), s. 163-134.

¹³⁷ An Address by Prime Minister Ehud Olmert, s. 165.

¹³⁸ Robert Zelnick, **Israel's Unilateralism : Beyond Gaza**, Stanford, CA, USA: Hoover Institution Press, 2006, s. 115-116.

¹³⁹ Settlement Report on Israeli Settlements in the Occupied Palestinian Territories, (May-June 2006), s. 4.

güçleri görevlendirilmiştir. Ocak ayında yerleşimciler ve onları destekleyenler askerlere ve Filistinlilere saldırmış, özel mülklere zarar vermiş ve mahkeme tarafından tahliye kararını uygulamaya karşı çıkmışlardır. Hem mahkeme kararları hem de yerleşimcilerin saldırgan tavırları Olmert'in özellikle kaçak yerleşimlerdeki yerleşimcilere karşı Sharon'un aksine sert önlemler almasına ve çatışmalara sebep olmuştur.¹⁴⁰ Burada kaçak yerleşimler konusunu genel özellikleriyle açıklamakta fayda vardır. İsrail'in Oslo anlaşmalarıyla yeni yerleşim bölgeleri kurulmayacağını bildirmesinden itibaren gerekli izinler alınmadan Batı Şeria'da kurulan çoğunlukla karavan, kulübe gibi inşaat gerektirmeyen yapılardan oluşan yerleşimlerdir. Bu yerleşimler İsrail Hükümeti tarafından çoğunlukla yetkisiz/izinsiz olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada ise uluslararası literatürdeki kullanımına (outposts/Illegal outpost) en uygun olan kaçak yerleşim tanımı kullanılacaktır.

Yerleşimlerin tahliyesi sırasında karşılaşılan yerleşimci direnişi sonucu yaşanan şiddet olayları Gazze çekilişinde karşılaşılan pasif direnişe benzememesi, ileride gerçekleştirilmesi planlanan Batı Şeria'dan çekilişin doğuracağı; İsrail Hükümetinin ve IDF'nin karşılaşacağı sorunlara işaret etmektedir. Gazze ve Batı Şeria yerleşimci nüfusu ve yerleşimcilerin sosyal ve siyasi seçimleri açısından birbirlerinden farklılık göstermektedirler. İlk olarak; 2,5 milyon Filistinliye karşılık yaklaşık 260,000 Yahudinin tahliyesinde karşılaşılabilecek sorunların Gazze'de 1,3 milyon Filistinlinin karşısında azınlık durumunda olan 8,000 Yahudi yerleşimcinin tahliyesinde yaşananlardan daha fazla olması normaldir. İkinci olarak yerleşimci profili olarak kıyaslanıldığında Batı Şeria'daki yerleşimcilerin Gazze'dekilere oranla daha militan olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, YEŞA Konseyinde geri çekilme karşıtı hareketi yürüten dindar Siyonistlerin çoğu Batı Şeria yerleşimcilerinden oluşuyordu.¹⁴¹

Olmert, 7 Şubat 2006'da İsrail'de bir televizyon kanalına verdiği röportajda Batı Şeria ve yerleşimlere dair politikasını daha detaylı bir kapsamda sunmuştur. Yahudiye ve Samarya'da yaşayan Filistinlilerin çoğundan ayrılacağını ve bunun İsrail Devleti'nin bulunduğu bazı topraklardan da ayrılmayı zorunlu tuttuğunu belirten Olmert hangi yerleşimlerin boşaltılacağını belirtmese de en büyük üç yerleşimde İsrail hakimiyetinin devam edeceğini dile getirmiştir; bu yerleşimler Kudüs'ü doğu, güney ve kuzeydoğudan

---

¹⁴⁰ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," *Journal of Palestine Studies*, 35(3), (Spring 2006), s. 186.

¹⁴¹ Aronson, a.g.e., s. 152-157.

çevreleyen Ma'ale Adumim, Gush Etzion ve Ariel yerleşimleridir.¹⁴² Çizdiği bu tabloyla Olmert, siyasi önceliği olan İsrail'in kesin sınırlarına temel oluşturabilecek bir rota çiziyorken, Batı Şeria'da Filistin devletinin kurulması için önemli bir toprak bütünlüğü sağlıyordu. Fakat verdiği röportajlarda kendisinden istenilen kesin sınırları belirtmekten kaçınmış ve net sınırların ulusal tartışmalarla sağlanacak görüş birliği ile belirlenebileceğini dile getirmekteydi.

Olmert'in Yaklaşım Planı çerçevesinde sivil yerleşimlerin boşaltılması öngörülürken, IDF Batı Şeria'daki terörizmle savaşmaya devam edecek; yani Gazze'deki gibi askeri geri çekilme gerçekleşmeyecekti. Gazze çekilişinden sonra Gazze'den İsrail'e yapılan saldırılar, hem hükümet hem de İsrail halkı tarafından tek taraflı askeri ve sivil geri çekilmenin güvenlik zafiyeti oluşturduğu düşüncesinin benimsenmesine sebep olmuş dolayısıyla askeri varlığın devam etmesine karar verilmiştir.

2003 yılında güvenlik gerekçeleriyle Ariel Sharon'un inşasını başlattığı Ayrım Duvarının 2006'ya gelindiğinde güvenliğin sağlanmasının yanında sınırların belirlenmesi ihtiyacı için de önemli bir konu haline gelmiştir.¹⁴³ Yaklaşım Planı, Ayrım Duvarının İsrail kontrolü altında kalması planlanan; Batı Şeria'nın %5-10'unu kapsayan boşaltılmayacak tüm yerleşimleri kapsayacak şekilde tamamlanmasını öngörmekteydi. Hem güvenlik açısından hem de Filistinlilerin bağımsız devletlerini kurabilecekleri toprak bütünlüğünün sağlanması açısından duvarın dışında hiçbir sivil İsraillinin kalmaması amaçlanmaktadır. Olmert de Sharon gibi birleşik Kudüs vurgusu yapmış olsa da Arapların Kudüs'ün Arap çoğunluklu kısımlarında Filistin'in başkentini kurabileceklerini daha önceden dile getirmiştir. Olmert hem Kudüs'ün bu bölgelerini dışarıda bırakmak hem de daha fazla yerleşimi duvarın kapsamı için yapılacak düzenlemelerle duvarın rotasını bazı noktalarda değiştirmeyi hedeflemiştir.

28 Mart 2006'da seçim sonuçları belli olduğunda, Olmert Kadima Partisi adına yaptığı zafer konuşmasında ülkenin daimi sınırlarının belirlenerek, Yahudi nüfus çoğunluğunun olduğu demokratik bir Yahudi devleti kurmanın Filistinlilerle yapılacak müzakerelerle başarılacağını dile getirmiştir. Filistin devletinin kurulması için Yahudilerin kutsal saydıkları bazı topraklardan vazgeçmeye ve buradaki yerleşimci Yahudileri tahliye

¹⁴² Greg Myre, "Olmert Says Israel Will Keep 3 Large West Bank Settlement Blocs", **The New York Times**, 08.02.2006. <http://www.nytimes.com/2006/02/08/international/middleeast/08mideast.html> (10.2.2016).

¹⁴³ Aronson, "Settlement Monitor," No. 4 (Summer 2006), s. 136.

etmeye hazır olduklarını belirtmiş fakat Filistinliler kısa sürede müzakere masasına oturmazsa ulusal görüş birliğine ve başta ABD olmak üzere dost ülkelerin anlayışına uygun bir şekilde İsrail'in kontrolü kendi eline alacağını eklemiştir.¹⁴⁴ Böylece Olmert seçim öncesi başlatmış olduğu tek taraflı politikalarını sürdürmesi için halktan tezkere almış oluyordu ve bu politika uygulamalarına devam edeceğini belirtiyordu.

Hamas'ın 2006 Ocak ayında Filistin İdari Konseyi seçimlerinde 132 koltuğun 74'ünü kazanması sonucu Olmert, kendisini İsrail devletini yok etmeye adanmış bir örgütle müzakere seçeneğinin olmadığını belirtmişti. Seçimlerden sonra Olmert, barış müzakereleri için karşısında bir partner olmadığı savunmasıyla Batı Şeria'dan tek taraflı çekilme planına destek almayı amaçlayarak ABD'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Fakat ABD açısından değerlendirildiğinde; İsrail'in Batı Şeria'dan çekilmesi ve yerleşimlerin sökülmesi ABD'nin geleneksel Orta Doğu politikalarıyla uyumlu görünse de ABD ve İsrail'in terörist örgüt olarak tanımladığı Hamas'ın zaferi sonrasında, karşı tarafın herhangi bir tavizi olmaksızın İsrail'in atacağı böyle bir adım terörü destekleyen Amerika karşıtı grupların zaferi olarak algılanabilirdi.¹⁴⁵ Buna ek olarak; eğer İsrail Batı Şeria'dan Filistinliler tarafından tanınmadan ve çatışmalar bitmeden çekilirse, barış görüşmelerinde İsrail'in elinde pazarlık payı olarak kullanabileceği bir kozun kalmaması durumunda terörün yok edilemeyeceği endişelerini doğurmuştur.

İsrail'in tek taraflı planı, Hamas'a İsrail'i tanıması, terörle olan bağlantısını kesmesi konusunda çağrıda bulunan Bush Yönetimi tarafından yukarıda sayılan sebeplerle dirençle karşılanmıştır. Yol Haritasının uygulanmasından yana olan dönemin ABD Başkanı George W. Bush, İsrail'in kendisinin varlığını tanımayan Hamas ile barış müzakerelerini sürdürmesinin mümkün olmadığını kabul etse de Filistin Yönetimi başındaki Mahmut Abbas ile barış müzakerelerine devam etmesini desteklemiştir.¹⁴⁶ Bu sırada Yol Haritasının uygulanmasından yana olan Mahmut Abbas, Hamas'ı barış görüşmelerine dâhil etmek için

---

¹⁴⁴ Israel Ministry of Foreign Affairs(MFA) (2006), Victory Speech by Ehud Olmert after elections to the 17th Knesset. <http://www.mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2006/Pages/Victory%20speech%20by%20Ehud%20Olmert%20after%22elections%20to%20the%2017th%20Knesset%2028-Mar-2006.aspx>. (14.02.2016)

¹⁴⁵ Caroline B.Glick, "Ehud Olmert's "Convergence" Plan for the West Bank and U.S. Middle East Policy", **The Center for Security Policy**, Occasional Papers Series, No.9, (April 2006), s. 2.

¹⁴⁶ Siobhán Dowling, The World From Berlin: Bush Backing for Olmert's Border Plans, **Spiegel Online International** (May 24, 2006). <http://www.spiegel.de/international/the-world-from-berlin-bush-backing-for-olmert-s-border-plans-a-417905.html>. (16.02.2016)

bir çözüm arıyordu. Şarm El Şeyh'teki Dünya Ekonomik Forumunda İsrail Dışişleri Bakanı Tzipi Livni ile görüşükten sonra Abbas, Hamas'a ya İsrail'i tanınması ya da referandum yapılacağı konusunda bir ultiinatom vermiştir. Bunun üzerine son dönemlerde daha pragmatik olmaya başlayan Hamas, 2006 27 Haziran İsrail-Filistin çatışması için iki-devlet çözümünü kabul ettiğini bildirmiştir.¹⁴⁷ Filistin tarafından Olmert'in Yaklaşım Planı tek taraflı olarak sınırları belirlemesi sebebiyle kabul edilemez görülse de yerleşimlerin boşaltılması açısından bir kazanç olacaktır.

2006 Haziranında İsrail'in Gazze'deki bir aileyi bombalaması sonrası Olmert'in özür dilemesine rağmen başlayan saldırılar, 2005 Mart ayından itibaren yaşanan sakin dönemin sonunu getirmiştir. İsrail ve Hizbullah'ın uluslararası arenada hem destek hem eleştiri aldıkları karşılıklı saldırıları sonucu başlayan İkinci Lübnan Savaşı BM'nin aracılığıyla 14 Ağustosta yürürlüğe giren ateşkese kadar devam etmiştir.¹⁴⁸ Lübnan Savaşı, İsrail'in tek taraflı politikalarının sorgulanmasının yolunu açmış, halkın geri çekilmeye dair desteğinin sarsılmasına sebep olmuştur. Savaşın İsrail'in 2000 yılında çekildiği Lübnan ve 2005'te çekildiği Gazze'den yapılan saldırılar sonucu başlaması, İsrail'in Batı Şeria'dan çekilmesinin benzer sonuçlara yol açacağı varsayımını kuvvetlendirirken Olmert'in siyasi duruşuna da zarar vermiştir.

Ha'aretz gazetesi yazarı Aluf Benn'in 30 Haziran 2006'da yazısındaki açıklaması İsrail'in tek taraflı politikalarının mevcut siyasi duruma uygun olamadığını belirterek yerleşimlerin boşaltılmasına dair politikaların zaaflarının doğuracağı sonuçları ortaya koymuştur: "İsrail'in Batı Şeria'yı bırakması, kendini parmaklığın arkasına kapatıp anahtarı yok etmesi mümkün olmayacak. Olmert'in seçimlerden önce sunduğu yaklaşım planı şimdi titizlikle yeniden tefriş edilmeli. Şu anki alternatiflerin tümü kötü: Gazze'de olduğu gibi bütünüyle bir geri çekilme ve terörle savaşmak için düzenli saldırılar; Batı Şeria'ya silah kaçakçılığını engellemek için Ürdün'e güvenmek; yerleşimcileri boşaltıp IDF'yi burada bir güvenlik şeridinde bırakarak terör saldırılarına davetiye çıkarmak ya da Abbas ve dolaylı yollardan Hamas ile uzlaşmaya gitmek."¹⁴⁹

¹⁴⁷ Ian J.Bickerton, **Arab-Israeli Conflict : A History**, London, GBR: Reaktion Books, 2009. s. 201.

¹⁴⁸ Bickerton, a.g.e. s. 203.

¹⁴⁹ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 16(4), (July-August 2006), s. 7.

Hizbullah ile yaşanan gerginliklerin tırmandığı 2006 Haziran ayında Olmert Hükümeti militan yerleşimci grupların Yaklaşım Planına yaptıkları muhalefete de karşı karşıyaydı. Knessete de yansıyan bu muhalefete rağmen Olmert sınırların çizilmesi için çalışmaya devam edeceğini vurgularken milletvekili Otniel Schindler yerleşimcilerin artan muhalefetinin önünü kesmek için tahliye edilecek yerleşimcilerin sayısının 30,000'e düşürüleceğini duyurmuştur. Olmert'in Ağustos ayında verdiği bir röportajda Lübnan Savaşı sonrası oluşan düzenin Filistinlilerden ayrılmak için yarattığı fırsattan bahsetmesi sonrası yerleşimcilerden eğer yaklaşım planı hala gündemindeyse yerleşimci askerin ordudan geri çağırılacağına dair bir ultimatom almıştır.¹⁵⁰ Karşılaştığı muhalefete ek olarak Lübnan Savaşı sonrası yaşanan kayıplar, Olmert'in Batı Şeria'daki Yahudi yerleşimlerini boşaltmaya ve ülke sınırlarını çizmeye yönelik planlarını ertelemesine sebep olmuştur. Olmert, Hükümetin maddi ve manevi kaynaklarının İsrail'in kuzeyinde savaş dolayısıyla oluşan zararın karşılanmasına harcayacağını belirtirken, Olmert'in danışmanı Miri Eisin savaş sonrası durumun İsrail'in yeni ulusal önceliği olduğunu ve bu dönemde herhangi bir çekilmenin olmayacağını altını çizmiştir.¹⁵¹

2.2. Annapolis Görüşmeleri Öncesi Yerleşim Faaliyetleri

Altı Gün Savaşlarından sonra hızlanan ve yoğunlaşan; hem hükümetin milyarlarca dolar harcadığı hem de özel sektörün ciddi yatırımlar yaptığı İsrail'in yerleşim girişiminde Ariel Sharon'un politikaları kendisinden sonraki dönemlerde ne vazgeçilebilir ne de kolaylıkla uygulanabilir politikalar olmuştur. İsrail hükümetlerinin yıllarca ulusal kurumları, hukuku ve siyasi yapıları kullanarak, yerleşimlerin genişletilmesi ve dolayısıyla geri döndürülemez şekilde Filistin topraklarının bölünmesi için uyguladıkları politikaları değiştirmek ya da geri almak bu anlamda Olmert için kolay olmayacaktı.¹⁵² Dolayısıyla Olmert iktidarının ilk döneminde de Yaklaşım Planına rağmen Batı Şeria'daki yerleşim inşası devam etmiştir. Bu yerleşim inşaatları Yol Haritasında yeni yerleşimlerin kısıtlanmasına dâhil olan "doğal büyüme" şeklinde devam etmekteydi; yani yeni yerleşim

---

¹⁵⁰ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 36(2), (Winter 2007), s. 150-151.

¹⁵¹ "Struck, Doug, Israel Shelves Plan to Pull Out of Settlements in West Bank", **Washington Post Foreign Service**, 23.08.2006. http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/08/22/AR2006082201088_pf.html. (16.02.2016)

¹⁵² Aronson, "Settlement Monitor", No. 4 (Summer 2006), s. 131.

bloklarının inşası değil; var olan yerleşim bloklarının genişletilmesi ve güçlendirilmesi söz konusuydu.

Batı Şeria’da resmi kayıtlara göre var olan 121 yerleşimin haricinde en az 87 kaçak yerleşimin olduğu General Baruch Spiegel’in oluşturduğu; 2006’da güncellenen yerleşimlerle ilgili geniş kapsamlı bir veri tabanında ortaya konmuştur. Mülki İdare’nin (Savunma Bakanlığının Batı Şeria’dan sorumlu bir organı) sağladığı verilerle mevcut durum arasında büyük bir uyumsuzluk olduğunu ortaya koyan çalışmada, 2006 yılına kadar illegal yapıların sayısının; yol yapım çalışmaları, arazi düzenlemeleri ve geriye dönük olarak inşası kabul edilmiş yapılar hariç 4,300’den daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Mülki İdarenin Peace Now hareketine sağladığı bilgilere göre idare 1996’dan 2006 yılına kadar illegal yapılar hakkında 3,449 dosya açmıştır. Bu yapı ihlallerinin sadece 107’sinde yıkım kararlarının da dahil olduğu zorlayıcı önlemler alınmıştır.¹⁵³ İsrail Hükümeti sadece ihtiyaç dahilinde yeni yapıların eski yerleşim blokları içindeki semtlerde inşa edileceğinin sözünü vermesine rağmen, Spiegel’in çalışmasında yeni yapıların sistematik olarak yerleşimlerin yetki alanlarının sınırlarına inşa edildiği ve sonuç olarak yerleşimlerin hesaplanandan geniş bir alana yayıldığı ortaya konmuştur.¹⁵⁴

Olmert Sharon’un yerine hükümetin başına geçtikten sonra başladığı Batı Şeria’daki bazı kaçak yerleşimlerin boşaltılması uygulamasına 2006 Mart seçimlerinden sonra da devam edeceğini vurgularken ek yerleşimlerin inşası sürmüştür. Kudüs’ün doğusunu kapsayan ve Ma’ale Adumim’i Kudüs’e bağlayan E-1 bölgesinde bir polis karakolu inşası kararı alınmıştır. ABD’nin İsrail-Filistin barışına zarar vereceği gerekçesiyle; İsrail’in bölgeye dair tek taraflı planlarına ve yerleşim girişimlerine karşı çıktığı bu bölgede 2006 Mart ayında başlayan; yol ve çevre düzenlemelerini de kapsayan karakol inşası sonrası kent büyümesine ve yeni yerleşim birimlerinin de inşa edilmesine muhtemel gözüyle bakılmıştır. Fakat bu durumda, Kudüs ve Ma’ale Adumim arasında toprak bütünlüğü sağlanırken kurulacak Filistin devletinin toprak bütünlüğü bozulacak ve ayrıca Doğu Kudüs’teki Müslümanlar Batı Şeria’dan izole olacaktır.¹⁵⁵

---

¹⁵³ Eyal Hareveni, “By Hook and By Crook: Israeli Settlement Policy in the West Bank”, (Ed. Yael Stein) **B’tselem**, (July 2010), s. 31.

¹⁵⁴ Aronson, *Settlement Monitor*, No.2 (Winter 2007), s. 155.

¹⁵⁵ Gideon Levy, “A New Consensus”, **Ha’aretz**, 19.03.2006, <http://www.haaretz.com/a-new-consensus-1.183102>. (20.02.2016)

Olmert'in bu dönemde Kudüs'te uyguladığı yerleşim politikasıyla Yahudilerin kutsal saydığı bölgeler ile Kudüs çevresinde bulunan büyük yerleşim bloklarını İsrail'in içine alırken Filistinlilerin yoğun olarak yaşadığı semtlerin dışarıda bırakılması hedefleniyordu. Bu kapsamda Kudüs çevresindeki Ayrım Duvarının rotası yerleşimlerle belirlenmeye çalışılmıştır. Hem kuzeydeki E-1 bölgesine dair hem de güneyde Doğu Kudüs'ü Beytüllahim'den ve Kudüs'ün batısından koparacak yerleşimlerin inşasına dair planlar bu amaçla yapılmıştır. Bu yerleşimler Filistinlilere ait araziler üzerinde inşa edilecek olduğundan plan henüz tamamlanmamış; Filistinlileri topraklarından ihraç etmek için Gaip Kişilerin Mülkleri Kanununun (Absentees' Property Law) burada uygulanması çabaları savcı tarafından yasadışı ilan edilse de aynı savcının bazı ters yöndeki açıklamaları bu mücadelenin devam edeceğini ortaya koymuştur. Tüm bu yerleşim çabaları eğer uygulanırsa Doğu Kudüs, Batı Şeria çevresinden hem coğrafi hem de siyasi olarak ayrılmış olacaktı.¹⁵⁶

2006 yazında yayınlanan bir rapor, İsrail siyasi parti platformlarının Ayrım Duvarına, Kudüs'e ve Ma'ale Adumim yerleşimine dair belirledikleri politikalarında çoğunlukla görüş birliği olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre; Kadima, Likud, Shas ve İşçi Partisi politikaları genel anlamda örtüşmekteydi: Duvarın sınırların belirlenmesinde ve terörün engellenmesindeki rolüne yapılan vurgu; herhangi bir tavizin verilmesinin mümkün olmadığı belirtilen Kudüs'ün bölünmezliği; Ma'ale Adumim'in İsrail'in bir parçası olduğu ve E-1 bölgesinin Ma'ale Adumim'den ayrılamayacağı ve Kudüs ile arasındaki toprak bütünlüğünün sağlanması için önemi bu partilerin politikalarının kesiştiği noktalar olmuştur. İsrail'de yalnızca Meretz Partisi E-1 bölgesindeki inşaatın çözümü uzaklaştıracağını ve Ayrım Duvarının Filistinlilere zarar verdiğini savunurken; Kudüs'ün Müslüman kısmının Filistin kontrolünde olmasından yana görüş belirtmiştir.¹⁵⁷ Kurulacak Filistin devletinin toprak bütünlüğüne ciddi şekilde zarar verecek olan E-1 bölgesinde inşaatın başlaması, barış görüşmelerinde Filistin tarafının karşısına değiştirilmesi mümkün olmayan bir gerçek olarak getirilmesinin önünü açmış oluyordu.

Bu dönemde Olmert Hükümetinin Ayrım Duvarının inşasının tamamlaması için yaptığı çalışmalar, kaçak yerleşimler ve yerleşimlerdeki yeni binaların inşası devam

---

¹⁵⁶ Aronson, "Settlement Monitor," No. 4 (Summer 2006), s. 137

¹⁵⁷ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 36(1), (Autumn 2006), s. 152-153.

etmiştir. Yukarıda belirtildiği gibi yerleşimlerin genişletilmesi için ihtiyaç duyulmasının sebebi Batı Şeria yerleşimlerinin hızla artan nüfusedir. 2006 yılında resmi yerleşim sayısı 121’de kalırken, Batı Şeria’da nüfus İsrail genelinde olan artıştan çok daha fazla bir oran olan %5,8’lik bir artış göstermiş ve yerleşimci nüfusu Doğu Kudüs yerleşimcileri hariç 261,897’ye ulaşmıştır.¹⁵⁸ Dolayısıyla ev bulamama sebebiyle yerleşimleri terk etmeyi reddeden yeni evli yerleşimciler başta olmak üzere konut ihtiyacı duyan bir kesim oluşmuştur. Bu dönemde yerleşim bloklarında yeni binaların inşası; bazı yerleşim yerlerinin duvarın İsrail tarafında bırakılması ve kaçak yerleşim noktalarının oluşması da bu nüfus ve aile artışının bir sonucu olarak iç politika uygulamalarında ortaya çıkmıştır.

Yerleşim yetkililerinin uzun süredir yerleşim izni vermediğini belirttiği İsrail’in İnşaat ve Bina Bürosu birçok yerleşim yerinde yeni bina yapımına izin vermiş ve yeni yerleşim alanları için planlar yapılmaya başlanmıştır. Bina inşaatlarına verilen izinlerin yanında kaçak olarak binaların inşa edilmesi ve Filistinlilerin mülklerine el konulması da söz konusu olmuştur. Peace Now Raporlarına göre Lübnan Savaşı sırasında 31 kaçak yerleşim genişlemeye gitmiş, 12’sinde ise daimi binalar inşa edilmeye başlanmıştır.¹⁵⁹ 2007 Şubatında yayınlanan başka bir rapora göre 2006’daki kaçak yerleşim sayısı 102 olarak belirlenirken, buralarda yaşayan yerleşimci sayısının 2000 civarında olduğu tespit edilmiştir. 2006 yılında yapılan genişleme ve inşaat faaliyetlerinin çoğu ise, Yol Haritasında İsrail Hükümetinin boşaltılacağına söz verdiği kaçak yerleşimlerin dışında kalan 2001 Martından önce kurulan kaçak yerleşimlerde sürdürülmüştür.¹⁶⁰

İsrail’in uluslararası hukuk gereği bir işgalci güç olarak Batı Şeria’da yaşayan halkın haklarına saygı duyması ve koruması gerekirken, sürdürdüğü yerleşim politikasıyla birçok konuda hem kendi hukukunu ihlal etmiş hem de Filistinlilerin haklarına zarar vermiştir. Peace Now hareketinin 2006’da Mülki İdare’den aldığı verilerle hazırladığı ve 2007 yılında güncellediği raporda yerleşimlerin inşa edildiği bölgelerin çoğunda Filistinlilere ait arazilerin olduğu ortaya konmuştur. 2006 yılı sonundaki verilere göre 131 yerleşimde özel arazilerin varlığı kabul edilmiştir. 2006’daki rapor 2004 yılındaki verilere dayanırken 2007’deki güncellenmiş halinin 2006 yılı sonuna dayanması bazı rakamlarda farklılığa yol açmıştır. Bunlardan en önemlisi Ma’ale Adumim’deki özel mülk olan

---

¹⁵⁸ Hareuveni, a.g.e., s. 10.

¹⁵⁹ Aronson, Settlement Monitor, No. 2 (Winter 2007), s. 153-152.

¹⁶⁰ Geoffrey Aronson, “Settlement Monitor,” **Journal of Palestine Studies**, 36(3), (Spring 2007), s. 167.

arazinin %86,4'ten %0,54'e düşmesidir. Bu büyük değişim toplam rakamların da önemli bir şekilde değişmesine sebep olmuştur. 2004 verileri özel mülk arazilerin yerleşimlerdeki oranını %38 gösterirken 2006 verilerinde bu oran %32'ye düşmüştür. Özel arazi payındaki bu düşüş İsrail'in *Elon Moreh* davasından sonra uygulamaya başladığı arazilerin kamu arazisi ilan edilmesi yöntemini akla getirmektedir.¹⁶¹

2007 yılına gelindiğinde de Filistinlilerin gündelik hayatlarına zarar veren ve ileride kurulacak Filistin devletinin altını kazıyan İsrail'in yerleşimlerin genişletilmesine yönelik faaliyetleri buna bağlı olarak bypass yolların inşası devam etmiştir. Batı Şeria'da bu dönem yerleşim faaliyetleri özellikle küçük yerleşimler arasındaki toprak bütünlüğünü sağlamayı ve Doğu Kudüs'ü Batı Şeria'dan ayrılmasını böylece Filistinlilerin birbiriyle olan bağlantısını koparmayı amaçlamaktadır. 2007 yılında Doğu Kudüs yakınlarındaki yerleşimlerin genişletilmesiyle ilgili yapılan duyurular Ayrım Duvarının her iki tarafındaki yerleşimlerle Doğu Kudüs yerleşim alanları arasında kırılmaz bir bağ oluşturma amacını ortaya koymuştur. Binlerce yerleşim biriminin kurulmasını öngören birçok plan öne çıkarken, Kudüs Planlama ve Yapı Heyeti Doğu Kudüs'te üç yeni Yahudi mahallesi kurulmasına yönelik bir planı kabul etmiştir. Bu plan ile Etzion yerleşim bloğunu Kudüs'ün güneyiyle; Beit El alanındaki yerleşimleri ise Kudüs'ün kuzeyiyle bağlayarak bölgesel devamlılık oluşturulmasının amaçlandığı Heyet başkanı tarafından açıkça belirtilmiştir.¹⁶²

2007'deki Doğu Kudüs ve Batı Şeria'daki 132 yerleşimde yaşayan toplam yerleşimci sayısı 450,000 iken bunun %57'sinin yaşadığı Doğu Kudüs'ü Batı Şeria'dan koparmak için İsrail'in kullandığı diğer bir araç da Ayrım Duvarı olmuştur. Duvarın rotası Doğu Kudüs'ün çevresindeki yerleşimleri ve Yahudi çoğunluğu duvarın batısında bırakacak ve Kudüs ile İsrail arasındaki ulaşımı kolaylaştıracak şekilde uzanmaktaydı. Duvar yoğun nüfuslu Givat Ze'ev ve Ma'ale Adumim yerleşimlerini içine almak için Batı Şeria'nın içlerine kadar uzanarak, il sınırlarına dâhil olmadıkları halde fiziksel olarak bu yerleşimleri Kudüs'e bağlanmıştır. Diğer taraftan, Doğu Kudüs'ün sınırları içerisinde olan yaklaşık 30,000 nüfuslu Arap bölgeleri de duvarın inşasıyla fiziksel olarak Doğu

---

¹⁶¹ Peace Now (2006-2007), "Breaking the law in the West Bank- One Violation Leads to Another: Israeli Settlement Building on Private Palestine Property, A Report of Peace Now's Settlement Watch Team", http://peacenow.org.il/eng/sites/default/files/Breaking_The_Law_in_WB_nov06Eng.pdf. (25.02.2016)

¹⁶² Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 36(4), (Summer 2007), s. 169.

Kudüs'ten ayrılmış oluyordu. Ayrıca duvar çizdiği rotayla Filistin bölgelerinin aralarından geçerek Filistinli toplulukları birbirinden ayırmaktaydı.¹⁶³

İsrail Hükümetinin yeni yerleşimlerin kurulmasına karşı duruşu sonucu doğan kaçak yerleşimlerin inşası 2007 yılında da çeşitli şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin; Mart ayında 1500 IDF askeri tarafından 600 yerleşimcinin yaşadığı El Halil'de¹⁶⁴ Savunma Bakanlığının boşaltma kararına rağmen Kiryat Arba ve Tel Rumeida yerleşimleri arasında devamlılık oluşturacak yeni yerleşim inşası başlamış ve genişletilmeye devam etmiştir.¹⁶⁵ Bunun dışında özellikle duvarın doğusunda Mülki İdareden izin almadan nakliye yapması yasaklanan karavanlar kaçak yerleşimlerde kurulmaya başlamıştır. Hükümetin yeni yerleşim inşasını durdurmaya yönelik niyetini ortaya koyan açıklamalarının devam ettiği dönemde, Savunma Bakanlığı kaçak yerleşimlerin boşaltılması için yerleşimcilerle yaptığı görüşmelerde bazı kaçak yerleşimlerin geriye dönük olarak onaylanması ve diğerlerinin kabul edilebilir yasal konumlara çekilmesi sözünün verildiğine dair iddialar ortaya atılmıştır. Ayrıca bu dönemde bakanlardan oluşan kurulun sunduğu bir taslakta yerleşimlerin genişletilmesi için Savunma Bakanlığının iznine ihtiyaç olmaması gündeme getirilmiştir. Böylece yerleşimlerin genişlemesi adı altında yeni bölgelerin yerleşime açılmasının önünün açılması hedeflenmiştir.¹⁶⁶

2.3. Annapolis Barış Konferansı

Hamas'ın 2006 seçimlerini kazanması sonrası Filistin Yönetiminde başlayan istikrarsızlık, 2007'de kurulan Abbas'ın Fetih Partisinin de dahil olduğu birleşik hükümetin dağılmasıyla daha da artmış ve Filistin topraklarının yönetiminin; Gazze'de Hamas, Batı Şeria'da Fetih Hükümetinin kurularak ikiye bölünmesiyle sonuçlanmıştır. Hamas'ın seçimleri kazanmasından itibaren Hamas ile görüşmenin mümkün olmadığını dile getiren Olmert, bu bölünme sonrası Filistin Yönetimiyle müzakere yapmama konusundaki tutumunu değiştirmiştir. ABD'nin de desteğiyle 2006'nın sonunda Abbas ile kişisel görüşmelere başlayan Olmert, 2007 Haziran ayında Şarm El Şeyh Zirvesinde Abbas ile bir araya gelip barış sürecini canlandırmak için bir taslak oluşturmaya çalışmışlardır.

---

¹⁶³ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," *Journal of Palestine Studies*, 37(1), (Autumn 2007), s. 178.

¹⁶⁴ Aronson, a.g.e., s. 179.

¹⁶⁵ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," *Journal of Palestine Studies*, 37(2), (Winter 2008), s. 165-168.

¹⁶⁶ Aronson, a.g.e., s. 165-166-169-170.

Olmert ve Abbas arasındaki müzakerelerin yolunu açan bu dönemdeki önemli bir gelişme de ABD Başkanı Bush'un bir Filistin devletinin kurulması için 2007 Temmuzunda yaptığı, Filistinli, İsraili ve komşu ülkelerin katılacağı bir bölgesel görüşme çağrısı olmuştur.¹⁶⁷

Bush'un konuşmasında işaret ettiği Annapolis Barış Konferansı öncesinde Amerika'nın İsrail-Filistin çatışmasındaki dış politikasına destek toplamak amacıyla dönemin Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice İsrail'i birçok kez ziyaret etmiş, Olmert ve Abbas ise ikili temaslarda bulunmuştur. Görüşmelerde her iki tarafın birbirinden farklı beklentileri olduğu ve çıkarların çatıştığı ortaya çıkmıştır. Taraflar arasında konferanstan önce ilan edilmesi planlanan ortak bildirge kararlaştırılmadan 26 Kasım 2007'de 40'tan fazla ülkeden temsilcilerin katıldığı Annapolis Barış Konferansı başlamıştır. 27 Kasımdaki Genel Kurul toplantısında, Başkan Bush yaptığı açılış konuşmasında Filistinli ve İsraili temsilcilerin onayladığı, barış sürecini ve müzakereleri düzenleyen Ortak Mutabakatı okumuştur. İsrail-Filistin sorununun geleceğini etkileyecek olan Ortak Mutabakattaki önemli noktalar şöyledir:

“... Güvenlik ve barış içinde yan yana yaşayan İsrail ve Filistin, iki ülke hedefinin ilerlemesi doğrultusunda bir an önce iyi niyetli müzakerelerin başlatılmasını, daha önceki anlaşmalarda belirtildiği gibi, istisnasız tüm temel konular dâhil askıdaki tüm meselelerin çözülmesini kabul ediyoruz. Güçlü, devam eden ve kesintisiz müzakerelere başlamayı ve 2008 yılı bitmeden bir anlaşma yapmak için her türlü çabayı göstereceğimizi kabul ediyoruz... Tarafların her biri, aynı zamanda, bir an önce Quartet tarafından 30 Nisan 2003'te yayımlanan performans temelli yol haritası –bu yol haritası olarak adlandırılır– altındaki yükümlülüklerini uygulamaya söz vermişler ve yol haritasının uygulanmasını takip etmek için ABD'nin yürüttüğü Amerikan, Filistinli ve İsraili bir mekanizma oluşturmayı kabul etmişlerdir. Taraflar ayrıca bir barış anlaşması imzalanana kadar yol haritasının devam eden yükümlülüklerini uygulamaya devam edeceklerini onaylamaktadırlar... Aksi taraflarca kararlaştırılmadığı sürece; gelecek barış anlaşmasının uygulanması ABD'nin karar verdiği gibi yol haritasının uygulanmasına tabi olacaktır.”¹⁶⁸

Konferansta yaptığı konuşmasında Bush verdiği demeçte İsrail'in müreffeh ve başarılı bir Filistin devletinin kurulmasını izinsiz yerleşimlerin sökülerek ve yerleşim genişlemesine son vererek desteklemesi gerektiğini dile getirmiştir. Mahmut Abbas ise barış müzakerelerinin sürdürülmesi için yerleşimlerin doğal büyüme dâhil genişlemesinin durdurulması ve kaçak yerleşimlerin sökülmesi gibi atılacak somut adımlar atılması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁶⁹ Fakat konferans öncesi görüşmelerden itibaren yerleşimlerle

¹⁶⁷ Amira Schiff, “The ‘Annapolis Process’: a chronology of failure”, **Israel Affairs**, 19(4), 2013, s. 664.

¹⁶⁸ “The Annapolis Conference”, **Journal of Palestine Studies**, 37(3), (Spring 2008), s. 76-77.

¹⁶⁹ The Annapolis Conference, s. 79-81.

ilgili söz vermekten kaçınan Olmert yaptığı konuşmada da yerleşimler konusuna değinmemiş dolayısıyla toplantıda yerleşimlerin geleceğini belirlemeye yönelik atılan tek adım tarafların Yol Haritasını uygulayacakları konusunda verdikleri beyanlar olmuştur.

Annapolis görüşmelerinde ve sonrasında ABD iki taraf arasındaki müzakerelerde tarafların Yol Haritasındaki ve Annapolis'te söz verdikleri yükümlülüklerine bağlılığını kontrol edecek bir hakem görevi üstlenmek isterken, Olmert Hükümeti politikalarını Filistin tarafı ile yapacağı görüşmelerle belirlemek yerine; ABD'nin desteğini alarak yerleşim aktivitelerini sürdürmeye çalışmış, dolayısıyla ABD'yi bir arabulucu ya da hakem gibi değil müzakere partneri olarak görmüştür. Bu sebeple İsrail'in yerleşim politikalarında herhangi bir değişikliğe gitmesinin; Beyaz Saray ile yapacağı görüşmeler ile gerçekleşebileceği iddia edilmektedir.¹⁷⁰

Başkanlık döneminin sonuna yaklaşan Bush, İsrail-Filistin çatışmasının kendi döneminde çözüme kavuşmasını istediği için yerleşim konusunu ikincil bir konu olarak varsaymıştır. Zaten İsrail'in yerleşim bloklarındaki yeni inşaat faaliyetlerine de facto olarak yeşil ışık yakmış olan Bush Hükümeti Filistin tarafının bu aktivitelere olan itirazlarını göz ardı etmiştir. Filistinli Baş Müzakereci Saeb Erekat Bush'un Abbas'ın devam eden yerleşim genişlemesine olan itirazına cevap vermediğini ve Abbas'a büyük resme odaklandığını söylemiştir. Filistin tarafının yerleşim aktivitelerini barış müzakereleri önünde engel olduğuna dair endişelerinin yersiz olduğunu dile getiren Rice ise taraflar arasında yapılacak daimi anlaşmanın kimin nereye sahip olacağını belirleyeceği için bu sorunu da çözeceğini savunmuştur.¹⁷¹ Aslında İsrail ve ABD izlemiş olduğu politikalarla yerleşimleri fiili gerçekler olarak kabul ettiklerini açıkça ortaya koymuşlardır. Olmert yerleşim inşasının ileride İsrail topraklarına katılacağını varsayıldığı bölgelerde devam ettiğini açıklarken; FY başbakanı Salam Fayad işgalin ve yerleşim aktivitelerinin devam ettiği bir ortamda devletin kurulamayacağını ve Annapolis sürecinin başarısız olduğunu bildirmiştir.¹⁷²

---

¹⁷⁰ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 37(3), (Spring 2008), s. 165.

¹⁷¹ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 18(3), (May-June 2008), s. 1.

¹⁷² Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 18(4), (July-August 2008), s. 6.

Annapolis zirvesi sonrasında İsrail-Filistin temasları devam etmiş, 2008 baharında İsrail daimi sınırlarının çizilmesi için Batı Şeria'dan talep ettiği toprakları gösteren bir teklif sunmuştur. Bu teklif hem Yaklaşım Planını hem de IDF tarafından hazırlanan planların etkisinde hazırlanmıştır. Batı Şeria topraklarının %11,5'ini İsrail'in ilhak edeceği plana göre; Büyük Kudüs Batı Şeria'dan ayrılırken, E-1 bölgesi ve büyük yerleşim blokları İsrail'in kontrolü altına girecekti. İsrail için önemli bir güvenlik hakkı olan Ürdün Vadisi de bu haritaya göre İsrail kontrolü altında kalacaktı.¹⁷³ Ağustos ayında İsrail tarafından sunulan Batı Şeria'nın %93'ünden çekilmeyi öngören başka bir öneri de Kudüs'ün başkent olacağı komşu bir Filistin devletinin kurulmasını engelleyeceği gerekçesiyle Abbas tarafından reddedilmiştir. Abbas'ın kabul etmediği Olmert'in bu planına göre İsrail Batı Şeria'dan çekilecek fakat yerleşim bloklarının bulunduğu Batı Şeria'nın %7'sini oluşturan bölgeleri elinde tutacaktı. Bunun karşılığında Olmert'in teklifi Gazze, Batı Şeria'nın %5,5'ine tekabül eden El Halil ve Bet She'an bölgelerinden belirli alanları Filistin kontrolüne bırakarak telafi etmekte. İsrail geride kalan yerleşimlerin boşaltılmasını ilk aşamada yerleşimcilere tazminat vererek gönüllülük esasına göre; ikinci aşamada ise Filistin Devleti gerekli reformları gerçekleştirdikten sonra İsrail'in bizzat yerleşimcileri çıkararak sağlayacağını belirtmiştir.¹⁷⁴

2.4. Annapolis Görüşmeleri Sonrası Yerleşim Faaliyetleri

İsrail'in yerleşim aktivitelerinin durdurulmasını öngören yol haritasının uygulanacağını kabul etmiş olmasına rağmen, yerleşim aktiviteleri devam etmiştir. İsrail bu politikasını 2004'te Bush'un Sharon'a göndermiş olduğu mektupta belirttiği 1948 sınırlarına dönmenin mümkün olmadığını ve yeni İsrail nüfus merkezlerinin varlığının fiili gerçekler olarak belirten ifadesine dayandırmaktadır. Dolayısıyla Olmert Yol Haritasına uyum sağlayacağını belirtirken, Batı Şeria ve Büyük Kudüs'teki büyük yerleşim bloklarının haricindeki işgal edilmiş topraklardan çekilmekten bahsetmektedir.¹⁷⁵ Olmert'in 2008 Ocak'ta Bush'un İsrail ziyaretinde yapılan basın toplantısında yeni

¹⁷³ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, (May-June 2008), s. 4.

¹⁷⁴ PA Rejects Olmert's Offer to Withdraw from 93% of the West Bank, **Ha'aretz**, (12.08 2008). <http://www.haaretz.com/news/pa-rejects-olmert-s-offer-to-withdraw-from-93-of-west-bank-1.251578>. (03.03.2016)

¹⁷⁵ Jeff Halper, "Apartheid or confederation The Future of Israel/Palestine", **Against the Current**, 24(1), (Mar/Apr 2009), s. 25.

yerleşimler kurulmasının ve arazi istimlâkının ertelendiğini, Kudüs'ün ve nüfus merkezlerinin statüsünün değiştiğini dile getirmesi bu politikasının bir işareti olmuştur.¹⁷⁶

Annapolis zirvesinden sonra Olmert'in yerleşim aktivitelerinin dondurulmasına dair açıklamalarını zayıflatacak gelişmeler yaşanmıştır. Bunlardan ilki, Olmert'in açıklamalarının bakanlıkları harekete geçirmesi ve yapılan duyurular ile yerleşim aktivitelerinin durdurulmasının engellenmeye çalışılmasıdır. Zaten yerleşim aktivitelerinin durdurulmasına dair açıklama ile herhangi bir inşaatı ara verme gerçekleşmemiştir çünkü bu karar çoktan başlamış olan projeleri kapsamamaktaydı.¹⁷⁷ Yukarıda belirtildiği gibi yerleşim aktivitelerinin Doğu Kudüs ve büyük yerleşim bloklarının haricinde durdurulması da Filistin tarafının beklentisini karşılayan bir durdurma olmamıştır. İskân Bakanlığının, Doğu Kudüs'ün Har Homa bölgesinde, Beytullahim bölgesinden ayrılan Filistinlilerin olan arazilerde yeni yerleşim birimlerinin kurulması için çabalaması, yeni inşaat ihaleleri yayınlaması, büyük yerleşim bloklarında yeni yerleşim birimlerinin eklenmesi¹⁷⁸ yerleşim aktivitelerinde bir değişim olmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca İsrail, Gaip Kişilerin Mülkleri Kanununu uygulayarak, hem ABD'ye vermiş olduğu kanunu başkent in doğusunda uygulayacağı sözüne hem de başsavcının Doğu Kudüs'te bu kanunun uygulanmasını durduran kararına ters düşmüştür.¹⁷⁹

İsrail'in Annapolis sürecinde verdiği yerleşim inşaatının ve genişlemesinin durdurulması sözünü pratiğe dökmemesi, yerleşimlerin durdurulmasının boşaltılmasından daha kolay olmadığını ortaya koymuştur. Yayımlanan raporlarda ortaya konulan sayısal veriler de Annapolis görüşmelerinin yerleşim politikasında somut bir değişimi sağlayamadığı görülmektedir. Örneğin; Peace Now hareketinin yayınladığı bir rapora göre, Batı Şeria'da yerleşim inşası %60 artmış; 2007'de yerleşimlerde 800; kaçak yerleşimlerde ise 98 bina inşa edilirken, 2008'de bu rakamlar yerleşimlerde 1,257'ye; kaçak yerleşimlerde ise 800'e yükselmiştir. Tel Aviv ve Kudüs'te yeni ev inşası önceki yıla göre

---

¹⁷⁶ MFA (2008), "PM Olmert and US President Bush gave a joint press conference after the first day of Pres Bush's visit to Israel". <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2008/Pages/Joint%20press%20conference%20with%20PM%20Olmert%20ana%20Pres%20Bush%209-Jan-2008.aspx>. (02.03.2016)

¹⁷⁷ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 37(4), (Summer 2008), s. 152-153.

¹⁷⁸ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 18(2), (March-April 2008), s. 5.

¹⁷⁹ Aronson, "Settlement Monitor", No. 3 (Spring 2008), s. 169.

azalırken; Batı Şeria yerleşimlerinde %46 artmıştır.¹⁸⁰ Bu verilerden anlaşılacağı üzere yerleşimleri değiştirilemez fiili gerçekler olarak kabul eden İsrail hızlandırılan yerleşim aktiviteleriyle yapılacak nihai bir müzakerede elindeki “yeni nüfus merkezleri” kozunu kullanmayı amaçlamıştır.

İsrail elinde tutmayı planladığı yerleşimlerdeki aktivitelerini sürdürürken bir yandan da planlanan sınırların dışında kalan yetkisiz/kaçak yerleşim noktalarıyla ilgili çıkarlarını maksimize etmeye çalışıyordu. Yerleşimci gruplar büyük yerleşim bloklarının kapladığı alanı genişletmek amacıyla yerleşimlerin etrafındaki bölgelere yerleşmekteydiler. Daha sonra yerleşimlere yakın, bu izinsiz küçük yerleşimler ileride yerleşim izni alabilmek için pazarlık kozu haline gelmiştir. İzinsiz binaların boşaltılması konusunda YM’ye açılan davalar sonrasında İsrail’in buralarda yaşayan aileleri Amona’da yaşanan şiddet olaylarının yaşanmaması için; Batı Şeria’daki yerleşimlerde inşa edilecek “yasal” yerleşimlere yerleştirilmesi gündeme gelmiştir. Bu politika hem *Eretz Yisrael*’in hiçbir noktasından vazgeçilmemesi gerektiğini savunan sağ gruplar tarafından hem de bu yerleşimcilerin yasal yerleşimlere yerleştirilmesinin İsrail yasalarını ihlal edenlere verilmiş bir ödül olarak görüldüğünü savunan sol kesim tarafından eleştirilmiştir.¹⁸¹

Annapolis süreci, nihai barış anlaşmasına giden yolda birinci önceliği yerleşim aktivitelerinin durdurulması olan Filistin Yönetimi tarafından bir başarısızlık olarak görülmüştür. Aralık 2006 ile Eylül 2008 arasında Abbas ve Olmert’in 36 kez buluşmasına rağmen planlanıldığı şekilde 2008 yılı sonunda taraflar arasında nihai barış anlaşmasının imzalanamaması ve aksine bu barış görüşmelerinin yerleşim aktivitelerini hızlandırması Camp David görüşmeleriyle başlayan, Oslo sürecinde devam eden barış müzakerelerini hatırlatmıştır. Toprak mübadelesi konusunda tekliflerin sunulduğu bu görüşmelerin başarısızlığındaki en somut etken İsrail’in devam eden yerleşim aktiviteleri iken her iki taraftaki zayıf liderler, temel siyasi konulardaki görüş ayrılıkları, ABD’nin her iki tarafın taleplerine hitap etmekteki ve yükümlülüklerine bağlılıklarını takip etmekteki yetersizliği de etkili olmuştur.

---

¹⁸⁰ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 19(1), (January-February 2009), s. 9.

¹⁸¹ Geoffrey Aronson, “Settlement Monitor,” **Journal of Palestine Studies**, 38(1), (Autumn 2008), s. 151.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BENJAMİN NETANYAHU DÖNEMİ BATI ŞERİA VE DOĞU KUDÜS'TE İSRAİL'İN YERLEŞİM FAALİYETLERİ (2009-2015)

Olmert döneminde, İkinci Lübnan Savaşı ve Hizbullah ile çatışmalarda somut bir başarı sağlanamaması İsrail halkının tepkisini çekmiş ve başarısızlık olarak algılanmıştır. Savaş sonrası Savunma Bakanı Amir Peretz görevini Ehud Barak'a devretmek zorunda kalırken, Olmert istifa çağrılarına direnebilmiştir. Fakat bir süre sonra hükümetin güvenlikle ilgili problemlerine yolsuzluk suçlamaları eklenmiştir. Olmert'in istifasına giden en önemli gelişme de 2008 Nisan ayında Olmert'in karıştığı söylenen finansal skandalın açığa çıkması olmuştur.¹⁸²

Olmert hakkındaki birçok konuya ilişkin suçlamaları takiben başlatılan soruşturma sonrası Baş Savcının Olmert'e yolsuzluk, emanete ihanet, kurumsal kayıtlarda tahrifat yapmak, gelir raporlamada başarısızlık ve yasadışı gelir sağlama suçlarından dava açma niyetini duyurması, Olmert'in 21 Eylül 2008'de hem Kadima'nın başkanlığından hem de başbakanlıktan istifasına sebep olmuştur.¹⁸³ Kadima'nın yeni lideri olarak Dışişleri Bakanı Tzipi Livni seçildi ve İsrail Devlet Başkanı Shimon Peres tarafından yeni hükümeti oluşturmakla görevlendirildi. Olmert'in yeni hükümet kurulana kadar görevine devam etmesine karar verilirken, Ekim ayı sonunda Livni Hükümeti kuramayacağını açıklayınca Knesset seçimlerinin 10 Şubat 2009'da yapılmasına karar verildi.¹⁸⁴

İsrail'de de seçim kampanyası devam ederken İran tehdidi halkta güvenlik kaygısı oluşmasına sebep olmuş; dolayısıyla partilerin seçim kampanyaları daha çok güvenlik politikaları üzerine odaklanmıştır. Netanyahu'nun Likud Partisi de bu trendi takip etmesine

---

¹⁸² Gideon Rahat ve Reuven Y. Hazan, "One Winner, Two Winners, No Winners: The 2009 Elections In Israel", **Representation**, 45(4) (Nov 2009), s. 405-406.

¹⁸³ Ira Sharkansky, "Corruption again, and again not decisive" **Israel Affairs**, 16(1), (Jan 2010), s. 168.

¹⁸⁴ Abraham Diskin, "Israel", **European Journal of Political Research**, 49(7/8), (Dec 2010), s. 1027.

rağmen, yerleşimler konusunu rafa kaldırmamıştır. Netanyahu verdiği röportajlarda yeni yerleşim inşa etmeyi düşünmediğini belirtse de daha önceki hükümetlerde olduğu gibi yerleşimlerdeki nüfus artışından kaynaklanan doğal büyümenin devam edeceğini açıklamıştır.¹⁸⁵ Hiçbir yerleşimin boşaltılmayacağını ya da işgal edilmiş herhangi bir toprağın ne Filistinlilere ne de Suriyelilere geri verilmeyeceğini savunan Netanyahu, Olmert'in iki devlet çözümüne gösterdiği bağlılığı göstermemiş, Filistinlilerle *ekonomik barışı* savunurken Filistin'de askeri bir yapılanması olmayan ekonomik olarak İsrail'e bağlı bir yapı oluşturmayı amaçlamıştır.¹⁸⁶

Hamas'ın, seçim kampanyalarının başladığı Aralık ayında, Haziranda alınan ateşkes kararını durdurması sonucu İsrail ve Gazze'deki Hamas güçleri arasında çatışma patlak vermiş ve İsrail'deki sağ ağırlıklı birçok grup tarafından desteklenen Dökme Kurşun Operasyonu başlatılmıştır. Bu operasyon seçimin ertelenmesi tartışmalarını gündeme getirse de seçimler belirlenen tarihlerde gerçekleşmiştir. Bu savaş Savunma Bakanı olan Ehud Barak'ın İşçi Partisinin oylarına olumlu bir etki yapması beklenmişse de sonuç böyle olmamıştır 2009 seçimlerinde Kadima 28, Likud 27, Evimiz İsrail Partisi 15 ve İşçi Partisi 13 milletvekilini Knesset'e sokmuştur. Oluşan tablo 2006 seçimleriyle kıyaslanınca en önemli büyümenin temsilini 12 milletvekilinden 27'ye yükselten Likud'ta olduğunu göstermektedir. Knessette toplamda 65 üyesi olan 6 sağ parti hükümetin kurulma görevinin Netanyahu'ya verilmesini teklif etmesi sonucu Peres bu görevi Netanyahu'ya vermiştir. Netanyahu yaptığı görüşmeler sonunda Kadima'nın muhalefette kaldığı 5 partinin dâhil olduğu bir koalisyon hükümeti kurmuştur.¹⁸⁷

Knesset'e giren 12 partiden yalnızca 4'ü (14 milletvekili) İsrail'in 1967 sınırlarına dönmelerini ve burada bir Filistin devletinin kurulmasını savunurken, Knesset'in üçte biri bu fikre karşı çıkmaktaydı. Kadima, İşçi Partisi, Yisrael Beiteinu, Shas'ın içinde bulundurduğu ve Knesset'in çoğunluğunu oluşturan bir grup ise barış karşılığında bazı toprak tavizleri verilebileceği fikrini destekliyordu. Bu partilerde ağırlıklı düşünceler; yerleşimlerin tutulması karşılığında Arapların yoğun olarak yaşadığı bölgelerin Filistin'e

¹⁸⁵ BBC NEWS (2009), Likud allow settlement expansion, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7851140.stm. (09.03.2016)

¹⁸⁶ Profile: Binyamin Netanyahu, **The Guardian**, 11.02.2009, <http://www.theguardian.com/world/2009/feb/11/binyamin-netanyahu-profile>. (09.03.2016)

¹⁸⁷ Rahat ve Hazan, a.g.e., s. 418.

verilmesi, Kudüs'ün bölünmezliği olmuştur.¹⁸⁸ İsrail'in yeni başbakanı Netanyahu'nun Olmert'in geri çekilme ve yerleşimlerin boşaltılmasına dair sözlerini tutmayacağı ve iki ülkeli çözümün artık mümkün olmadığı gibi açıklamaların İsrail'deki yeni siyasi ortamın bileşenlerini ortaya koyması, Mahmut Abbas'ın İsrail'in yerleşim faaliyetlerinin ve ayırım duvarının inşasının devam ettiği sürece, İsrail Hükümetiyle müzakerelere başlamayacağını açıklamasıyla sonuçlanmıştır.¹⁸⁹

3.1. ABD Baskısı Altında Yerleşim Politikaları

İsrail seçime giderken, ABD de başkanlık seçimi Kasım ayında gerçekleşmiş ve Demokrat Parti adayı Barack Obama yeni ABD Başkanı olarak seçilmişti. Obama seçim kampanyası devam ederken İsrail'in "saldırgan yerleşim faaliyetlerini" eleştirmiş ve yeni Dışişleri Bakanı Hillary Clinton da hem İsrail'in Doğu Kudüs'teki tartışmalı bölgelerdeki Filistinlilere ait mülklerin yıkım planlarının Yol Haritasındaki sorumluluklarıyla uyuşmadığını dile getirmiştir.¹⁹⁰ Obama'nın göreve geldikten sonra George Mitchell'i özel danışmanı olarak ataması; Obama'nın İsrail-Filistin barışı için ABD'yi tekrar bir arabulucu olarak devreye sokmak istediğine işaret etmiştir. Mitchell önceki konularda değinildiği gibi Bill Clinton döneminde yayınladığı raporunda yerleşim faaliyetlerinin barış sürecine zarar verdiğini öne sürmüştü ve bu faaliyetlerin durdurulmasını savunmuştu. Fakat bu dönemde İran'ın oluşturduğu nükleer tehdit ABD'nin Ortadoğu politikasının en önemli odak noktası olması, Obama'nın bir süre İsrail-Filistin sorununa ilişkin net bir politika ortaya koyamamasına sebep olmuştur.

Ortadoğu barışı önceliği olan Obama, İsrail ile ilişkilerin önemine vurgu yapsa da önceki Amerikan Hükümetlerinin aksine İsrail'i karşısına alabilecek eleştiriler yapmaktan ve inisiyatif almaktan çekinmemiştir. 18 Mayıs 2009'da kapalı kapılar ardındaki özel görüşmeleri sonrası, Netanyahu ile birlikte düzenledikleri ortak basın toplantısında Obama; Filistin-İsrail müzakerelerinin *iki ülkeli* çözümü amaçlaması gerektiğine işaret ederken, Netanyahu bununla ilgili fikir belirtmemiştir. Obama bu toplantıda yerleşimlerin

---

¹⁸⁸ Raffaella A. Del Sarto, "Back to Square One? The Netanyahu Government and the Prospects for Middle East Peace", **Mediterranean Politics**, 14(3), (Nov 2009), s. 423.

¹⁸⁹ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 19(2), (March-April 2009), s. 6.

¹⁹⁰ Howard Schneider, "Netanyahu Gets More Time, Hopes to Forge Broader Coalition", **The Washington Post**, 20.03.2009. http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/03/20/AR2009032000694_pf.html. (09.03.2016)

durdurulmasına dair kesin görüşünü ortaya koymuş; Netanyahu buna ne itiraz etmiş ne de *doğal büyüme* savını ileri sürmüştür.¹⁹¹

4 Haziran 2009 tarihinde Kahire’de yaptığı *Yeni Başlangıç* olarak bilinen konuşmasında ise Ortadoğu’daki önemli problemlere değinen Obama, İsrail-Filistin sorunuyla ilgili olarak her iki tarafa da seslenmiştir. Filistinlilerden İsrail’i tanımalarını ve şiddet araçlarını bırakmalarını isterken, İsrail’in devam eden yerleşimlerinin ABD tarafından yasal olarak kabul edilmeyeceğini ve bu aktivitelerin önceki anlaşmaların altını boşalttığını dile getirmiştir. Ayrıca Obama İsrail’in gündelik Filistinli hayatına engel olan önlemlerini de eleştirerek, ABD-İsrail ilişkilerini yeni bir yola sokmuştur.¹⁹² Bu dönemde, Hillary Clinton da Bush Yönetimiyle doğal büyüme üzerine gizli bir anlaşma yapıldığı iddiasını yalanlamıştır. Doğum oranları yerleşimlerdeki nüfus artışının sadece bir kısmını oluştururken, ev bulma sorunu özellikle yerleşimlere göçen İsraililerden kaynaklanmaktaydı. ABD’nin sunduğu önceden başlatılmış inşaatlar hariç yeni inşaatların geçici olarak durdurulması önerisi de İsraili çevreler tarafından sürekli hale geleceği endişesiyle muhalefet görmüş fakat yasadışı yerleşimlerin söküleceği konusunda anlaşmaya gidilmiştir.¹⁹³

İki ülke çözümüne bağlılık ve yerleşimlerin dondurulması, Obama’nın Netanyahu Hükümetinden İsrail-Filistin sorununa yönelik iki temel isteği olmuştur. Netanyahu, 14 Haziran 2009’da yaptığı konuşmasında, bu tarihe kadar sessiz kaldığı bu taleplere bir karşılık vermiştir. Bu konuşmasında Netanyahu ekonomik barış fikrini dile getirirken; Filistin devleti önerisini kabul etmek için İsrail’in tanınması, Kudüs’ün İsrail içerisindeki bölünmezliği, kurulacak Filistin devletinin askerden arındırılmış bir bölge olması gibi önkoşullar sunmuştur. Yerleşimler konusunda ise yeni yerleşim yerleri kurulmayacağı fakat yerleşimcilerin normal hayatlar yaşaması için çalışacaklarını söyleyerek doğal büyümenin devam edeceğine işaret etmiştir.¹⁹⁴

---

¹⁹¹ Oded Eran, “Obama and Netanyahu: Round I”, **Israel Journal of Foreign Affairs**, 3(2), (2009), s. 7-8.

¹⁹² “Text: Obama’s Speech in Cairo”, **New York Times**, 04.06.2009, <http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html>. (10.3.2016)

¹⁹³ Del Sarto, a.g.e., s. 425.

¹⁹⁴ MFA (2009), Address by PM Netanyahu at Bar-Ilan University, http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2009/Pages/Address_PM_Netanyahu_Bar-Ilan_University_14-Jun-2009.aspx. (10.03.2016)

Bu dönemde İsrail halkının yerleşimlere ve ABD ile ilişkilere yaklaşımı da dönemin ruhunu anlamak ve politikalarını okuyabilmek için önemlidir. 2009 Baharında yapılan bir araştırma İsrail halkının bu konuya yaklaşımını ortaya koyan önemli verilere ulaşmıştır. Yahudi halkının yalnızca %25'i yetkisiz yerleşimlerin sökülmesine karşıdır. Halkın %42'si yerleşimlerin genişlemesine karşı iken başka bir %41 yerleşimlerin genişlemesini eğer ABD ile bir çatışmaya yol açmayacaksa desteklemekte; sadece %17'lik bir kesim Amerikan tutumu ne olursa olsun yerleşimlerin genişlemesini desteklemektedir. Bu sonuçlar İsrail Hükümetinin yetkisiz yerleşimlerin boşaltılması konusunda halktan muhalefet görmeyeceğini ve bunu ABD ortaklığıyla gerçekleştirirse toplum tarafından destek bile alabileceğini ortaya koymuştur.¹⁹⁵ Fakat İsrail Hükümetinin yerleşimlerin boşaltılması konusundaki çekincelerinin tek sebebi yerleşimcilerden göreceği tepki değil; ulusal ve ideolojik temeller üzerinde inşa ettiği güvenlik anlayışı olmuştur. Dolayısıyla kamuoyu fikri hükümet için güçlü bir itici güç olamamıştır.

2009'da “*iki halk için iki devlet*” çözümü de İsrail halkının önemli bir çoğunluğunun desteklediği bir öneri olmaya devam etmiştir. Fakat 1967 sınırlarına dönüp, tüm yerleşimlerin boşaltılması fikri %15 gibi küçük bir kesim tarafından desteklenmiştir. Halkın %40'ına yakını yerleşimlerin hiçbir koşulda boşaltılmamasını savunmaktadır. Yerleşimlerin boşaltılmasına sıcak bakan kesim ise daha küçük ve izole yerleşimlerin daimi bir anlaşma dâhilinde boşaltılmasını savunmaktaydılar. Yahudi halkının büyük çoğunluğunun, iki ülkeli çözüme sıcak bakarken aynı zamanda yerleşimlerin boşaltılmasına karşı çıkması bu döneme kadar sürdürülen İsrail politikalarıyla paralellik göstermektedir.¹⁹⁶ Bu durumda İsrail açısından mümkün görülen en iyimser tablonun; yalnızca küçük yerleşimlerin boşaltılmasını öngören ve Filistin devletini İsrail çıkarlarına göre belirlenen topraklar üzerinde kuran; Amerika'nın arabuluculuğuyla imzalanacak bir daimi anlaşma olduğu görülmektedir.

Obama uluslararası çevreler tarafından İsrail üzerinde baskı oluşturması konusunda desteklense de; Obama'nın İsrail üzerindeki yerleşim aktivitelerinin durdurulmasına yönelik baskılarını artırmasının bu döneme kadar başarılı olamamış Amerikan çabalarının bir tekrarı olacağı ve yine başarısız olması durumunda ABD'nin güvenilirliğine zarar

¹⁹⁵ Yehuda Ben Meir, “The People's Voice: Results of a Public Opinion Survey on National Security Issues”, **Institute for National Security Studies**, 14.06.2009. <http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4538&articleid=2041>. (10.03.2016)

¹⁹⁶ “The People's Voice: Results of a Public Opinion Survey on National Security Issues”

vereceği konusunda eleştiriler de yapılmıştır. Bu görüşe göre yerleşimlerin durdurulması için İsrail hukuki, bürokratik, askeri alanlarda oluşturulmuş tüm sistemin değiştirilmesi gerekiyor ki dönem şartlarında bu çok zor gözükmektedir. Yerleşimlerin durdurulması kararı barış müzakereleri için bir ilk adım değil ancak bu müzakerelerin bir sonucu olacaktır. Bu sebeple ABD yıllardır başarısız olan yerleşimlerin durdurulması baskısını bırakıp, boşaltılması konusunda İsrail tarafını ikna yoluna gitmelidir.¹⁹⁷ Diğer bir görüşe göre ise; kendinden önceki yönetimlerin İsrail-Filistin sorununa yönelik politikalarından farklı bir politika benimseyen Obama'nın yerleşimlerin durdurulması talebi bir önkoşul olarak algılanmakta ve müzakereler üzerinde olumsuz bir etki oluşturmaktadır.¹⁹⁸

ABD'nin inisiyatifinde İsrail-Filistin arasında yeniden başlatılması planlanan barış görüşmeleri için 2009 yazı boyunca önemli diplomatik temaslar gerçekleşmiştir. Müzakerelere başlama konusunda isteksiz olan Filistin tarafı için yeniden bir güven unsuru oluşturacağı düşüncesiyle, ABD bu görüşmelerde İsrail üzerindeki yerleşimlerin durdurulması baskısına devam etmiştir. George Mitchell tarafından yürütülen bu görüşmelerde İsrail tarafı doğal büyüme konusuna vurgu yaparken, yetkisiz yerleşimlerin boşaltılacağı konusunda verdiği sözleri yinelemiştir. Bu bağlamda İsrail Savunma Bakanı Ehud Barak, Mitchell ile Haziran 2009'da Londra'da yaptığı görüşmede 23 kaçak yerleşimin haftalar ya da aylar içerisinde boşaltılacağını belirtmiştir. Nitekim dış politika gereği atılan bir adım olan Barak'ın bu sözü iç politikada bazı problemler doğurmuştur. Örneğin; dönemin Bilgi ve Diaspora Bakanı Yuli Edelstein, yerleşimlerin boşaltılmasının ancak YEŞA Konseyine yerleşimlerde bir durdurma olmayacağı sözünün verilmesinden sonra gerçekleşmesi gerektiğini dile getirerek bu kararı eleştirmiştir.¹⁹⁹ Barak'ın sözünün sorunlu bir diğer noktası ise pratikteki uygulamalar ile çatışması dolayısıyla güven boşluğu oluşturmasıdır. Barak, yerleşimlerin boşaltılması için bir yıldan kısa bir süreyi işaret ederken, Migron kaçak yerleşiminden çıkartılan 50 ailenin yerleştirilmesi için başka bir kaçak yerleşim olan Adam için, en az bir yıl sürmesi beklenen genişletme kararı

---

¹⁹⁷ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 19(3), (May-June 2009), s. 1-6.

¹⁹⁸ Steven J.Rosen, "Israeli Settlements, American Pressure, and Peace", **Jewish Political Studies Review**, 24(1/2), (2012).

¹⁹⁹ Roni Sofer, "Minister Edelstein: Barak making rookie mistakes", **Ynetnews**, (07.07.09). <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3742480,00.html>. (11.03.2016)

almıştır.²⁰⁰ Bu siyasi ortamda, Netanyahu Hükümetinin, yeni yerleşim birimlerinin inşası için duyuruları devam ederken, ABD'nin yerleşimlerin durdurulması baskısının yerleşim faaliyetleri üzerinde henüz bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Bu durum zaten görüşmelerden umutlu olmayan Filistin tarafının barış görüşmelerine olan inancını daha da zayıflatmıştır.

Washington-Tel Aviv arasında yapılan görüşmelerde Netanyahu Hükümetinin başarıyla Obama'yı geçici durdurma konusunda ikna etmesi Filistinlilerin müzakerelere olumsuz yaklaşımını pekiştirmiştir. Yıllardır İsrail Hükümetlerine yapılan ve İsrail'in küçük tavizleriyle bertaraf edilen yerleşimlerin durdurulması talebi, yine Netanyahu'nun çizdiği sınırlar çerçevesinde; birçok çekince konularak, geçici bir süreliğine kabul edilmiş ve ABD ile anlaşma sağlanmıştır. Böylece ABD'nin yerleşim aktivitelerinin tüm alanlarda durdurulması politikası sadece sözde kalmıştır. ABD'li yetkililer yerleşim aktivitelerinin hangi şartlar altında devam edeceğini tartışmaya başlayınca, Obama'nın yerleşimler konusunda diğer ABD Başkanlarından daha katı olmadığı anlaşılmıştır.²⁰¹ Görüşmelerden kârlı çıkan taraf hem en önemli müttefiki ABD ile olası bir anlaşmazlığı ortadan kaldıran hem de yerleşimlerin durdurulması kararını Kudüs ve Batı Şeria'daki uzun vadeli çıkarlarına göre sınırlandıran İsrail olmuştur.

Yerleşimlerde inşaatın devam ettiğine dair haberlerin gölgesinde, ABD'nin çabaları sonucu Netanyahu Hükümeti ile Filistin Yönetimi ilk kez 22 Eylül 2009'da Washington yönetiminin de dahil olduğu üçlü bir toplantıda bir araya gelmişlerdir. Mitchell toplantıyla ilgili olarak her iki tarafın müzakerelerin en kısa sürede yeniden başlamasını istediğini fakat süreç konusunda görüş farklılıkları olduğunu dile getirmiştir. Mitchell, iki ülkeli çözüm ve kapsamlı barış konularında hemfikir olan tarafların güvenlik ve ekonomi konularında aşama kaydettiğini de dile getirmiştir. Obama'nın göreve gelişinden itibaren, yerleşimlerin dondurulmasına vurgu yapılmasına rağmen, müzakerelerin bir an önce yeniden başlamasının ilk amaç olduğuna işaret edilmesi sebebiyle yerleşimlere olan ilginin atlanıldığı sorulduğunda; Mitchell hedeflerinin nihai statü görüşmelerinin yeniden

---

²⁰⁰ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 19(5), (September-October 2009), s. 7.

²⁰¹ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, (September-October 2009), s.6.

başlatılması olduğunu ve bunun için atılacak adımları belirlemediklerini dile getirmiştir.²⁰² Basın toplantısı boyunca Mitchell yerleşimlere dair sorulan sorulara verdiği cevaplarda ABD'nin bu döneme kadar yarattığı yerleşim odaklı politika algısının aksine; odaklarının müzakerelerin yeniden başlaması olduğunu açıklamıştır. Dolayısıyla görüşmelerde iki tarafın farklı beklentileri olan yerleşimler konusuna dair ortak bir karar alınamadığı anlaşılmaktadır.

Abbas, Netanyahu ve Obama arasındaki bu görüşmeden sonra ABD'nin her iki tarafla olan temasları devam etmiştir. ABD tarafından yapılan resmi açıklamalar Obama'nın iktidara gelişinin ilk günlerinden itibaren yaptığı yerleşimlerin tamamen durdurulması önceliğinden vazgeçildiğini göstermiştir. Abbas'ın müzakerelere başlamak için tüm yerleşim aktivitelerinin durdurulmasını şart koyması sonrası hem ABD hem de İsrail önkoşulların barış sürecini ancak geciktireceğine vurgu yapmıştır. 2009 Ekim sonunda Netanyahu ile yaptığı görüşme sonrası Dışişleri Bakanı Clinton yerleşimlerin geçmişte hiçbir müzakere öncesi önkoşul olarak konulmadığını ancak müzakerelerin içerisinde tartışılacak bir konu olduğunu belirtmiştir. Yerleşimlerin meşruluğunun tüm taraflarca sorgulandığını fakat önceliğin müzakerelere başlamak olduğunu dile getirerek, ABD'nin yerleşimlerin dondurulması önceliğinden müzakerelerin başlamasına kayan politikasını yansıtmıştır.²⁰³

3.2. Yerleşim Faaliyetlerinin Ertelemesi

25 Kasım 2009 tarihinde Netanyahu Hükümeti, aylardır ABD ile yaptığı görüşmeler sonucunda, 10 ay boyunca Batı Şeria'da yeni inşaatlara başlama ve izinleri erteleyen yerleşimlerle ilgili bir kısıtlama politikası belirlediğini duyurmuştur. Göreve gelişinden itibaren Filistinlilerin hayatlarını kolaylaştırmak için somut adımlar attığını belirten Netanyahu, bunun İsrail'in barış yanlısı tutumunu gösterdiğine vurgu yapmıştır. Fakat yerleşimlerde kısıtlamaya gidilmesiyle ilgili bu karar önemli noktalarda çekincelere sahiptir. Yeni izin verilmeyecek ve inşaatla başlanmayacak; fakat devam eden inşaatlar da durdurulmayacaktır. Ayrıca Batı Şeria'da yaşayan yerleşimcilerin ihtiyaçlarını karşılamak

---

²⁰² The White House (2009), "Briefing by U.S. Special Envoy for Middle East Peace George Mitchell", <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/briefing-us-special-envoy-middle-east-peace-george-mitchell>. (13.03.2016)

²⁰³ MFA (2009), "Press conference with PM Netanyahu and US Secy of State Clinton". http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2009/Pages/Press_conference_PM_Netanyahu_Secy_State_Clinton_31-Oct-2009.aspx. (13.03.2016)

için gerekli kamu tesislerinin inşaatı da devam edecekti. Netanyahu'nun Doğu Kudüs'le ilgili açıklamaları ise hem Filistinlilerin hem de uluslararası çevrenin tepkisini çekmiştir. Netanyahu İsrail'in başkenti olduğunu savunduğu Kudüs'te ise inşaatlarda hiçbir kısıtlama olmayacağını belirtmiştir.²⁰⁴ Barış için ilk adımı attığını belirtse de Netanyahu Hükümeti yalnızca ABD'nin kabul edebileceği ölçüde; Filistinli isteklerini göz ardı eden bir kısıtlamaya gidecek adım atmıştır. Birçok konuda çekincesi olan bu sınırlı kısıtlama kararının 2010 yerleşim verilerinde önemli bir değişime sebep olmayacağı anlaşılmaktadır.

İktidara geldikten sonra bazı bariyer ve kontrol noktalarının kaldırılması ve 25 Kasım kararıyla, Netanyahu İsrail Hükümetinin barış yanlısı tutumunu yeterince ortaya koyduğuna inanmasına rağmen, Filistin Yönetiminin olumlu tepkisini alamamıştır. Abbas kararın açıklanmasından birkaç gün sonra, Doğu Kudüs'te ve Batı Şeria'da inşaatın devam edeceğini ve bir yenilik olmadığını söyleyerek İsrail Hükümetinin müzakere anlayışını kabul edemeyeceğini açıklamıştır.²⁰⁵ Yerleşimlerin durdurulması konusunun Obama'nın bir teklifi olduğunu öne süren Abbas, böylece ABD'nin İsrail üzerinde yaptırım gücü olmadığı sonucuna varmış ve Abbas'ın Obama'ya olan güveni sarsılmıştır.

Netanyahu Hükümeti'nin bu 10 aylık yerleşimleri durdurma kararının genel çerçevesi Obama'nın Filistinlileri yeniden müzakerelere girmeye ikna etmek için başlattığı politika sonucu; ABD-İsrail arası yapılan görüşmelerde çizilmiş olmasına rağmen her iki tarafça da İsrail'in tek taraflı olarak attığı bir adım olarak tanımlanmıştır. Netanyahu'nun durdurma kararını duyurduğu gün George Mitchell yaptığı açıklamada; bu kararın, yerleşimlerin tamamen durdurulması isteğini karşılamasa da bu döneme kadar hiçbir İsrail Hükümetinin atmadığı bir adım olduğunu söylemiştir. Ayrıca Mitchell bu adımların İsrail Hükümetinin tek taraflı olarak attığı adımlar olduğunu; ne ABD ne de Filistin Yönetimi ile yapılan bir anlaşma olmadığını belirterek ABD'nin devam eden yerleşimlerin meşruluğunu tanımadığını yinelemiştir.²⁰⁶ İsrail'in eski Washington elçisi Zalmon Shoval İsrail'in bu

---

²⁰⁴ MFA (2009), "Statement by PM Netanyahu on the Cabinet Decision to suspend new construction in Judea and Samaria", http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2009/Pages/Statement%20by%20PM_Netanyahu_suspend_new_construction_Judea_Samaria_25-Nov-2009.aspx. (13.03.2016)

²⁰⁵ "Abbas says Israeli settlement freeze not enough", **Trend News Agency**, (28 November 2009), <http://en.trend.az/world/arabisrael/1589802.html>. (14.03.2016)

²⁰⁶ U.S. Department of State (2009), "Briefing by Special Envoy for Middle East Peace George Mitchell". <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/nov/132447.htm>. (15.03.2016)

kararının tek taraflı olarak tanımlanmasını, Washington'ın İsrail'in bu kararla ilgili memnuniyetinin sorgulanmaması için uygulanan bir yöntem olarak açıklamıştır.²⁰⁷

Netanyahu'nun geçici olduğu vurgusu sürekli olarak yapılan yerleşimlerin kısıtlanması kararına tabiatıyla İsrail'deki en büyük tepkiyi yerleşimciler vermiştir. İsrail'in Gazze'den çekilmesiyle buradaki yerleşimlerin boşaltılmasında İsrail kamuoyunda ciddi bir muhalefetin oluşmadığı gibi bu karar da, daha çok Batı Şeria yerleşimcilerinin muhalefetiyle karşılaşmıştır. Netanyahu'nun kararı sonrası, Batı Şeria'daki denetimlerinde güvenlik güçleri ile Mülki İdare yetkililerinin birçok çalışmayı durdurma kararı aldığı İsrail Dışişleri Bakanlığı tarafından duyurulmuştur.²⁰⁸ Yerleşimciler kararın uygulanması için gerekli denetimleri yapacak olan yetkililerin yerleşimlere girişini engellemiş ve bu durum İsrail Hükümeti tarafından önlenmemiştir. Durdurma kararının uygulanması önünde engeller çıkaran yerleşimciler, bir yandan da inşaatın önceden başladığını iddia edebilecekleri şekilde yeni yapılar kurma çabası içerisine girmişlerdir. Bunun dışında IDF'de görevli yerleşimcilerin yerleşimlerin durdurulması kararı bitene kadar hizmete dönmeyeceklerini açıklamaları gibi olaylar da yaşanmıştır.²⁰⁹ İsrail'de genel olarak karara karşı etkin bir muhalefet olmamasına rağmen yerleşimcilerin bu direnişleri; toplumdan izole olmalarına ve İsrail halkından ayrı bir grup oluşturdukları algısını yaratmıştır.²¹⁰

Batı Şeria'daki yerleşimci nüfusu 2009'un ilk yarısında 300,000'i geçerken; Netanyahu'nun durdurma kararının henüz ilan edildiği yılsonunda, tüm yıl yerleşim aktivitelerine bakıldığında, yeni başlamış inşaatlar ve tamamlanan inşaat sayılarının geçmiş yıllardan büyük bir farkla ayrılmadığı görülmektedir. İsrail Hükümetinin yerleşimler konusunda baskısını sürdüren ABD ile görüşmeleri devam ederken, 2009 yılı boyunca Doğu Kudüs hariç Batı Şeria'da toplam 2,077 inşaat tamamlanırken, 1,703 yeni inşaata başlanmıştır. İsrail'in İstatistik Merkez Kurumu (CBS) tarafından açıklanan bu verilere

---

²⁰⁷ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 19(6), (November-December 2009), s. 1.

²⁰⁸ MFA (2009), "Stop-work orders issued in Judea and Samaria, 30 Nov-1 Dec 2009". http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2009/Pages/Stop-work_orders_issued_Judea_Samaria_1-Dec-2009.aspx.

²⁰⁹ Gil Ronen, "Reservists will 'Freeze' Service Until Freeze Ends", **Arutz Sheva**, 1.12.2009. <http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/134742>. (16.03.2016)

²¹⁰ Lara Friedman, Settlements in Focus: The Settlements Moratorium: An Early Accounting, **Peace Now**, 6(1), 2009. http://archive.peacenow.org/entries/the_settlements_moratorium_an_early_accounting#more. (16.03.2016)

göre ayrıca 2009 Aralık ayında Batı Şeria yerleşimlerinde 2,778 konut inşaat aşamasındaydı.²¹¹

Bu dönemde Clinton ve Mitchell'in açıklamaları, Netanyahu'nun yerleşimlerin ertelenmesi kararı sonrası yaptıkları açıklamalarla Obama'nın iktidara geliştinden sonra uyguladığı politikalarla önemli ölçüde ayrıldığı Bush Yönetimi politikalarına benzerlik göstermiştir. George Mitchell'in 25 Kasım 2009 tarihli konuşmasında eğer sınırlar konusu çözümlerse yerleşimlere dair bir sorunun kalmayacağı; İsraililerin de Filistinlilerin de kendilerine ait sınırlar içerisinde istedikleri yerlerde, istediklerini inşa edebileceklerini söyleyerek eski ABD Dışişleri Bakanı Rice'ın açıklamalarını hatırlatmıştır. Hillary Clinton'ın ise İsrail'in güvenlik ihtiyaçlarını karşılayacak ve *son gelişmeleri yansıtacak*; tanınmış İsrail sınırlarından bahseden açıklaması ise İsrail'in yerleşim politikalarında dayanak olarak aldığı 2004 tarihli Bush mektubuna benzemektedir.²¹²

ABD'nin Netanyahu'nun kararına desteği devam ederken, Filistin lideri Abbas'ın yerleşimlerin tamamının durdurulması konusundaki kararlılığı müzakerelere girmek için bir önkoşul olarak algılanmış ve özellikle İsrail tarafından eleştirilmiştir. 2010 Ocak ayı sonunda verdiği bir röportajda Abbas bu iddialara isteğinin bir önkoşul değil Yol Haritasının uygulanmasının bir gereği olduğunu dile getirerek cevap vermiştir. Abbas'a göre bu sorumluluklardan kaçılması siyasi çözümün istenmediği anlamına geliyordu. Bu konuşmasında Abbas müzakerelere başlamak için, 3 ay boyunca tüm yerleşim faaliyetlerinin durdurulmasını önermiştir.²¹³ Abbas'ın bu önerisine İsrail Hükümeti tarafından olumlu bir yanıt gelmemiş; ABD yetkilileri müzakerelerin yeniden başlaması için Abbas ile ortak bir anlayış oluşturma çabalarına devam etmişlerdir.

Yerleşimlerde erteleme ilan edildiği tarihten itibaren Netanyahu Hükümeti politikaları yerleşimcilerin tepkisini azaltacak önlemler içermekteydi. Kararın açıklanmasından kısa bir süre sonra 492 konutun bulunduğu 84 binanın Batı Şeria yerleşimlerinde inşa edileceği duyurulmuştur. Bu kararın bazı çevrelerce yerleşimcileri sakinleştirmek için alındığına dair görüşler ortaya atılsa da Savunma Bakanlığı tarafından

---

²¹¹ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 20(2), (March-April 2010), s.7.

²¹² Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, (November-December 2009), s. 7.

²¹³ "Mahmoud Abbas: Israel's West Bank occupation leading to one-state solution", **The Guardian**, 31.07.2010. <http://www.theguardian.com/world/2010/jan/31/mahmoud-abbas-israel-west-bank>. (18.03.2016)

yalanlanmışır.²¹⁴ Netanyahu'nun erteleme kararı sonrası söylem ve eylemlerinin daima yerleşimlerin geleceğini garanti etmesi, yerleşimcilerin baskısı sonucu IDF'nin Beytüllahim'de karakol kuracağını duyurması yerleşimcileri yumuşatmayı hedeflerken güvenilirliğinin ve barış konusundaki samimiyetinin sorgulanmasına sebep olmuştur.²¹⁵ Ayrıca inşaatların durdurulmasından zarar gören 3,000 yerleşimci aileye 27,000 dolar tazminat ödenmesi gündeme gelmiştir. 26 Kasım 2009'a kadar inşaat izni almış bu ailelere inşa etmeyi planladığı konutla aynı özellikte bir evin 10 aylık kirası kadar ödeme yapılması planlanmıştır.²¹⁶

Erteleme kararının alınmasının üzerinden henüz 2 ay geçmeden Savunma Bakanı Barak, yeniden düzenlemeye gitme kararı almıştır. Yerleşimcilerin protestoları ve yasal çıkmazlar sonrasında, belediyelere durdurma bitiminden itibaren başlanacak inşaat izinleri verme yetkisi tanımıştır. Planlama yetkisinin yerel kurullara devredilmesi sonucu planlama komiteleri inşaat için izin alma sürecini kolaylaştıracak fakat nihai izin verilmeyecekti. Bu kararla ayrıca var olan yerleşim birimlerine yeni odalar eklenmesi gibi haklar tanınmıştır.²¹⁷ Netanyahu Hükümetinin karar sonrası tüm politikaları ve uygulamaları daima yerleşimcilerin memnuniyetini gözeterek muhalefeti engellemeyi amaçlarken, müzakere sürecinin yeniden başlaması için oluşması beklenen güven ortamının altını boşaltmıştır.

Netanyahu'nun yerleşimlerdeki aktiviteleri erteleme kararının sonrasında kaçak yerleşimler konusunda hükümet politikalarında gözlemlenen değişim de İsrail'in kararının arkasındaki iyi niyeti sorgulatacak nitelikte olmuştur. İsraili bazı yetkililer yetkisiz yerleşimlerin boşaltılması uygulamasına, Hillary Clinton'ın varlığını inkâr ettiği ABD ile yapılan gizli anlaşma gereği, yerleşim bloklarında inşaatın devam edilmesine izin verilmesi karşılığında devam edileceğini savunmuşlardır. Obama'nın bu anlaşmaya saygı

---

²¹⁴ "Okay for New West Bank Homes Isn't Bid to Appease Settlers", **Ha'aretz**, 02.12.2009. <http://www.haaretz.com/news/okay-for-new-west-bank-homes-isn-t-bid-to-appease-settlers-1.2968> (19.03.2016)

²¹⁵ Lara Friedman, Settlements in Focus: The Settlements Moratorium: A Three-Month Accounting, **Peace Now**, 6(2), 2010. http://archive.peacenow.org/entries/settlements_moratorium_three-month_accounting. (19.03.2016)

²¹⁶ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 20(3), (May-June 2010), s. 3.

²¹⁷ Chaim Levinson, "6 Weeks Into Settlement Freeze, Barak Eases Restrictions", **Ha'aretz**, (07.01.2010). <http://www.haaretz.com/news/6-weeks-into-settlement-freeze-barak-eases-restrictions-1.261023>. (20.03.2016)

göstermediğini ileri süren yetkililere göre, anlaşmanın İsrail için de artık bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.²¹⁸ Henüz Netanyahu kararını açıklamadan önce, Savunma Bakanı Ehud Barak bu yetkisiz yerleşimlerin boşaltılması için nihai statü müzakerelerinin başlaması gerektiğini açıklayarak yukarıdaki görüşleri destekler nitelikte, İsrail'in Yol Haritası'nda uygulayacağını teyit ettiği sorumluluklara çekince koymuştur.

Erteleme kararı sonrasında ise kaçak yerleşimlerin boşaltılmasında bir azalma olduğu görülmektedir. Hükümet yetkilileri bu azalmayı, tüm kaynakların ertelenmenin uygulanmasında kullanılmasıyla açıklamış ve erteleme devam ettiği sürece boşaltmaların gerçekleştirilemeyeceğini dile getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında erteleme kararı Filistinlilerin beklentilerini karşılamadığı gibi kaçak yerleşimlerin sigortası olarak kullanılmıştır.²¹⁹ Ertelemeden önce kaçak yerleşimlerin boşaltılması için açılan davalarda zamanlama hükümete bırakılarak boşaltma kararlarının uygulanmasına karar verilirken; ertelemenin devam ettiği dönemde öncelikle mülk haklarının araştırılması söz konusu olmuştur. Bu uygulamadaki amaç; Derech Ha'avot, Rachelim, Haresha ve Hayovel gibi İsrail kanunlarına göre de illegal olduğu kabul edilen resmi izinler alınmadan inşa edilen yerleşimlerin geriye dönük olarak yasallaştırılmaya çalışılmasıdır.²²⁰

Erteleme kararının altıncı ayında yerleşimlerle ilgili verilere bakıldığında yerleşimlerde inşaat halinde olan yeni konut sayısının uzun süredir izlediği trendden sapmadığı görülmektedir. Karar uygulamaya girdiğinde zaten inşaat aşamasında olan 3,000 konutta, karardan hemen sonra istisna olarak kabul edilen 492 konutta ve Beitar İllit'te güvenlik sebebiyle kabul edilen 112 konutta inşaat devam etmiştir. Batı Şeria'da her 100,000 yerleşimci için inşaat halinde olan 1,167 konut sayısına karşılık erteleme duyurulduğunda tüm İsraililer için sadece 836 konut inşaat halindeydi. 2009'un ilk çeyreğinde 415 konutun inşası tamamlanırken, yeni inşaat olmamıştır. Fakat 2009'un son çeyreğinde hükümet destekli inşaatlar bir önceki dönemde 10 iken 341'e yükselerek %300 artmıştır. Hükümetin sınırlı olduğu ve ihtiyaçtan kaynaklandığı gerekçesiyle devam ettiği

---

²¹⁸ Lara Friedman, "Settlements in Focus: The Settlements Moratorium: A Six-Month Accounting", **Peace Now**, 6(4), 2010. http://archive.peacenow.org/entries/settlements_moratorium_six-month_accounting#more. (19.03.2016)

²¹⁹ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 20(4), (July-August 2010), s. 1.

²²⁰ Geoffrey Aronson, "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 39(4), (Summer 2010), s.142.

bu yerleşim aktivitelerinin Yeşil Hattın içinde kalan bölgelerden daha yoğun olduğu görülmektedir.²²¹

ABD'nin durdurma kararının açıklanmasından itibaren Filistin tarafını görüşmelere katılmaya ikna çabaları yoğunluk kazanmıştır. 2010 Mart ayında ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden'in İsrail ziyaretinin hemen öncesinde Netanyahu'nun Doğu Kudüs'teki Ramot Shlomo yerleşiminde 1,600 konut planlamasını kabul etmesi sonrası ABD-İsrail arası yaşanan diplomatik kriz, görüşmelerin gidişatını etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Abbas'ın görüşmelere katılmayı ertelemesine sebep olan bu karar Washington yönetimi tarafından da sert bir dille eleştirilmiş ve geri alınması konusunda baskı yapılmıştır.²²² Netanyahu Hükümetinin Doğu Kudüs yerleşim planları konusunda kısmen geri adım atmasıyla, 8 Mayıs 2010 tarihinde FKÖ ve İsrail arasında *yakınlık görüşmeleri* olarak adlandırılan ABD rehberliğinde diplomatik turlar başlamıştır. Bu görüşmelerle İsrail-Filistin arasındaki temel sorunların tartışılacağı bir forum oluşturulması amaçlanıyordu.²²³

Obama'nın özellikle Abbas üzerinde karşılıklı görüşmelerin yeniden başlaması için yaptığı baskı sonucu İsraili ve Filistinli temsilciler ertelemenin biteceği 26 Eylül 2010 tarihine kısa bir süre kala Şarm El Şeyh ve Kudüs'te görüşmeler yapmışlardır. Mitchell'in görüşmeler sonrası açıklamalarında her iki tarafın bir yıl içerisinde tüm temel sorunların çözülmesi konusunda anlaştıklarını dile getirse de yerleşimler konusunda herhangi bir anlaşmaya varılmamıştır.²²⁴ Gündemde tartışılacak bir anlaşma olmadığı ve tarafların beklentileri belirli olmadığı için bu görüşmelerde ABD, İsrail-Filistin sınırlarının belirlenmesi ve ertelemenin uzatılması konularına yoğunlaşmıştır. ABD'nin somut bir ilerleme gerçekleşmediği bu dönemde görüşmeler, barış sürecinde ilerleme kaydedildiğini göstermek için kullanabileceği bir araç olmaktan öteye gidememiştir.

Ertelemenin uzatılmaması halinde yerleşimlerin genişlemesine dair verilerde önemli bir değişim olmayacağı dolayısıyla Filistin tarafının ikili müzakerelere katılmayacağı anlaşılmıştır. 26 Eylül 2010'da yerleşimlerin ertelenmesi kararının sona

---

²²¹ Friedman, Settlements in Focus, (June 14, 2010).

²²² Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, (March-April 2010), s. 1.

²²³ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, (May-June 2010), s. 1.

²²⁴ U.S. Department of State(2010), Briefing by Special Envoy for Middle East Peace Mitchell on Meetings with Israeli, Palestinian, and Egyptian Leaders, (September 14, 2010), <http://www.state.gov/p/nea/rls/rm/147096.htm>. (21.03.2016)

ermesinden sonra Filistin tarafı yerleşim aktiviteleri devam ettiği sürece müzakerelere girmeyeceklerini tekrarlayarak tutumunu ortaya koymuştur. Bu sebeple ABD, ertelemeyi uzatmak için ABD-İsrail arasında devam eden görüşmelerde tek taraflı garantiler sunarak İsrail ile uzlaşma arayışına gitmiştir. Obama, Netanyahu'ya aynı şartlarda üç aylık bir erteleme karşılığında; BM'de destek olma, milyar dolar değerinde F35 jetleri ve Ürdün Vadisinde uzun dönem İsrail kontrolüne ABD desteği teklif etmiştir.²²⁵ İsrail Hükümeti, 2010 Kasım ayında yapılan tartışmalar sonucunda ABD'nin teklifini reddetmiştir. 2009 erteleme kararına koalisyonun dağılması ve Kadima'nın yeni koalisyonda yer alacağı korkusuyla büyük bir tepki göstermeyen İsrail kabinesi bu sefer ertelemenin uzatılmasına muhalefet etmiştir. Netanyahu'nun sınırların belirlenmesindeki isteksizliği de yerleşim aktivitelerinin devam etmesiyle sonuçlanmıştır.

2010 yılında uygulanan erteleme kararına rağmen Batı Şeria'daki yerleşimci sayısı %4,5'lik bir artışla 327,800'e ulaşmıştır. Bu oran her zaman olduğu gibi İsrail'in genelindeki nüfus artışından daha yüksektir.²²⁶ Peace Now hareketinin 13 Kasım 2010 yayınladığı bir rapora göre 26 Eylül 2010'dan itibaren Batı Şeria'da Ayrım Duvarının doğu ve batısında toplam 1,629 yeni yerleşim biriminin inşasına başlanmıştır. Yerleşimcilerin erteleme biter bitmez yerleşim aktivitelerine hızla başlamalarının sebebi başka bir erteleme kararının çıkması olasılığıydı.²²⁷ Sadece izin alınarak, İsrail yasaların uygun şekilde inşa edilen yapıların hesaplandığı CBS verilerine göre, 2009'da 1,958 inşaata karşın, 2010 yılı boyunca Batı Şeria'da toplam 630 konut inşası başlamıştır. Bunun dışında 1,666 inşaat tamamlanırken henüz tamamlanmamış, inşaat halinde olan 2,215 konut olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.²²⁸

Obama'nın iki yıl boyunca sürdürdüğü yerleşim odaklı İsrail-Filistin sorunu yaklaşımı 2010 yılının Kasım ayında İsrail kabinesinin yeniden ertelemeyi reddetme kararıyla başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Yerleşim aktivitelerinin durdurulması kararı Obama'nın beklediği gibi taraflar arasında güveni yeniden kuramamış; aksine Filistin

---

²²⁵ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 20(6), (November-December 2010), s. 4.

²²⁶ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 21(1), (January-February 2011), s. 1.

²²⁷ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, (January-February 2011), s. 5.

²²⁸ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 21(5), (September-October 2011), s. 5.

Yönetiminde İsrail'in sorumluluklarını uygulama ve barış konusunda samimi olmadığı inancını artırmıştır. Abbas'ın sorumluluklarını uygulamamak için müzakerelere önkoşullar getirdiğini iddia eden Netanyahu ise iki yıl boyunca Obama'yı oyalayarak müzakere sürecini İsrail'in önceliklerine göre yönlendirmeye çalışmıştır. Ayrıca Netanyahu, erteleme kararının bitiş tarihini ABD'deki kongre seçimlerine denk getirmeye çalışarak, ABD'de seçimleri kazanmaları halinde Cumhuriyetçilerin desteğini alarak Washington yönetiminin İsrail üzerindeki baskısını azaltmayı planlamıştır.

3.3. Müzakerelerin Yokluğunda Yerleşim Faaliyetleri

İsrail-Filistin sorununu iyi okuyamayan Obama'nın yerleşimlerin durdurulması konusundaki yetersiz baskısının Netanyahu Hükümeti tarafından profesyonelce karşılanması ve sonrasında Obama'nın erteleme uzatılması teklifini kabul etmemesi, ABD'nin öncüsü olduğu müzakere sürecinin sonuna geldiğini işaret etmiştir. Obama 2 yıllık dönem boyunca işgalin sona ermesi ve Filistin Devletinin kurulması hedeflerinin hiç birini gerçekleştiremezken Filistin tarafının güvensizliğini kazanmıştır. Abbas'ı yerleşim aktivitelerinin durdurulması konusunda yüreklendirdikten sonra attığı geri adım ile yerleşimlerin durdurulmasına odaklı Filistin politikasından ayrılmıştır. Obama'nın da başarısızlığını kabul ettiği, 2001'den itibaren devam eden yerleşimlerin durdurulması temelli ABD politikası, 2010 sonbaharında Ortadoğu'da başlayan Arap Baharının başlamasıyla tamamen silinmiş oldu.

Arap Baharının yarattığı kaotik ortamda, ABD Ortadoğu'daki en önemli müttefiklerinden biri olan İsrail'e yaptığı baskıları durdurmuşken, Netanyahu Hükümeti eski yayılmacı uygulamalarına ve söylemlerine devam etmeye başlamıştır. Abbas Hükümetinin yerleşimler konusundaki kararlı tutumunu eleştirerek barış müzakerelerine dönmeye çağrı yapsa da Netanyahu Hükümeti uyguladığı yayılmacı yerleşim politikalarıyla aslında barış görüşmelerine hazır olmadığını da göstermiştir. Ayrıca, bu dönemde her ne kadar Abbas'ın yerleşimler konusundaki tutumu bir önkoşul olarak algılansa da; Netanyahu'nun sıklıkla Abbas'ı, İsrail'i bir Yahudi Devleti olarak tanımaya çağırması da müzakereleri yönlendirecek bir önkoşul mahiyetindedir. Zira İsrail'in amacı Filistinlilere bunu kabul ettirerek ülke üzerindeki tüm egemenlik haklarını Yahudilerin elinde tutmaktır. Abbas ise nihai statü görüşmelerinde çözülmesi beklenen bir sorun olan, mültecilerin geri dönüşünü engelleyeceği düşüncesiyle İsrail'i Yahudi devleti olarak

tanımayı reddetmiştir. Bu durumda iki taraf arası anlaşmazlıklar, henüz müzakereler başlamadan ortaya konulduğu için çözüm süreci tıkanmış oluyordu.

ABD'nin Ortadoğu'daki ilgisinin dağılması ve Netanyahu Hükümeti ile içinde bulunduğu ortaklık sebebiyle oluşan siyasi boşluk devam ederken, 18 Şubat 2011'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Lübnan'ın önerisiyle İsrail'in yerleşim faaliyetlerini durdurmayı oylamıştır. Lübnan'ın çözüm önerisi 9 evet oyuna karşın daimi üye olan ABD'nin hayır oyuyla reddedilmiştir. ABD temsilcisi Rice bu hayır oyunun yerleşim faaliyetlerinin desteklendiği anlamına gelmemesi gerektiğini; İsrail'in devam eden yerleşim faaliyetlerinin meşruluğunu kabul etmediklerini savunmuştur. Fakat İsrail ve Filistin arasında karşılıklı görüşmelerde çözülebilecek konuların uluslararası platforma taşınmasının iki tarafı da daha zor duruma sokabileceğine işaret etmiştir.²²⁹ ABD'nin İsrail-Filistin sorununa bu yaklaşımı, Arap çevrelerinde ABD'nin kınadığı yerleşimler sorununun çözümü için adım atmadığı düşüncesinin yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Ayrıca barış görüşmelerine yapılan çağrının yol gösterici olmayışı ve dolayısıyla etkisini yitirmesiyle, İsrail-Filistin sorununa Avrupa devletlerinin ABD'den bağımsız çözüm arayışına girecekleri bir dönem başlamıştır.

ABD her ne kadar yerleşimlere karşı olduğunu belirtse de buradaki tutumu ve yerleşim odaklı politikasını rafa kaldırması, İsrail'in yerleşim faaliyetlerinde daha cesur hareket etmeye başlamasıyla sonuçlanmıştır. Yeni yerleşim planları kabul edilirken, Filistinlilerin 2010'da rekor seviyeye ulaşan tahliyeleri ve evlerine uygulanan yıkım kararları devam ederken İsrail uluslararası camiada tepki çeken politikalarına devam etti. Ocak 2011'de 2009 yılından itibaren yıkılıp yerine yeni yerleşim birimleri inşa edilmesi planlanan fakat ABD ve İngiltere'den alınan uyarılar sebebiyle ertelenen, Shepherd Oteli'nin yıkımına başlandı. Filistinliler için sembolik önemi olan ve Doğu Kudüs'ün Filistin yerleşimlerinin arasında bulunan bu otelin yıkımı uluslararası toplum tarafından barışa zarar verdiği gerekçesiyle şiddetle kınanmıştır. Kudüs'ün Filistin bölgeleri arasına yerleşimcileri sokmanın şehrin planlanan geleceğine zarar verdiğini açıklayan BM Genel Sekreteri Ban Ki-moon bu gibi faaliyetlerin iki taraf arası tansiyonu artıracığına işaret etmiştir. ABD Dışişleri Bakanı Clinton da bu gelişmeyi rahatsız edici bulmuş ve Kudüs'ün

---

²²⁹ UN Security Council (2011), "6484th Meeting, New York", <http://repository.un.org/handle/11176/15016>. (01.04.2016)

statüsü hakkında tarafların varacağı anlaşmayla ters düştüğüne dair bir açıklama yapmıştır.²³⁰

Filistin devletinin kurulması için Obama Hükümetinden beklediği desteği alamayan Abbas yönetimi, 2009 yılının sonundan itibaren BM üyeliği için harekete geçmiştir. Filistin BM üyeliği başvurusu için 2011 Eylül'de yapılacak BM Genel Kurul toplantısını hedeflerken, uluslararası camia da bu fikre sıcak bakmaya başlamıştır. İsraililerin iç politikaya odaklandığı ve Filistinlilerle ilişkilerin ikinci planda kaldığı bir dönemde Abbas, diplomatik yollarla Filistin'in haklarını savunma yolunu seçerken Filistinlileri de Filistin Baharı için mobilize etmeye çalışmıştır. BM üyeliğinden çok umutlu olan Abbas'ın aksine, Başbakan Fayyad İsrail'in işgali bitirmediği sürece BM üyeliğinin Filistinliler için önemli bir değişim getirmeyeceğini savunmuştur.²³¹ Abbas'ın Arap Baharının etkisiyle Filistinlilerin ayaklanmasını engellemek için başvurduğu bir yol olarak da düşünülen Filistin'in BM'de temsil yetkisi arayışı, İsrail Hükümeti için kabul edilemez bir durumdu. BM'ye üyeliği kabul edildiği takdirde; Filistin'in İsrail'den taleplerini Uluslararası Adalet Divanı'nda dile getirebilecek olması, Filistin'in devlet statüsü kazanması halinde İsrail'in başka bir devlet toprağını işgal etmiş durumuna düşeceği İsrail'i korkutmuştur. İsrail, Filistin'in bu girişiminin Oslo anlaşmalarını bozacağını iddia ederek Filistin'in hiçbir taviz vermeden bu statüyü kazanmasına itiraz etmiştir.

2011 Eylül ayında yapılan BM Genel Kurul toplantısında, Obama yaptığı konuşmasında, Filistin devletinin kurulması ve iki devlet çözümüne değinse de ABD-İsrail ortaklığına ve İsrail güvenliğine yaptığı vurguyla ABD'nin arabuluculuk yapacağı bir müzakere sürecinin yakın zamanda planlanmadığını ortaya koymuştur. Netanyahu ise yaptığı konuşmasında ABD ile aynı dili kullanarak İsrail-Filistin sorununun ikili müzakerelerle çözülebileceğini savunurken, Filistin'in barış olmadan devlet istemesine engel olunması için Genel Kurul'a çağrıda bulunmuştur. Toplantıdan önce; 4 Haziran 1967 sınırları temelinde, başkenti Kudüs olan Filistin'in BM'ye tam üyeliği için başvuran Mahmut Abbas ise, Genel Kurul konuşmasında İsrail'in kolonyalist askeri işgalinin merkez politikası olduğunu ileri sürdüğü yerleşimler konusuna öncelik vermiştir. İşgalci güç olarak bahsettiği İsrail'in Filistin topraklarındaki politikalarının Filistin halkına ve

²³⁰ Isabel Kershner, Israeli Demolition Begins in East Jerusalem Project, **The New York Times**, 09.01.2011. http://www.nytimes.com/2011/01/10/world/middleeast/10mideast.html?_r=0. (01.04.2016)

²³¹ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 21(4), (July-August 2011), s. 1-8.

Filistin devletinin geleceğine zarar verdiğini ileri sürerken, FKÖ'nün uluslararası alanda kabul edilmiş şartlar temelinde ve yerleşim aktivitelerinin tamamen durdurulması durumunda, müzakerelere dönmeye hazır olduğunu dile getirmiştir.²³²

Filistin tarafının ABD'den bağımsız olarak, BM yoluyla, devlet kurmak için hareket etmesi İsrail kadar ABD'nin de tepkisini çekmiştir. Önceden de Filistin'in bu girişimine karşı olduğunu belirten ABD, Eylül başvurusu sonrası Uluslararası Kalkınma Ajansı aracılığıyla Filistinlilere yaptığı yardımda ve Filistin güvenlik güçlerine yaptığı askeri destekte kesintiye gitmiştir. Filistin üzerindeki baskısını devam ettirirken, Netanyahu'nun devam eden yerleşim politikaları Obama yönetimince rahatsızlıkla karşılanmıştır. Doğu Kudüs'ün Gilo yerleşim bölgesinde 1,100 konutun inşa edileceğinin duyurulması ABD'nin yanı sıra Almanya Şansölyesi Angela Merkel ve Fransa Cumhurbaşkanı Nicola Sarkozy tarafından da şiddetle kınanmıştır.²³³

Netanyahu Hükümeti 2011 yılında, yerleşim faaliyetlerini başta Doğu Kudüs olmak üzere tüm yerleşimlerde arttırmaya devam etmiştir. Netanyahu iktidarının ilk iki yılında yerleşimler için hiç kamu ihalesi açmamış olmasına rağmen, özel sektör sebebiyle yerleşimlerdeki artış devam etmiştir. 2010 Ekim ve 2011 Temmuz arasındaki dönemde, yerleşimlerde bir konut başına 123 kişi düşüyorken; İsrail'de bu sayı 235'tir. 2011 Eylül ayındaki Peace Now verilerine göre; 2,149 konutun inşası tamamlanmış; 3,700 konut ise inşaat halindedir. Yerleşimlerde tamamlanan ve devam eden inşaatların 3'te 2'sinin Ayrım Duvarının doğusunda olması ve İsrail'de konut ihtiyacı devam ederken yerleşimlere odaklanması, Netanyahu Hükümetinin Abbas'a yaptığı barış görüşmelerine dönüş çağrısını ya da kurulması planlanan Filistin devletinin geleceğini göz önünde bulundurmadan hareket ettiğini ortaya koymaktaydı.²³⁴

Filistin'in BM girişimleri devam ederken 2011 yılının son aylarında, Netanyahu Hükümetinin Doğu Kudüs'ü Filistin yerleşimlerinden ayırmayı hedefleyen yerleşim inşaat ve planlarını kabulü devam etmekteydi. Özellikle Doğu Kudüs'te Givat Hamatos yerleşim planının kabul edilmesi önemli bir gelişme olmuştur. Bu yerleşimi önemli kılan özelliği ise

---

²³² Konuşmaların tamamı için bakınız: UN GA 66th meeting. <http://www.un.org/en/ga/66/meetings/>.

²³³ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 21(6), (November-December 2011), s. 8.

²³⁴ Peace Now (2011), Construction Per Person in the Settlements is Nearly Twice that in Israel, (September 2011). [http://peacenow.org.il/eng/ConstructionReport0911Eng. \(02.04.2016\)](http://peacenow.org.il/eng/ConstructionReport0911Eng. (02.04.2016))

1997’de Har Homa’dan sonra Doğu Kudüs’te kurulacak ilk yerleşim olmasıydı.²³⁵ Yine Kasım ve Aralık aylarında Efrat yerleşiminin genişlemesi için toplamda yaklaşık 300 konutluk projelerle de Beytüllahim’in izolasyonu hedefleniyordu.²³⁶

Netanyahu’nun 10 aylık erteleme kararı sonrası yerleşim aktivitelerinin hızla devam etmeye başlaması sonucu, 2011 yılında yerleşimlerdeki inşaatların başlamasında %20’lik bir artış gerçekleşmiştir. 2011 yılında İsrail Hükümeti, yerleşimlerde 1,577 (2009-2010 yıllarında hükümet ABD baskısı ve erteleme kararı sebebiyle hiç yeni ihale açmamıştı), Doğu Kudüs’te 2,057 konut için ihaleler yayınlamıştır. Kabul gören binlerce plandan Doğu Kudüs’teki Har Homa C’de 983 konut ve Givat Hamatos’ta 2,000 konut planlarının nihai geçerliliği onaylanırken, 2011 yılı Doğu Kudüs’le ilgili planların ve yeni mahallelerin kurulmasının son yılların en yüksek seviyesine ulaştığı bir yıl olmuştur. Yeni plan ve inşaatlara ek olarak, İsrail Hükümetinin uyguladığı diğer politika ise yetkisiz yerleşimlerin yasallaştırılması için çalışmaktı.²³⁷ CBS’nin resmi kaynaklardan topladığı verilere göre ise 2011 yılında Batı Şeria’da 1,012 yeni inşaat başlarken; 1,662 inşaat tamamlanmıştır.²³⁸

2012 yılında Batı Şeria’daki nüfus artışı yine İsrail’in genelinden daha yüksek olmuş ve yerleşimci nüfusu 340,000’i geçmiştir. 2012 yılı, İran’ın oluşturduğu nükleer tehdidi ve terör saldırıları sebebiyle İsrail’in güvenlik konusuna odaklandığı bir yıl olmuştur. İsrail’in bu önceliği ve Abbas’ın yerleşimlerin durdurulması talebinin devam etmesinden dolayı 2012’de İsrail-Filistin sorununun çözümü için atılan bir adım olmamıştır. Arap Baharı, ABD’nin tutumu ve Filistin’in BM üyeliğine yoğunlaşması da çözüm sürecindeki durgunluğu desteklemiştir. Filistin Yönetiminin mücadelesine diplomatik yollarla devam etmeyi tercih etmesi ve Batı Şeria’da ciddi güvenlik problemlerinin yaşanmaması, İsrail halkının da İsrail-Filistin barışı ya da işgalin sona ermesi için göstereceği çabayı oldukça azaltmıştır. Bunun yanı sıra iki uluslu tek devlet düşünceleri de İsrail’de olmak üzere popülerlik kazanmıştır.

²³⁵ Lara Friedman, Settlements in Focus: Settlements Back on the Agenda, **Peace Now**, 7(1), 2011. <http://archive.peacenow.org/settlements-in-focus/2011/11/>. (02.04.2016)

²³⁶ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 22(1), (January-February 2012), s. 4.

²³⁷ Peace Now (2012), “Torpedoing the Two State Solution: Summary of 2011 in the Settlements”. <http://peacenow.org.il/eng/2011Summary>. (02.04.2016)

²³⁸ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 23(4), (July-August 2013), s. 2.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (BMİHK) 19 Mart 2012 tarihli kararında İsrail yerleşimlerinin uluslararası hukuka aykırılığını dile getirirken, bu yerleşimlerin Filistin toplumu üzerindeki sivil, siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel etkisini araştırmak üzere bir araştırma heyeti kurulmasını teklif etmiştir.²³⁹ Konseyin bu kararı İsrail otoritelerince politik motivasyonlarla alınmış, Filistin tarafını memnun etmeye yönelik, barışa zarar veren bir karar olarak görülmüştür.²⁴⁰

Doğu Kudüs ve Batı Şeria’da yerleşim aktivitelerinin devam ettiği 2012 yılında yaşanan en önemli gelişmelerden biri bakanlar düzeyinde bir komisyonun, toplamda 800’den fazla yerleşimcinin yaşadığı üç yetkisiz yerleşimin yasallaştırılması kararını alması olmuştur. Bruchin, Rechelim ve Sansana adındaki bu yerleşimlerin yasallaştırılması için Netanyahu Hükümeti çözüm arayışına girmiştir.²⁴¹ Avrupa Birliği (AB) temsilcisi Catherine Ashton bu kararla ilgili endişelerini dile getirirken yetkililere kararı geri çekme çağrısı yaparken, AB’nin yerleşim faaliyetlerinin durdurulması talebini yinelemiştir. 2012’de gerçekleşen diğer bir önemli gelişme ise Migron kaçak yerleşimiyle ilgili 2006 yılından itibaren devam eden hukuki sürecin, 2012 Eylül ayında boşaltılmasıyla son bulması olmuştur. Migron kaçak yerleşiminin şiddet olayları yaşanmadan boşaltılması, kaçak yerleşimlere karşı verilen hukuki mücadelenin tepki ve şiddete yol açmadan olumlu sonuçlanabileceğinin kanıtı olmuştur.

29 Kasım 2012’de Filistin’in BM’de üye olmayan gözlemci devlet statüsü için oylama yapılmış; 138 evet, 9 ret ve 41 çekimser oyla Filistin’in yeni durumu onaylanmıştır. Mahmut Abbas, İsrail’e zarar vermeyi değil Filistin’in bağımsızlığını kazanmasını amaçladıklarını duyursa da İsrail BM Temsilcisi Ron Prosor alınan kararın tek taraflı olduğunu ve barışa zarar verdiğini açıklamıştır.²⁴² Netanyahu ise, bu kararın

²³⁹ UN Human Rights Council (2012), “Human rights situation in Palestine and other occupied Arab territories”, 19th Session, UN Doc. A/HRC/19/L.34. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/LTD/G12/122/26/PDF/G1212226.pdf?OpenElement>. (02.04.2016)

²⁴⁰ MFA (2012), “Response to UNHRC decision to establish a commission on settlements”. http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2012/Pages/Response_UNHRC_commission_settlements_22-Mar-2012.aspx. (03.04.2016)

²⁴¹ Prime Minister’s Office (2012), “Status of the Communities of Sansana, Rechelim and Bruchin Formalized”. <http://www.pmo.gov.il/English/MediaCenter/Spokesman/Pages/spokehasdara230412.aspx>. (03.04.2016). “Israel legalises three West Bank settlement outposts”, **The Telegraph**, 24.06.2012. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/9222671/Israel-legalises-three-West-Bank-settlement-outposts.html>. (03.04.2016)

²⁴² “General Assembly grants Palestine non-member observer State status at UN”, **UN News Centre**, 29.11.2016. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=43640#.VwER8vmLTIU>. (03.04.2016)

hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini; İsrail vatandaşlarının güvenliğini garanti altına alan bir anlaşma olmaksızın Filistin devletinin kurulamayacağını açıklamıştır.²⁴³ Filistin'in BM'deki zaferine bir tepki olarak 30 Kasım 2012'de İsrail Hükümeti bakanlarından oluşan bir komisyon; E-1 bölgesindeki planlama, kabul ve inşa aşamalarını yeniden düzenleme kararı almıştır. ABD'nin de dâhil olduğu uluslararası toplumdan tepki toplamasına rağmen Netanyahu İsrail devletinin hayati çıkarlarına göre hareket etmeye devam edeceğini açıklamıştır. Aralık ayında Mülki İdare, E-1'deki 2 yerleşim bölgesi inşaat planını halkın itiraz ve incelemelerine sunmaya karar vermiştir.²⁴⁴

3.4. 3. Netanyahu Hükümeti Döneminde Yerleşim Faaliyetleri (2013-2015)

2012 yılı biterken yerleşim planlarının duyurulmasındaki artış ve Netanyahu'nun cesur yerleşim politikaları yakında gerçekleşecek olan seçimlerde yerleşimci oylarını kazanmak istemesiydi. 2012 Ekim ayında Netanyahu'nun bütçe önerisi için gerekli çoğunluğu sağlayamaması sonucu Knesset oybirliği ile fesih kararı almış ve 22 Ocak 2013'te seçimlerin gerçekleşmesine karar verilmişti. Ortak bir liste ile seçimlere katılacağını açıklayan Netanyahu'nun Likud Partisi ile Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman'ın partisi Yisrael Beiteinu (İsrail Bizim Evimiz) Partisi seçimlerde en yüksek oyu alarak Knesset'te 31 sandalye kazanmıştır.²⁴⁵ 2013 Mart ayında kurulan koalisyon hükümeti bu döneme kadarki en sağ hükümet olmakla birlikte yerleşimcilerin karar alma mekanizmalarında en etkin olacağı hükümet olmuştur.

3. Netanyahu Hükümeti dönemi, başta AB ülkeleri olmak üzere, uluslararası çevrenin İsrail'in yayılcı yerleşim politikalarını eleştirdiği ve İsrail'in uluslararası toplumdan tecrit edilerek yalnızlaştığı bir dönem olmuştur. AB, Netanyahu Hükümeti politikalarına karşı yükselen yerleşim karşıtı düşünceler sonucu İsrail ile ilişkilerinde düzenlemeye gitme kararı almıştı. 2013 Haziran ayında işgal edilmiş topraklardaki İsrail kuruluşlarının ve aktivitelerinin, 2014'ten itibaren uygulanacak çeşitli AB hibe, ikramiye ve finansal yatırım araçları için uygunluğuna dair prensipler belirlenmiştir. Üye devletler

²⁴³ MFA (2012), "PM's Office response to expected UNGA decision". <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2012/Pages/Response-to-UNGA-decision-29-Nov-2012.aspx>. (03.04.2016)

²⁴⁴ Nadav Shragai, "Understanding Israeli Interests in the E1 Area: Contiguity, Security, and Jerusalem", **Jerusalem Center for Public Affairs**. <http://jcpa.org/understanding-israeli-interests-in-the-e1-area/#sthash.HghaCIP7.dpuf>. (03.04.2016)

²⁴⁵ Manfred Gerstenfeld, "The Run-Up to Israel's 2013 Elections: A Political History", **Israel Affairs**, 21(2), (2015), s. 177-189.

için bir bağlayıcılığı olmayıp sadece AB ekonomik yardımları için geçerli olan bu prensiplere göre, hibe ve ikramiyeler sadece 1967 öncesi sınırlar içerisinde yer alan İsrail kuruluşları için geçerli iken; finansal yatırım araçları için de yine sadece 1967 öncesi sınırlarda kurulmuş olan İsrail kuruluşları için mümkün olacaktır.²⁴⁶

Barack Obama'nın 2013 Kasım ayında tekrar ABD Başkanı seçilmesi, Netanyahu'nun yerleşim politikalarında bir değişikliğe gitmeksizin yayılcı yerleşim politikalarına devam etmesine yol açmıştır. Obama, her ne kadar İsrail'in uluslararası toplumdan izole olmasından endişelense de İsrail Hükümetine karşı ilk dönemine göre çok daha ılımlı bir politika belirlemiştir. Obama, Mart ayında İsrail'e yaptığı ziyarette, ne 1967 sınırlarından ne de yerleşimlerin meşruluğunu reddeden ABD tutumundan bahsetmiştir. Yerleşimlerin barış için yapıcı ve faydalı olmadığı görüşünü belirten Obama önceliğin karşılıklı güvenin oluşması olduğunu savunsa da İsrail-Filistin barışı için yol gösterici herhangi bir öneride bulunmamıştır.²⁴⁷

AB ve BM'den aldığı destekle yerleşimlerde inşaatın durdurulması talebinde devam eden Abbas ile ABD ile güçlü bir ittifak halinde olan ve yerleşimlerin inşaatına devam eden Netanyahu Hükümeti arasında güven ve emniyet temelli bir barış oluşturmak isteyen yeni ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, müzakerelerin yeniden başlaması için büyük çaba göstermiştir. 2013 Temmuz ayında Kerry taraflar arası ikili görüşmeler için temel oluşturulduğunu açıklamış olsa da Netanyahu Hükümeti yerleşim plan ve inşaat kabullerini bu dönemde arttırmıştır. İsrail'in hem yerleşim aktivitelerine devam edip hem de müzakereleri kabul etmesi uluslararası toplumdan soyutlanışının önüne geçmek istemesiyle açıklanabilir.²⁴⁸ Kerry'nin müzakerelerin devam edeceğine dair umut verici ifadelerine rağmen devam eden İsrail yerleşim faaliyetleri kısa vadede barış müzakerelerini engellerken; uzun vadede toprak bütünlüğü olan bir Filistin devletinin kurulmasına dolayısıyla iki ülkeli çözümün uygulanmasının altını oyuyordu.

---

²⁴⁶ European Commission (2013), Guidelines on the eligibility of Israeli entities and their activities in the territories occupied by Israel since June 1967 for grants, prizes and financial instruments funded by the EU from 2014 onwards. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013XC0719\(03\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013XC0719(03)&from=EN). (06.04.2013)

²⁴⁷ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 23(2), (March-April 2013), s.1.

²⁴⁸ Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories, **Foundation for Middle East Peace**, 23(5), (September-October 2013), s. 1.

Gizli yürütülmesi taraflarca kabul edilen barış görüşmelerinin 9 ay sürmesi ve 2014 Nisan ayında nihai statüye ulaşılması kararlaştırılmıştır. Görüşmeler gizli yürütüldüğü için ve beklenildiği üzere mutabakata varılamadığı için, müzakerelerin gidişatına dair yeterli derecede veri bulunamamaktadır. Fakat müzakereleri yürüten ABD Ortadoğu Temsilcisi Martin Indyk olduğu tahmin edilen bir ABD yetkilisi, Abbas'ın yerleşimcilerin %80'inin İsrail yönetiminde kalmasını kabul ettiğini açıklamıştır.²⁴⁹ ABD yetkilileri görüşmelerin başarısızlığını çoğunlukla yerleşimlerde devam eden aktivitelere bağlamıştır. İsrail tarafını yumuşatmaya çalışırken yeni inşaatların başlayacağını duyurulması Abbas'ın vereceği tavizleri kısıtlamış; müzakerelere olan inancını sarsmıştır. Müzakerelerin devam ettiği süre konut ve İnşaat Bakanı Uri Ariel'in provokatif açıklamaları müzakerelerde İsrail'i temsil eden Tzipi Livni tarafından dahi eleştirilmiştir.²⁵⁰ Sonuç olarak Abbas yeniden Hamas ile uzlaşma arayışına girmiş ve Haziran 2014'te Fetih Partisi ve Hamas arasındaki anlaşma sonrası Filistin Ortak Hükümeti kurulmuştur. İsrail'in Hamas destekli bir hükümetle müzakere yapmayacağını belirten Netanyahu görüşmeleri askıya alırken, Filistin Yönetimine tek taraflı yaptırım uygulayacağını duyurmuştur.²⁵¹

3. Netanyahu Hükümeti döneminde, önceki dönemlerde olduğu gibi müzakereler yerleşim faaliyetlerinin durmasını sağlayamamış ve devam eden yerleşimler müzakerelerin verimliliğini olumsuz etkilemiştir. 2 Şubat 2015 tarihli Peace Now raporuna göre yerleşimlerde planlama, inşaaata başlama ve ihalelerde %40'luk bir artış olmuştur. Üstelik yeni başlayan inşaatların çoğunun uzak yerleşimlerde olması İsrail'in barış için çaba göstermeyip aksi yönde hareket ettiğinin bir kanıtı olmuştur. CBS verilerinde gösterilen 2014'te başlatılan ve tamamlanan konut inşaatları 1,516 ve 1,615 iken Peace Now raporuna göre 2014'te yeni başlatılan inşaat sayısı 3,100'dür.²⁵² 2014 Aralık ayında

---

²⁴⁹ Geoffrey Aronson, "Abu Mazen's overlooked surprise concession on settlements", **Al-Monitor**, (11.05.2014). <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/05/palestine-settlements-abu-mazen.html>. (06.04.2016)

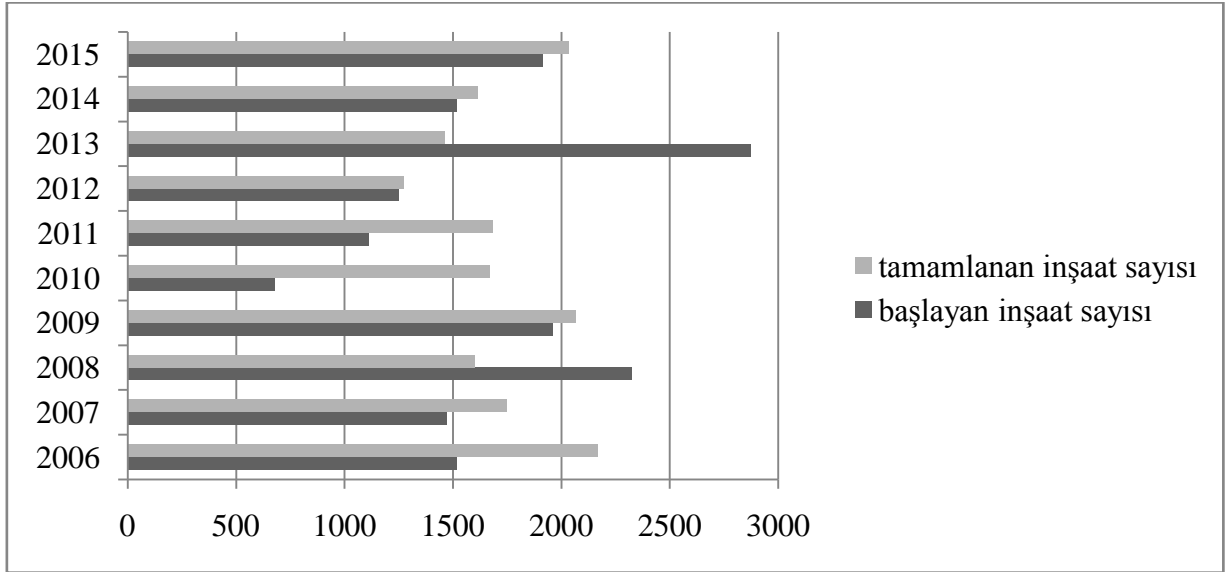
²⁵⁰ Nahum Barnea, "Inside the talks' failure: US officials open up", **Ynetnews**, 02.05.2014. <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4515821,00.html>. (06.04.2016)

²⁵¹ Attila Somfalvi, "Sanctions and suspended talks - Israel responds to Palestinian reconciliation", **Ynetnews**, 24.04.2014. <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4513046,00.html>. (06.04.2016)

²⁵² Peace Now (2015), "3rd Netanyahu Government: 40% increase in Construction, A Report by Settlement Watch". http://peacenow.org.il/eng/sites/default/files/ConstructionReport2014Eng_0.pdf. (16.04.2016) CBS ve Peace Now verileri arasındaki bu fark CBS'nin yerel otoritelerin sağladığı raporlara göre tablo oluştururken ve dolayısıyla izinsiz ve yasadışı yerleşimleri hesaplamaması fakat Peace Now hareketinin uydu fotoğraflarına göre sayıp yapmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca CBS nüfusu 10,000'den az olan yerleşimlerdeki inşaatları da raporlarına eklememektedir.

koalisyon hükümeti, bütçe ve “Yahudi Devleti” önerisi sebebiyle yaşanan anlaşmazlıklar sonucu çözülmüş ve 20. Knesset için 17 Mart 2015’te erken seçime gitme kararı almıştır. 3. Netanyahu Hükümeti geçmiş hükümetlere göre en yerleşim yanlısı hükümet olurken, bu dönem yerleşim aktiviteleri de önceki dönemlere göre artışa geçmiştir.

Tablo 1: 2006-2015 yılları arasında yerleşimlerde başlayan ve tamamlanan inşaat sayıları

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. YERLEŞİMCİ ŞİDDETİ (2006-2015)

4.1. Tarihi Arka Plan

1967 sonrası işgal edilen topraklarda kurulan yerleşimlerde yaşayan ve yerleşimciler olarak tanımlanan İsraililerin, Filistinli sivil halka ve İsrail güvenlik güçlerine karşı kullandıkları tüm şiddet yöntemleri 1980'lerden itibaren İsrail Hükümeti tarafından resmi olarak tanınmıştır. Yaklaşık son on yıldır ise yerleşimci şiddeti İsrail-Filistin sorununun kilit noktalarından biri olan yerleşimler sorununun önemli bir uzantısı haline gelmiştir. Bu sebeple *yerleşimci şiddeti* konusunun genel özellikleriyle bu çalışmada ayrı bir bölüm olarak tartışılması uygun görülmüştür.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) şiddeti; *“Fiziksel güç ya da kuvvetin, bilinçli bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlarla sonuçlanma ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasındır”*²⁵³ şeklinde tanımlamıştır. Yalnız BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi yerleşimci şiddetiyle ilgili raporlarında yerleşimcilerin Filistin mal ve mülklerine verdikleri zararları da yerleşimci şiddeti kapsamında değerlendirmiştir. Yerleşimcilerin sebep olduğu şiddet olaylarında Filistinlilerin fiziksel olarak gördükleri zararın dışında; karşılaşılan maddi hasarlar ve saldırıların Filistinli halk üzerindeki psikolojik etkisi; yerleşimci şiddetinin amaçladığı bir durum olduğundan şiddet olaylarının önemli bir bileşenini oluşturur.

2005 sonrası artan yerleşimci şiddetinin araştırılmasından önce bu döneme kadarki yerleşimci hareketlerini ve bu hareketlerin oluşmasında etkili olan dini, ulusal, siyasi faktörleri incelemek gerekmektedir. Zira günümüzde devam eden yerleşimci şiddetinin temel aldığı öğretiler, 1970'lerde görülmeye başlayan yerleşimci hareketlerinin başlattığı akımın ürünleridir. Dolayısıyla her ne kadar yerleşimci şiddeti son on yıldır uluslararası

---

²⁵³ World Health Organization(WHO), Definition and typology of violence. <http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>. (14.04.2016)

gündemde dikkat çeken bir konu olsa da, yerleşimcilerin şiddete olan eğilimleri bu 1970’li yıllara kadar uzanmaktadır.

İsrail devletinin kurulduğu ilk yıllar ülkede seküler düşünce hâkimdi; *Eretz Yisrael* topraklarında yerleşimin kutsallığına dair açıklamalar yapılmaktaysa da bunlar bireysel açıklamalar olarak kalmaktaydı. Dolayısıyla ilk aşamada ulus-devlet kurma süreci ve sonra da bu devletin sağlamlştırılması toplumda öncelikli amaç haline gelmiş ve radikal eğilimler kitlelerin yönlendirilmesinde etkili olamamıştı. Fakat Altı Gün Savaşlarından sonra İsrail’in elde ettiği kazanımlar, dini-milliyetçi düşüncelerin canlanmasına sebep olmuş, işgal altındaki toprakların ilhakını savunan gruplar doğmuştur. Yukarıda değinilen Gush Emunim’in yanı sıra Kach, Kahane Chai gibi işgal altındaki topraklarda yerleşmeyi ve ilhakı savunan yerleşimci ideolojisini yansıtan radikal hareketler doğmuştur.

İsrail’deki radikal eğilimleri 4 ayrı kategoride incelemek mümkündür. Bunlardan ilki Haredi Yahudilerdir. Pasif Mesihçiliğin en radikal örneği olan, ultra-ortodoks Haredi Yahudiler, Siyonizme, seküler aktivizm İsrail devletine karşıdır. Yerleşimlere taşınmalarında ekonomik kolaylıklar, İsrail içindeki ultra-ortodoks bölgelerin çok kalabalık olması ve yerleşimlerde ayrı bir topluluk olarak yaşama gibi sebepler rol oynamıştır.²⁵⁴ İkinci radikal eğilimli grup ise seküler sağ görüşlü Siyonist harekettir. Revizyonist Siyonizm’in bir yansıması olan bu hareket ise Yahudilerin Büyük İsrail topraklarında yerleşme ve egemenlik haklarına yaptıkları vurguyla seküler olmalarına rağmen dini-ideolojik faktörlerin etkili olduğunu göstermiştir. Bu eğilimler radikal yerleşimciler arasında en az karşılaşılan eğilimlerdir.²⁵⁵

Radikal İsraili yerleşimciler arasında en sık görülen eğilimler ise dini Siyonizm ve Kahanizmdir. Seküler hareketin İsrail Devletinin kurulmasındaki rolünü yadsımayan dini Siyonizm ile seküler devlete karşı olan Kahanizm radikal yerleşimci ideolojisinde ortak bir temel oluşturmayı başarabilmiştir. Maksimalist toprak anlayışı ve terörizme karşı terör yani Araplara karşı meşru müdafaa için şiddet kullanımı radikal yerleşimciler tarafından benimsenen ortak görüşlerdir. Dini Siyonizmin kurucusu olarak kabul edilen Abraham Isaac Kook milliyetçilik, modernlik ve laikliği kutsal bir amaç için ortak göstermek istese

---

²⁵⁴ Peace Now (2005), “The Ultra-Orthodox Jews in the West Bank”. <http://peacenow.org.il/eng/content/ultra-orthodox-jews-west-bank>. (16.04.2016)

²⁵⁵ Jonathan Peste, “Radical Israeli Settlers: Ultimate Concerns, Political Goals and Violence”, **Exercising Power The Role of Religions Concord and Conflict**, 19, (2006), s. 279.

de 1967 sonrası milliyetçi, Yahudi olmayanlara karşı negatif bir bakış açısı taşıyan bir ideoloji haline almıştır.²⁵⁶

İsraili yerleşimcileri etkileyen radikal düşünceler çoğunlukla Batı Şeria'nın iç ve kuzey kesimlerinde görülmektedir. Zira Yeşil Hatta yakın büyük yerleşim bloklarında yaşayan yerleşimcilerin çoğunun buraya taşınmaları düşük kiralar, devlet yardımları ve iş seçenekleri gibi ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. 2002 yılında Peace Now hareketinin yaptığı bir ankete göre yerleşimcilerin %77'si Batı Şeria'ya taşınma kararları almalarındaki temel sebebi olarak ekonomik kaygıları gösterirken %20'si dini-ulusal sebepleri Batı Şeria'ya taşınmalarının ilk sebebi olarak göstermektedir.²⁵⁷ İsrail'deki aşırı tutucu hareketler, klasik batılı anlayışın aksine, ahlaki meşruluğu veya siyasi inanılabilirliği olmayan gruplar değildi, zeki liderlerce yönetilen çok yönlü gruplardı. Bu sebeptendir ki; İsrail-Filistin sorununun yarattığı kargaşa ortamında ideolojik ve dini sembolleri kullanarak bir ilgi merkezi haline geldikleri için bu radikal gruplar, seküler ve modern çevreden de destek almışlardır.²⁵⁸ Dolayısıyla siyasal alanda seküler ve tutucu gruplar arasında büyük bir çatışma olmamış; tutucu hareketlerin dini öğretileri seküler gruplar tarafından toprak ve güvenlik hedeflerini gerçekleştirme yolunda kullanılmıştır.

1974 yılında Gush Emunim'in kurulmasıyla yerleşim hareketi özellikle işgal edilmiş topraklarda fiili durumlar yaratarak, İsrail siyasetinde etkili olmaya başlamıştır. İşgal edilmiş toprakların ilhakını savunsa da Gush Emunim resmi olarak şiddete başvurmamış, yerel Arap halkla barış içinde birlikte yaşamayı savunmuştur. Yine de bireysel olarak yapılan radikal açıklamalar Araplara karşı şiddet eğilimlerinin var olduğunu ortaya koymuştur. 1978 Camp David Anlaşmasıyla İsrail'in Sina Yarımadasından çekilmesi ve buradaki yerleşimlerin boşaltılması yerleşim hareketinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. İsrail'in Arap devletleriyle yapacağı anlaşmalarda "barış için toprak" yönteminin düşünülmesi, Filistin Devletinin kurulmasının dile getirilmesi Yahudi ulusuna ihanet olarak algılanmıştır. Yerleşimciler bu tarz pazarlıklarda ilk tehlike altında olacak grup oldukları için ve dini milliyetçi motivasyonlardan daha çok etkilendikleri için Batı Şeria'daki çıkarlarını savunmak için şiddet eylemlerine yakınlaşmaya başlamıştır. Batı

---

²⁵⁶ Peste, a.g.e., s. 282.

²⁵⁷ Peace Now (2007), Quality of Life Settlers. <http://peacenow.org.il/eng/content/quality-life-settlers>. (17.04.2016)

²⁵⁸ Laurence S. Hanauer, "The Path to Redemption: Fundamentalist Judaism Territory, and Jewish Settler Violence in the West Bank", **Studies in Conflict and Terrorism**, 18(4), (1995), s. 246

Şeria'nın güvenlik ve dini anlamdaki önemi sebebiyle tutucu yerleşimcilerin şiddet çağırısı sadece dini değil seküler çevrelerden de destek görmüştür.²⁵⁹

1970'lerin sonlarından itibaren Arapları hedef alan kışkırtıcı hareketlerle bölgedeki tansiyonu yükselterek Arapların buradan sürülmesi Yahudi yerleşimci grupların öncelikli politikası haline gelmiştir. Gush Emunim ve Kach Parti liderlerinin yaptığı açıklamalar da Yahudileri Araplarla yapılacak barış görüşmelerinde verilecek toprak tavizlerine karşı silahlı mücadeleye çağırıyordu. Her iki hareketin de terör eğilimli yer altı yapılanmaları vardı ve bu örgütlerin üyeleri çoğunlukla yerleşimcilerden oluşuyordu. Bu dönemde, özellikle Kach lideri Kahane'nin kurduğu *Teröre Karşı Terör* (TNT) hareketinin Araplara ve Arap mal ve mülklerine yaptığı saldırılar Arapların saldırılarının intikamı olarak planlanıyordu. TNT'nin, Gush Emunim ve Kach yer altı örgütlerinin terör saldırıları aynı zamanda İsrail ve Arap devletleri arasında yapılacak barış görüşmelerini sabote etmeyi amaçlıyordu. 1983'te Gush Emunim yer altı yapılanmasının El Halil'de gerçekleştirdiği terör saldırısı hareket ile yer altı yapılanmasının ikiye bölünmesine yol açmış ve teröristlerin tutuklanmasının yolu açılmıştır.²⁶⁰ Yerleşimcilerin mücadelesi İsrail'de belirli bir kesim tarafından tarihi-dini ödev olarak görülse de süregelen terör saldırılarının yerleşimciler dahil İsraililerin çoğu tarafından kınandığını hatırlatmak gerekir.

2006 yılına kadar yerleşimcilerin hem Filistinlilere karşı saldırıları hem de barış sürecini sabote etmeye yönelik İsrail devletine karşı şiddet kullanımı devam etmiştir. Bunlardan en önemlileri yukarıda değinilen 1994 yılında Kahanizmle bağlantılı bir yerleşimci olan Baruch Goldstein tarafından gerçekleştirilen El Halil katliamıdır. 1995 yılında Yitzhak Rabin'e yapılan suikast Oslo Anlaşmalarının Batı Şeria'dan çekilmeye sebep olacağını düşünen aşırı-sağ görüşlü Yigal Amir tarafından gerçekleştirilmiştir. Birinci ve İkinci İntifada ile Filistinlilerin şiddete başvurmaları, yerleşimcilerin meşru müdafaa savunmasıyla şiddet eylemlerini arttırmalarına sebep olmuştur.

---

²⁵⁹ Hanauer, a.g.e.

²⁶⁰ Robert I.Friedman, "Inside the Jewish Terrorist Underground", **Journal of Palestine Studies**, 15(2), (Winter, 1986), s. 191-192.

4.2. İsrail'in İşgal Ettiği Topraklarda Uluslararası Sorumluluğu ve Uygulamaları

Tüm hükümetlerin kontrolü altındaki topraklarda yaşayan kişileri korumakla yükümlüdür. Uluslararası hukuk tanımlamalarına göre Batı Şeria'da işgalci güç olarak kabul edilen İsrail de Batı Şeria'da hukukun uygulanmasının sağlanması, yönetimi altındaki kimselerin hayatlarının, mal ve mülklerinin korunması gibi sorumluluklara sahiptir. Batı Şeria'da devam eden ve Filistin halkının yaşam kalitesini etkileyen yerleşimci şiddeti de İsrail Hükümetinin Filistin halkını korumakla yükümlü olduğu konulardan biridir.

1907 Lahey Düzenlemeleri işgalin tanımını, hangi şartlarda gerçekleştiğini ve işgalci gücün sorumluluklarını belirlemiş ve uluslararası hukukun bir parçası olarak bağlayıcılığı vardır. Düzenlemenin 55. maddesi işgalci gücün, düşman devlete ait tüm varlıkları sadece yönetme ve kullanma hakkına sahip olduğunu ve bu varlıkların yasalara uygun şekilde kullanmak ve korumak zorunda olduğunu belirtmiştir. Bu durumda İsrail Hükümetinin, kaynağının neresi olduğuna bakmaksızın Filistinlilere ait tüm varlıklara yapılan saldırıları engelleme sorumluluğu vardır. İsrail üzerinde bağlayıcılığı olan diğer bir uluslararası hukuk belgesi olan Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin 49. Maddesi ise işgalci gücün kendi sivil nüfusunun işgal edilmiş topraklara transferini yasaklamaktadır. Filistin topraklarında yerleşimlerin kurulması ve Yahudilerin bölgeye taşınması doğudan sözleşmenin bu maddesini ihlal etmekte ve yerleşimcilerle Filistinliler arasındaki şiddet olaylarının tırmanmasına sebep olmaktadır. Oslo Anlaşmalarıyla bölünen Batı Şeria topraklarındaki A ve B bölgelerinde güvenlik sorumluluklarını Filistin Yönetimine bırakmış olsa da Filistinli güvenlik güçlerinin İsrail vatandaşlarına hukuki yaptırım uygulama hakkına sahip değildir. İsrail bu yönetim transferi sonrası bu bölgelerdeki şiddet eylemlerinden oldukça soyutlanmıştır.

İsrail'in Filistinli halka karşı sorumluluğunu yitirmesi özellikle intifadalardan sonra gerçekleşmiştir. Sorumluluğu Filistin Yönetimine devrettikten sonra İsrail'in bölgedeki şiddet olaylarına müdahalesi azalmıştır. İsrail'in uluslararası sorumluluğunu yerine getirip getirmediği tartışma konusuyken yerleşimcilerin şiddet eylemleri hem İsrail İç Hukukuna hem de Askeri Hukuka aykırıdır. Fakat 1980'lerden itibaren yerleşimci şiddeti hükümet tarafından görmezden gelinmiş ve gerekli hukuki yaptırımlar uygulanmamıştır. İsrail'in yerleşimcilerin saldırılarını görmezden gelme eğilimi 1981 yılında hazırlanan Karp

Raporunda ortaya konulmuştur. Rapor yerleşimcilerin saldırıları sonrası polisin gerekli soruşturmalar yapılmadan vakaların üstünü örttüğüne dair bulguları sunmuştur.²⁶¹ Daha sonra Rabin sükasitini araştırmak için kurulan Shamgar Komisyonu, 2005 tarihli Sasson Raporu gibi bazı belgelerin yerleşimcilerin yasadışı ve şiddet eylemlerinde; güvenlik güçlerinin engelleme ya da soruşturma konusundaki yetersizliğine işaret edilmiştir. Buna rağmen İsrail hükümeti şiddet eylemlerine gerekli yaptırımların uygulanmasında başarısız olmuştur. Bu başarısızlık ise yerleşimcilerin şiddet eylemlerine verdiği de facto onay haline gelmiştir.

Batı Şeria'daki şiddet eylemlerini kapsayan güvenlik sorunlarının kimin sorumluluğunda olduğu, 1998 yılında kabul edilen "Gazze Şeridi, Yahudiye ve Samarya Bölgelerindeki Suçlularla ilgili Hukuki Yaptırım Prosedürü" ile belirlenmiştir. Buna göre yerleşimlerin iç kesimlerinde İsrail polisi; çevre bölgelerde ise IDF güvenliği sağlamakla görevliydi. Önceden hazırlık yapılmasını sağlayacak bilginin mevcut olduğu durumlarda sorumluluk İsrail polisine ait, IDF ise olay yerinin etrafında olarak yardımda bulunacak. Herhangi bir bilginin önceden bilinmediği durumlarda ise polis olay yerine intikal edene kadar IDF sorumluluk sahibidir. Bu prosedürün yayınlanmasından sonra IDF de kendi sorumluluklarını belirten bir prosedür oluşturmuştur. Buna göre ise bir askerin bir kişiye ya da mal varlığına saldırıda bulunan İsrailiyle karşılaşması halinde saldırıyı engellemek veya durdurmakla görevlidir.²⁶² Yalnız ne IDF askerleri ne de İsrail polisi şiddet olaylarına müdahalede başarılı olabilmıştır.

Batı Şeria topraklarında güvenliği sağlamakla görevli IDF askerlerinin çoğunlukla yerleşimcilerin korumaları gibi hareket etmeleri de yerleşimcilerin şiddete başvurmalarında etkili olmuştur. Güvenlik güçlerinin yerleşimcilerin beklenen saldırılarında dahi Filistinlileri korumadığı, olay yerine ya geç geldiği ya da gelmediği bilinmektedir. Bunların dışında, yerleşimcilerin gerçekleştirdiği bazı saldırılarda ise güvenlik güçlerinin bizzat orada bulunduğu fakat olaya müdahale etmediği ve hatta bazı durumlarda saldırılara katıldığı görülmüştür. Örneğin, B'Tselem insan hakları örgütü Eylül 2000'den 2011'in sonuna kadar güvenlik güçlerinin bulunduğu fakat müdahale etmediği 57 şiddet olayını yetkili makamlara bildirmesine rağmen bunların sadece dördü için soruşturma açıldığını

---

²⁶¹ "The Karp Report", *Journal of Palestine Studies*, 13(4), (Summer, 1984).

²⁶² Atty. Michael Sfard (Ed.), *A Semblance of Law: Law Enforcement upon Israeli Civilians in the West Bank*, Tel Aviv, *Yesh Din*, (June 2006), s. 51-52.

ortaya koymuştur. Bunun dışında Filistinlilerin yerleşimciler tarafından uğradıkları saldırılarda, İsrail polisinin bu saldırıları aklama ya da üstünü kapatmaya çalıştığı görülmüştür.²⁶³

Batı Şeria’da devam eden yerleşimci şiddetine karşı güvenlik güçlerinin gerekli önlemleri almaması, soruşturmaların açılmaması gibi hukuki yaptırım zaaflarının önemli nedenlerinden biri de Filistinlilerin saldırıları şikâyet etme konusundaki isteksizliği olarak kabul edilebilir. 2006’da Yesh Din tarafından yayınlanan bir rapora göre Filistinlilerin İsrail güvenlik güçleriyle yerleşimci şiddeti konusunda işbirliği yapmaması dört sebeple açıklanmaktadır. Bunlardan ilki Filistinlilerin polise ve dolayısıyla İsrail hukuk sisteminin yerleşimcilere gerekli yaptırımı uygulayacağına olan inancının kalmamasıdır. Yerleşimcilerin Filistinlileri tehdit etmesi ve şikâyet etmeleri halinde yeni saldırılar gerçekleştirmesi de Filistinlilerin haklarını savunmaları önünde bir engel olmaktadır. Bir başka sebep ise Filistinlilerin yerleşimcilerin saldırılarını şikâyet ettikleri durumda polis tarafından saldırıya sebebiyet vermekle suçlanmasıdır. Son olarak, yerleşimcilerin saldırılarını şikâyet etmeleri halinde kontrol noktalarından geçme, İsrail’e giriş gibi bazı izinlerin geri alınmasından korkan Filistinliler de uğradıkları saldırılarla ilgili herhangi bir eylemde bulunmamayı tercih etmektedirler.²⁶⁴

İsrail’in yerleşimcilerin Batı Şeria’daki şiddet eylemlerine müdahale etmemesi, Batı Şeria’da yerleşimlerin kurulması ve genişlemesi politikasıyla aynı çatı altında İsrail’in Batı Şeria’daki kontrolünü sağlamlaştırma çabasına hizmet etmektedir. Nir Gazit, İsrail Hükümetinin yerleşimci şiddetini Batı Şeria’da güç ve kontrol mekanizmasını güçlendirmek için kullandığını savunmuştur. Buna göre, ülke toprakları içerisinde sivil şiddet devletin mutlak egemenliğine zarar vererek siyasi gücünü zayıflatırken, devletlerin resmi sınırları içerisinde olmayan fakat yönetimi altında bulunan bölgelerde devletin siyasi düzeni ve kontrolü sağlamak için kullandığı bir araç haline gelmektedir. Bu sebeple, yerleşimci şiddeti, düşük seviyede askeri şiddetin olduğu bölgelerde daha yoğun olarak görülmektedir. Ayrıca İsrail’in Filistinli karşıtı güvenlik anlayışı yerleşimcilere paramiliter

---

²⁶³ Human Rights in the Occupied Territories 2011 Annual Report, *B’Tselem*, (2011), s. 40.

²⁶⁴ A Semblance of Law: Law Enforcement upon Israeli Civilians in the West Bank, s. 44-45-46.

birimler kurma ve silah taşıma özgürlüğü tanıyarak oluşturulan bu sivil şiddet mekanizmasına yardım edilmiştir.²⁶⁵

4.3. 2006 Sonrası Artan Yerleşimci Şiddeti

Gazze çekilişi ve buradaki yerleşimlerin boşaltılması dini hassasiyetleri olan aşırı milliyetçi kamp ve devlet arasında daha önceden görülmemiş bir boşluk yaratmıştır. Ayrıca Gush Emunim'in etkisini yitirmesiyle yerleşimlerin temsil edildiği Yesha Konseyinin güvenilirliği, özellikle aşırı milliyetçi yerleşimcilerin gözünde zedelenmiştir. Gazze çekilişini engellemek için Yesha'nın başlattığı pasif direnişe İsrail genelinde yeterli destek toplanamaması, Gazze'ya yapılacak yürüyüş ve protesto konusunda da yetkililerle yapılan pazarlıkta Yesha'nın başarısızlığını kabul edip geri adım atması yerleşimlere karşı yapılan mücadelede farklı yöntemlerin aranmasının önünü açmıştır. Gazze'deki pasif direnişle ilgili genel düşünceyi yansıtan yerleşimci görüşü 2008 yılında bir yerleşimci aktivistin yaptığı şu açıklama olmuştur: "Gazze'de liderlerimiz halkın desteğini kazanmak için pasif, sembolik hareketleri savundular. Direnmiş olsaydık, ordu bizi durduramazdı."²⁶⁶

Gazze çekilişinin üzerinden bir yıl geçmeden önce yapılan genel seçimlerde Batı Şeria'dan tek taraflı çekilmeyi savunan Kadima'nın Knessette en yüksek temsili yakalaması da İsrail toplumunun yerleşimci ideolojisinden bağımsız olduğunu göstermiştir. Seküler yerleşimciler Ayrım Duvarının da inşa edilmesiyle ekonomik çıkarlarını güvence altına almaya çalışırken aşırı milliyetçi birçok yerleşimci kendisini ihanete uğramış hissetmiş ve bu çekilişin İsrail'in Batı Şeria'dan da çekileceğinin habercisi olduğunu düşünmüştür. İsraili yerleşimcilerin bu endişeleri radikal tutucu eğilimlerini arttırmıştır. Gazze çekilişi sonrası devlet karşıtı hahamların dini okullarına talep arttı ve bu okullar büyütüldü. Bu gelişmeler Gazze'den çekilişin Mesihçi Siyonizmin radikal yönünü güçlendirdiğini işaret etmiştir.²⁶⁷

2006 sonrası İsrail Hükümetinin kaçak yerleşimlerin boşaltılması konusundaki kararlılığı, Gazze çekilişi sonrası hükümete şüpheyle yaklaşan yerleşimci grupların endişelerini ve şiddet eylemlerini arttırmıştır. Yerleşimcilerin sebep olduğu şiddet,

²⁶⁵ Nir Gazit, "State-sponsored Vigilantism: Jewish Settlers' Violence in the Occupied Palestinian Territories", *Sociology*, 49(3), (2015), s. 440-447.

²⁶⁶ "Israel's Religious Right and the Question of Settlements", *International Crisis Group(ICG)*, Middle East Report No:89 (20 July 2009), s. 30.

²⁶⁷ "Israel's Religious Right and the Question of Settlements", s. 10.

özellikle kaçak yerleşimlerin boşaltılması söz konusu olduğunda IDF görevlilerini de hedef almış ve her iki tarafın da zarar görmesiyle sonuçlanmıştır. Devlet ile karşı karşıya gelmek, seküler devlet karşıtı yerleşimcilerin de bulunduğu bu şiddet eğilimli gruplar için bir sorun oluşturmamaktaydı. Yerleşimciler şiddete başvurarak asıl mesajı seküler İsrail Devletine vermek isteseler de bu şiddet en büyük zararı Filistinlilere vermiş; günlük hayatlarına devam eden, çocuk-yaşlı gözetmeksizin tüm Filistinlileri hedef alarak tehdit altında yaşamalarına sebep olmuştur.

BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisinin raporlarına göre 2006 yılından itibaren yerleşimcilerin Filistinlilere saldırıları, bireysel olarak spontane gelişen hareketler olmaktan çıkmış; planlı ve grupça işlenen belirli dini, ideolojik ve siyasi amaçlara hizmet eden eylemler olmaya başlamıştır. 2008 yılında bir IDF yetkilisi yerleşimcilerin saldırıları dini ve yerleşimci liderlerden ve halktan, açık ya da dolaylı yollarla aldıkları cesaretle sürdürdüğünü belirtmiştir.²⁶⁸ Yerleşimcilerin sebep olduğu şiddet olaylarının tesadüfi suçlar olmadığı yerleşimcilerin demokratik İsrail Devletinin yetersiz olduğu konularda harekete geçeceğini savunan radikal düşüncelerin dile getirilmesiyle anlaşılmış; işgal edilmiş topraklarda yerleşimci hakimiyetinin amaçlandığının bir işareti olmuştur.

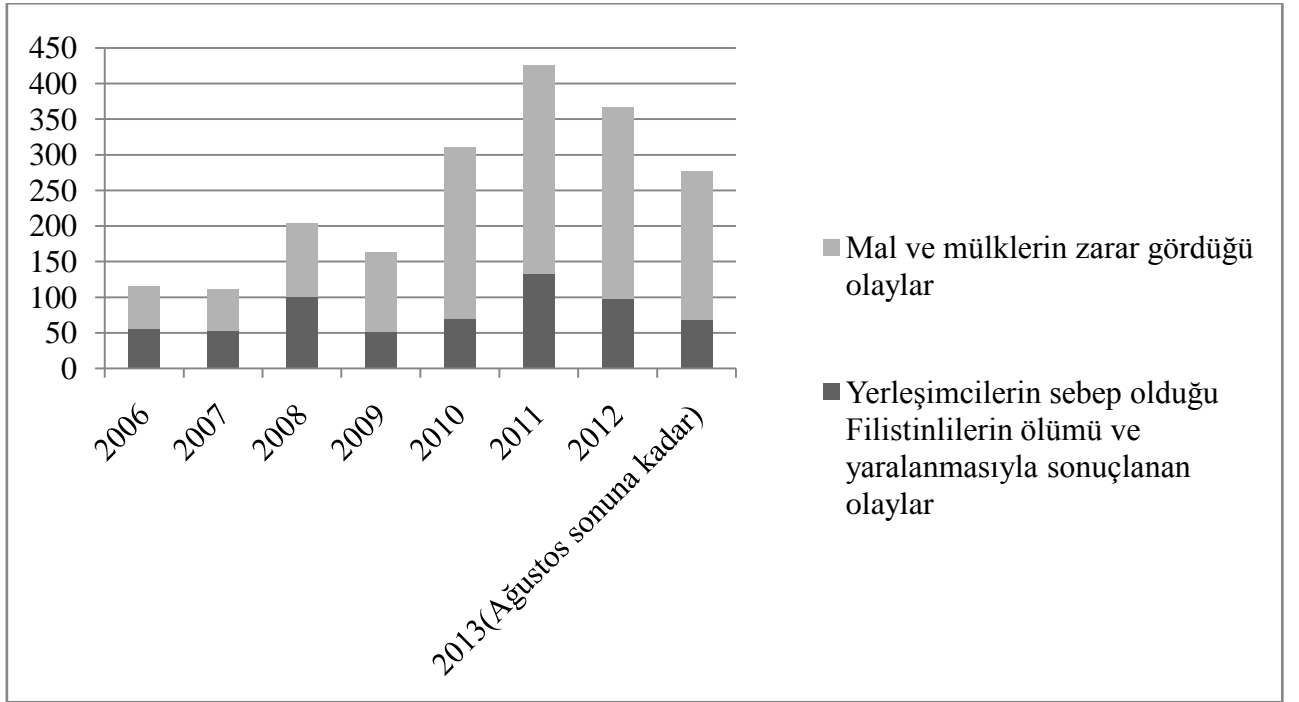
Batı Şeria'daki Filistinlilerin tehlike altında yaşamalarına sebep olan yerleşimci şiddetinin yoğunluğu bölgeden bölgeye farklılık gösterir. Yerleşimcilerin başlarına buyruk hareketleri özellikle İsrail Hükümetinin kontrolünün azaldığı çevre ve sınır bölgelerindeki kaçak yerleşimler etrafında artmaktadır. Yerleşimci şiddetinin Filistinlileri hedef aldığı saldırıların yaklaşık %90'ının tam İsrail kontrolü altında olduğu C Bölgesinde gerçekleşmektedir. Yerleşimci-Filistinli çatışmalarının dolayısıyla yerleşimci şiddetinin en yoğun olduğu bölgelerden biri yerleşimci nüfusunun Filistinli nüfustan çok daha az olduğu ve radikal yerleşimcilerin yaşadığı El Halil ve radikal Filistinlilerin yoğun olduğu Nablus bölgelerinde yaşanmaktadır.²⁶⁹

---

²⁶⁸ Amos Harel, "IDF West Bank Commander: Rightist Violence Encouraged by Settler Leaders", **Ha'aretz**, (02.10.2008) <http://www.haaretz.com/idf-west-bank-commander-rightist-violence-encouraged-by-settler-leaders-1.254818>. (18.04.2016)

²⁶⁹ Gazit, a.g.e., s.445.

Tablo 2: 2006'dan 2013'e kadar kaydedilen yerleşimci-bağlantılı olayların karşılaştırmalı rakamları²⁷⁰

4.3.1. Fiyat Etiketli Saldırıları

Yerleşimci şiddeti, yerleşimcilerin şiddete başvurmalarındaki motivasyonlar ve kullandıkları yöntemlere göre çeşitlilik göstermektedir. Bunlardan ilki, genellikle meşru müdafaa olarak adlandırılan ve İsrail devletinin başarısız olduğu düşünülen durumlarda kendilerinin gerekeni yaptıklarını savunan yerleşimciler tarafından duygusal dürtülerle, spontane olarak gerçekleştirilen şiddet saldırılarıdır. Yerleşimcilerin kullandığı diğer bir şiddet yöntemi ise holiganizm olarak adlandırılabilir. Öldürme amacının güdülmediği bu şiddet yöntemi çoğunlukla Filistinlileri korkutma ve yıldırmaya yönelik eylemler içerir. Vandalizm, mal ve mülklere saldırı, ağaçların sökülmesi, hayvanların öldürülmesi, su kaynaklarına zarar verilmesi ve sivillere taş atılması gibi eylemler holiganizm kapsamında değerlendirilebilir. Bu aktiviteler çoğunlukla bölgede yerleşimcilerin üstünlüğünü

²⁷⁰ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) (2013), "Update on Settler Violence in the West Bank, including East Jerusalem". https://unispal.un.org/pdfs/UHCHR_SettlerViolence.pdf. (14.02.2016)

kanıtlamak, Filistinlilerin korkutularak bölgeyi terk etmelerinin sağlanması için başvurulan yerleşimci şiddeti yöntemleridir.²⁷¹

İsraili yerleşimcilerin kullandığı bir diğer şiddet yöntemi ise hem İsrail medyasında hem de uluslararası literatürde “fiyat etiketi” (*price tag*) saldırıları olarak kabul edilen saldırılardır. Son yıllarda yerleşimci şiddetinin en çok dikkat çeken şekli olan fiyat etiketi saldırıları diğer yerleşimci saldırılarından birçok konuda ayrılmaktadır. Bu saldırıların fiyat etiketi saldırıları olarak adlandırılması, hükümetin kaçak yerleşimlerin boşaltılmasına yönelik eylemlerine ve kararlarına karşılık olarak yapılmasından kaynaklanmaktadır. Kaçak yerleşimlerin boşaltılmasının önüne geçilememesi sonucu önemli din adamları hükümetin eylemlerinin önüne geçmek için açıkça bu saldırıları desteklemişlerdir. Haham Itzhak Shapira “bir yerde acı çeken birisi varsa buna her yerde cevap verilmeli diyerek hem Batı Şeria’da hem de İsrail’de “karşılıklı sorumluluk” çağrısında bulunmuştur.²⁷²

Fiyat etiketi saldırıları da diğer yerleşimci saldırılarında olduğu gibi çoğunlukla genç dindar yerleşimciler tarafından gerçekleştirilir. Gazze’deki hayal kırıklığı sonrası devlete olan güvenini yitirmiş, dini öğretilerden soyutlanmış şiddet kullanımını meşru bir direniş aracı olarak gören yerleşimci gruplar fiyat etiketi saldırılarına en çok başvuran gruplardır. Kendilerini “tepelerin gençleri” (*hilltop youth*) olarak tanımlayan Batı Şeria’daki kaçak yerleşimlerde yaşayan yerleşimcilerin çoğunlukla bu saldırıları düzenlediği kabul edilmektedir. Radikal dindar ideolojilerden bağımsız olduklarını savunsalar da radikal Kahana ideolojisine bağlı liderlerinin olduğu bilinmektedir.²⁷³ Genellikle internet kullanılarak forumlar üzerinden ya da kısa mesajlarla haberleşerek saldırılarını düzenleyen bu grubun belirgin bir örgüt yapısı olmayışı marjinalleşmelerine sebep olsa da fiyat etiketi saldırılarıyla özdeşleşmişlerdir. Fiyat etiketi sloganı ayrıca İsrail

---

²⁷¹ Hanna W. Tranas, *The Wild Wild West Bank: Investigating causes of increased settler violence*, Master’s Thesis, University of Oslo, (Spring 2012), s. 44.

²⁷² Valentina Azarov, “Institutionalised Impunity: Israel’s Failure to Combat Settler Violence in the Occupied Palestinian Territory”, *Al-Haq*, (2013), s. 16. <http://www.alhaq.org/publications/institutionalised-impunity.pdf>. (11.04.2016)

²⁷³ Geneviève B. Boudreau, “Radicalization of the Settlers’ Youth: Hebron as a Hub for Jewish Extremism”, *Global Media Journal* -- Canadian Edition, 7(1), (2014), s. 80.

medyasında dikkat çekmek isteyen ve devlete yerleşimlerle ilgili mesaj verme amacından bağımsız bazı gruplarca da kullanılmaktadır.²⁷⁴

Yerleşimciler kaçak yerleşimlerin yıkılmasını önlemek için Batı Şeria'nın diğer bölgelerinde bu saldırıları gerçekleştirerek hem yıkımda görevli güvenlik güçlerini bu bölgelere yönlendirmeyi hem de Filistinlilerin de şiddet kullanma ihtimalini canlı tutarak orduyu bu bölgelerde tutmayı amaçlamaktadırlar. İsrail Hükümetinin politikalarını değiştirerek yıkımları durdurması ve geriye dönük olarak yasallaştırması, İsrail-Filistin barışını engelleyerek daha fazla toprak tavizi verilmesinin önüne geçmek de bu saldırıların uzun vadeli amaçları arasında yer almaktadır.²⁷⁵ Bu yönüyle fiyat etiketi saldırılarının ilk muhatabı diğer yerleşimci saldırılarının aksine Filistinliler değil karar ve politikalarıyla yerleşim girişimine zarar veren ya da zarar verme ihtimali olan İsrail Hükümetidir.

Bu tip yerleşimci şiddeti ilk olarak Nablus yakınlarındaki Givat Shaked kaçak yerleşimindeki bir karavanın yıkılmasıyla, yerleşimcilerin Nablus'ta kundaklama, vandalizm ve Filistinlilere karşı yapılan saldırılar olarak kabul edilse de önceki yıllarda benzer motivasyonlarla saldırılar yapıldığı görülmüştür. Gazze çekilişini engellemek için 2005 Ağustos ayında orduda görevli Eden Natan-Zada'nın 4 Filistinli sivil silahıyla öldürmesi, Asher Weisgan isimli aşırı milliyetçi bir yerleşimcinin Filistinlilerin intikam duygusuyla harekete geçirmek ve tansiyon yükseltme amaçlı 4 Filistinliyi öldürmesi örnek olarak verilebilir. Bu iki saldırıda da yerleşimci saldırganlar Filistinli sivillere saldırarak aslında İsrail Hükümetinin Gazze'deki yerleşimleri boşaltmasını durdurmayı amaçlamışlardır.²⁷⁶

Kaçak yerleşimlerin boşaltılması veya bu tehdidin oluşması saldırılar için en temel tetikleyici unsur olarak kalırken, saldırıların artmasında etkili olan bazı farklı gelişmelerden de bahsetmek gerekir. İsrail ve Filistin arasında gerçekleşen, yerleşimlerin boşaltılması, geri çekilme gibi başlıkların görüşüldüğü barış müzakerelerinin olduğu dönemlerde de fiyat etiketi saldırılarının gerçekleştiği görülmektedir. Son olarak 2013

---

²⁷⁴ Karin Abraham, "«Price Tag» and Radical Settler Terrorism", **SISA Center for International and Strategic Analysis**, Report no. 22 (April 2014), s.20-21.

²⁷⁵ The UNESCO Chair on Human Rights & Democracy at An-Najah University and The Alternative Information Center (2012), "Outposts And Price Tag Violence: A Blow Upon a Bruise", s. 32. <http://alternativenews.org/archive/images/stories/PDF/UNESCO-AIC-Outposts-and-Price-Tag-Violence.pdf>. (02.05.2016)

²⁷⁶"Outposts And Price Tag Violence: A Blow Upon a Bruise", s. 30-31.

yılında ABD Dışişleri bakanı John Kerry'nin barış sürecini tekrar canlandırma çabası fiyat etiketi saldırılarının artmasına sebep olmuştur.²⁷⁷ Duraksayan barış görüşmelerinin yeniden başlaması ihtimalini güçlendiren 2010 yılındaki 10 aylık yerleşimlerin durdurulması kararı da yerleşimci şiddetini ve fiyat etiketi saldırılarının artmasında etkili olmuştur.²⁷⁸ Yerleşimlerin durdurulması kadar üst düzey bir karar olmasa dahi Yetkililerin açıklamaları ve politikadaki değişiklikler ile Peace Now tarafından açılan davalar da fiyat etiketi saldırılarının artmasında etkili olmaktadır.

Fiyat etiketi saldırılarında yerleşimciler farklı grupları hedef almaktadır. Bu saldırılara en çok maruz kalanlar Filistinli sivillerdir. Filistinlilere karşı yapılan saldırılar ya doğrudan sivilleri hedef alan fiziksel saldırılar ya da Filistinlilere ait mal ve mülklere yapılan tahrip edici saldırılardır. Fanatik hareketler, kundaklama, ağaçların sökülmesi, Filistin güzergahlarının kapatılması gibi vandalizm hareketleri fiyat etiketi saldırılarında en çok karşılaşılan yöntemlerin başında gelmektedir. Bu saldırılar El Halil, Nablus gibi dindar kesimlerin yaşadığı ya da yerleşimlere yakın küçük Filistinli köylerinde gerçekleşiyor. 1967 sınırları içerisinde gerçekleşen saldırılar çoğunlukla Hristiyan ve Müslümanlara ait dini öneme sahip bölgelerde gerçekleştirilmektedir. Filistinli köylerinde okullar ve Filistinlere ait evler de bu saldırıların hedefi olurken, camiler ve kiliseler fiyat etiketi saldırılarının en çok ses getiren hedefleri arasında yer almıştır. Örneğin 2011 yılında, yerel yerleşimciler tarafından Nablus bölgesindeki Mghayyer köyünde bir camiye kundaklama girişimi olmuş ve maddi hasar meydana gelmiştir. Cami duvarına grafiti ile yazılan “Fiyat Etiketi, Alei Ayin” mesajı bırakılmıştır. Bu grafiti saldırısının bir hafta önce Shilo yerleşimindeki kaçak yerleşim olan Alei Ayin'in kısmen yıkılmasına bir karşılık olarak yapıldığını ortaya koymuştur.²⁷⁹

Yukarıdaki örnekte görülen saldırı sonrası grafiti ile mesaj bırakılması fiyat etiketi saldırılarını diğer yerleşimci şiddeti yöntemlerinden ayıran en önemli özelliklerden biridir. Yerleşimci saldırganlar kundakladıkları yapıların duvarlarına grafiti ile İbranice dini, ırkçı nefret söylemleri yazarak saldırıyı tanımlamaktadırlar. Bu söylemlerin yanında genellikle saldırıyı tetikleyen tehlike altındaki ya da boşaltılan yerleşimin ismi de grafitiyle

---

²⁷⁷ Abraham, a.g.e., s. 27.

²⁷⁸ Lara Friedman, Settlements in Focus, (June 14, 2010).

²⁷⁹ Al-Haq (2011), “The ‘Price Tag’ Policy A Surge in Settler Violence against Palestinians”. <http://www.alhaq.org/advocacy/topics/settlements-and-settler-violence/406-the-price-tag-policy-a-surge-in-settler-violence-against-palestinians>. (02.05.2016)

belirtilmektedir. “ Tepelerden sevgiler”, “Araplara ölüm”, “Kahane haklıydı”, “Fiyat etiketi”, “intikam” gibi İbranice yazılmış ifadeler saldırılar sonrasında bina duvarlarında karşılaşılan yazılardan bazılarıdır.²⁸⁰ Bu saldırılar İsrail Hükümetine yerleşim girişimini tehlikeye atan karar ve eylemleriyle ilgili mesaj vermeyi amaçlasa da kullanılan yöntemler, Filistinli siviller için sadece maddi zarar değil yaşam kalitesini düşürecek korku ve yıldırma eylemleri halini almaktadır.

Fiyat etiketi saldırılarının hedef aldığı diğer bir grup ise kaçak yerleşimlerin boşaltılmasında görevli güvenlik güçleridir. Güvenlik güçlerinin çoğunlukla yerleşimcilerin saldırılarını engellemede ya da durdurmada başarısız olduğu bilinmekle beraber, yerleşimci saldırılarında bizzat yer aldıkları görülmüştür.²⁸¹ İsrail güvenlik güçleri, aralarında yerleşimci saldırılarına destek veren birçok görevli olmasına rağmen önceliği kaçak yerleşimlerin boşaltılmasını engellemek olan yerleşimcilerin hedefi olmaktan kurtulamamıştır. Yerleşimciler ve güvenlik güçleri arasındaki gerilim de Batı Şeria'daki kaos ortamını arttırarak yerleşimci saldırılarının uzun vadeli hedeflerine yardım etmektedir.

Fiyat etiketi saldırıları özellikle kaçak yerleşimlerin artışını gözlemleyen, bu yerleşimlere karşı davalar açarak, illegalliğine vurgu yapan başta Peace Now olmak üzere İsraili sol grupları da hedef almaktadır. 2011 yılında Peace Now yetkilisi Hagit Ofran'ın evine saldırıda bulunuldu ve duvarında “Rabin seni bekliyor” yazan bir grafiti çizildi.²⁸² Yerleşimleri eleştiren bir başka İsraili figür olan Profesör Zeev Sternhell 2008 yılında saldırıya uğramış ve evinin duvarına grafiti ile “fiyat etiketi” yazılmıştır. Saldırının olduğu bölgede yapılan araştırmalarda herhangi bir Peace Now üyesini öldüren 1,1 milyon İsrail şekeli ödül öneren broşürler bulunmuştur.²⁸³

---

²⁸⁰ Anti-Defamation League (ADL) (2015), Price Tag and Extremist Attacks in Israel. <http://www.adl.org/israel-international/israel-middle-east/content/backgroundersarticles/price-tag-attacks.html?referrer=https://www.google.com.tr/#.VycEFVayOko>. (02.05.2016). “Palestinians: Settlers vandalize school near Nablus,” The Jerusalem Post, (20 October 2010). <http://www.jpost.com/Israel/Palestinians-Settlers-vandalize-school-near-Nablus>. (02.05.2016).

²⁸¹ “IDF Soldiers Arrested Over Link to 'Price Tag' Attacks in West Bank”, **Ha'aretz**, (6.12.2011) <http://www.haaretz.com/israel-news/idf-soldiers-arrested-over-link-to-price-tag-attacks-in-west-bank-1.399970>. (02.05.2016).

²⁸² “Peace Now official's home vandalized with 'Price Tag'”, **Jerusalem Post**, (11.09.2011). <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Peace-Now-officials-home-vandalized-with-Price-Tag>. (02.05.2016).

²⁸³ Abraham, a.g.e., s. 13.

Yerleşimci grupların fiyat etiketi saldırıları İsrail’de hükümet yetkilileri tarafından resmi olarak desteklenmese de birçok farklı şekilde dolaylı olarak hükümet kanallarının kullanıldığı görülmüştür. Politikacılar resmi olarak saldırıları savunmasalar da bu saldırılara karşı alınacak önlemleri engelleyerek ya da çözüm sürecine katılmayarak yerleşimci saldırganlara destek olmuşlardır. İsrail Hükümetinin tepelerin gençlerinin örgütlenmesine, barınmasına ve eğitimine maddi destek sağladığı, fiyat etiketi saldırılarının düzenlenmesinde yer alan Yeşa Konseyi üyesi Benny Katzover ve Gershom Mesika’nın fiyat etiketi saldırılarıyla bağlantılı grupları finanse etmek için hükümet kaynaklarını kullandığı da 2011 yılında İsrail medyası tarafından ortaya çıkarılmıştır.²⁸⁴

4.3.2. Yerleşimci Şiddetinin Sonuçları

Yerleşimciler 2006’dan itibaren örgütlü şiddet yöntemlerini arttırarak İsrail Hükümetinin yerleşim girişimine karşı aldığı karar ve başlattığı politikaları engellemek için kullanmışlardır. Yerleşimci şiddetinin uzun vadeli hedeflerinin değerlendirilmesi henüz mümkün olmamakla birlikte kısa vadede İsrail-Filistin sorununun gidişatı üzerinde bazı yansımaları olmuş; hem İsrail yönetimi üzerinde hem de Filistinli sivil halk üzerinde önemli etkileri doğurmuştur.

İsrail ordusu yetkilileri yaptığı açıklamalarda radikal kişilerin gerçekleştirebilecekleri saldırılardan çekindiklerini belirterek şiddetin bir noktaya kadar etkili olduğunu kanıtlamışlardır. İsrail güvenlik güçlerinin bu endişeleri de kararların uygulanmasının sürekli olarak ertelenmesiyle sonuçlanmıştır. Yerleşimci şiddetinin İsrail Hükümeti politikaları üzerinde etkili olduğunun bir diğer kanıtı ise kaçak yerleşimlerin geriye dönük olarak yasallaştırılması çalışmalarıdır. Yerleşimci liderlerin bürokratik çalışmalarının yanında, kaçak yerleşimlerin yıkılması karşısında gösterilen şiddet eylemleri de yeni yerleşimlerin inşasını ve önceki konularda değinilen yasallaştırma çalışmalarını arttırmıştır.²⁸⁵

---

²⁸⁴ “Outposts And Price Tag Violence: A Blow Upon a Bruise”, s. 36.

²⁸⁵ “Outposts And Price Tag Violence: A Blow Upon a Bruise”, s.37-38.

Tablo 3: 2009'dan 2013'e kadar yaralanmalar ve ağaçlara verilen zararlar²⁸⁶

	<i>Oca-Ağu</i> (2013)	<i>Oca-Ağu</i> (2012)	<i>Oca-Ağu</i> (2011)	<i>Oca-Ağu</i> (2010)	<i>Oca-Ağu</i> (2009)
Ölümlerle sonuçlanan olaylar	70	63	87	49	33
Yerleşimcilerin sebep olduğu yaralanmalar	110 (30'u çocuk)	102 (30'u çocuk)	122 (18'i çocuk) +1 çocuk ve 1 yetişkin öldürüldü	70 (22'si çocuk) +1 çocuk öldürüldü	84 (23'ü çocuk)
İsraili güvenlik güçlerinin sebep olduğu yaralanmalar	143 (25'i çocuk)	34 (13'ü çocuk)			
Mal ve mülk zararıyla sonuçlanan olaylar	208	167	183	127	63
Zarar gören veya yok edilen ağaç ve fidanlar	7,714	6,094	5,593	1,790	1,950

Yerleşimci saldırıları Filistinlilerin sadece güvenliğini tehlikeye atmakla kalmayıp hayatın birçok alanında onlara kısıtlamalar getirerek yaşam kalitelerini düşürmüştür. Filistinlilerin su kaynaklarına ulaşmasına engel olmak, bu kaynaklara el koymak yerleşimcilerin Filistinlileri yıldırma için kullandığı yöntemler arasındadır. Yerleşimcilerin kendilerine seçtiği diğer bir hedef ise Filistinlilere ait zeytin bahçeleridir. Özellikle hasat zamanı artan saldırılarda ağaçlar ya sökülüyor ya da bahçeler ateşe veriliyor.²⁸⁷ Zeytin Filistinliler için önemli bir geçim kaynağı olduğu için bu saldırılar Filistinlilere ekonomik olarak fazlasıyla zarar vermektedir. Bunun gibi sürekli olarak Filistinlilerin tarım alanlarına ulaşmalarının engellenmesi, bu tarım alanlarının tahribatı ve okula giden çocuklara saldırılar; Filistinlilerin baskı ve korku altında yaşamalarına sebep olmaktadır bazı durumlarda Filistinlilerin yaşadığı yerleri terk etmeleriyle

²⁸⁶ OHCHR, Update on Settler Violence in the West Bank.

²⁸⁷ United Nations (2014), Report of the Secretary-General: Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory, including Jerusalem, and the occupied Syrian Golan, General Assembly, 25th session, UN Doc. A/HRC/25/38.

sonuçlanmıştır.²⁸⁸ Oluşan bu tabloda yerleşimcilerin şiddet kullanarak ulaşmaya çalıştığı kısa vadeli amaçlarında genel olarak başarılı olduğu söylenebilir.

Yerleşimciler şiddet kullanarak İsrail yerleşim politikalarını ve Filistin ile ilişkileri yönlendirmeye çalışırken uluslararası alanda büyük tepki toplamışlardır. BM İnsan Hakları Konseyi aldığı birçok kararında yerleşimci şiddetine vurgu yapmış ve İsrail Hükümetini aktif olarak yerleşimci şiddetiyle mücadeleğe çağırmıştır. Avrupa Birliği tarafından yapılan çalışmalarda da yerleşimci şiddetine dikkat çekilmiştir. Filistinli sivillerin ve çocukların ölümüyle sonuçlanan yerleşimci saldırıları sonrası İsrail'i yerleşimcilere karşı yasaları düzgün bir şekilde uygulamaya çağırılmış ve bu şiddete hiçbir şekilde müsamaha gösterilmemesi gerektiği dile getirilmiştir.²⁸⁹ ABD'de de yerleşimci şiddet eylemleri hükümet yetkililerince kınanırken, yerleşimcilerin sebep olduğu şiddet olayları 2011 yılından itibaren ülke raporunda terör olayları arasında yer almaya başlamıştır.²⁹⁰

---

²⁸⁸ UN OCHA (2008), "Unprotected: Israeli settler violence against Palestinian civilians and their property, UN OCHA Special Focus".
<https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/eed216406b50bf6485256ce10072f637/665317f0f18d199b852575230075076d?OpenDocument> (02.05.2016).

²⁸⁹ TRTWORLD (2015), "EU urges 'zero tolerance' for Jewish settler violence".
<http://www.trtworld.com/europ e/eu-urges-zero-tolerance-jewish-settler-violence-5286>. (02.05.2016).

²⁹⁰ "U.S. State Department Defines Settler Violence as Terrorism", **Ha'aretz**, 18 August 2012.
<http://www.haaretz.com/blogs/diplomania/u-s-state-department-defines-settler-violence-as-terrorism-1.459087>. (02.05.2016).

SONUÇ

19. Yüzyılın sonlarında uluslararası sistemi etkileyen politik ve ideolojik gelişmeler Filistin'in kendilerine vaat edilmiş topraklar olduğuna inanan Yahudilerin bu topraklara göçü, Filistin'de yaşayan halkın kaderini değiştiremez şekilde etkilemiştir. Birinci Aliyahla başlayan Yahudilerin Filistin'e göçleriyle Siyonist yerleşim ideolojisini yansıtan kibutz ve moşav ortak mülkiyete dayalı yerleşimler kurulmaya başlanmıştır. İlk göçmenleri etkileyen motivasyon din faktörü olsa da 1948'e kadar yerleşim aktiviteleri yayılmacı bir karaktere sahip olup, çoğunlukla seküler Siyonist işçiler tarafından yürütülmüş ve Yahudi ulusal devletinin kurulacağı bölgenin sınırlarının belirlenmesinde etkili olmuştur. 1948'de İsrail'in kuruluşundan itibaren yerleşim aktivitelerinde ise, Avrupa'dan gelen büyük Yahudi göçmen gruplarına ev sağlama ve demografik yapıyı dengede tutma ihtiyacı itici güç olmuş; bu dönemde kurulan yerleşimler, yeni yerleşimcilerin tercihleri ve ekonomik etkenler sebebiyle artık tarım değil endüstriye dayalı olmaya başlamıştır.

1967'de Altı Gün Savaşları sonrası İsrail işgal ettiği topraklarda süreklilik sağlamak için 1948 öncesi döneme benzeyen yayılmacı bir yerleşim politikası izlemiş ve güvenlik argümanı bu dönem yerleşimlerin kurulmasında yoğun bir şekilde kullanılmıştır. 1970'lere kadar yerleşimler politik bir araç iken, Yom Kippur Savaşı sonrası Gush Emunim gibi radikal yerleşimci örgütler İsrail siyasetine yön vermeye başlamıştır. 1977'ye kadar iktidarda olan İşçi Partisi Hükümeti işgal edilmiş toprakları Araplarla yapılacak bir barış görüşmesinde pazarlık kozu olarak kullanmaya yakın olmuş ve yerleşim aktiviteleri güvenlik gereksinimleri çerçevesinde devam etmiştir. 1977'den sonra ise İşçi bloku kadar pragmatik olmayan ve dini söylemleri merkezine oturtmuş Likud, radikal yerleşimcilerle işbirliği içinde işgal edilmiş toprakların ilhakı için *fait accompli* bir durum oluşturacak yerleşim aktivitelerini hızlandırmıştır.

1978 yılında yapılan Camp David Anlaşmasıyla İsrail ve Filistinliler arasında başlayan barış görüşmeleri beklenen etkiyi yaratmamış, yerleşim aktiviteleri devam etmiştir. 1987 yılının sonunda Filistinliler üzerlerindeki artan baskı sebebiyle başlattıkları İntifada müzakere süreci için girişimleri hızlandırmış ve 1993'te DOP'un imzalanmasıyla Oslo Barış Sürecini başlatmıştır. Barış süreci boyunca imzalanan anlaşmalarda yerleşimler

sorunu nihai statü görüşmelerinde tartışılmak üzere ertelenmiş ve bu FKÖ'nün verdiği bir taviz olarak algılandığı için İsrail Hükümetleri yerleşim aktivitelerini sürdürmüşlerdir.

2000 yılında barış görüşmelerinin beklenen sonucu yaratmaması, Filistinlilerin yerleşimler ve bypass yollarla birbirinden ayrık; İsrail kontrolündeki anklavlarda sıkışması ve İsrail yerleşimcilerinin saldırıları sonucu başlayan El-Aksa İntifadası İsrail güvenliğine ilkinden daha çok zarar vermiştir. İntifada sonrası yaşanan güvenlik zafiyeti yerleşimlerin güvenlik için gerekli olduğu algısını yıkmış ve Büyük İsrail düşüncesinin realist olmadığını kamuoyu ve siyasilere göstermiş ve taksim fikrini gündeme getirmiştir. İntifada sonrası tek taraflı politikalar uygulamayı tercih eden İsrail 2005 yılında Gazze'den tamamen çekilirken, Batı Şeria'daki yerleşim aktivitelerine devam etmiştir. Yeşil Hattın ötesine geçen bir rotayı takip eden Ayrım Duvarıyla İsrail, Filistinlileri tecrit edilmiş bir bölgede sıkıştırırken, mümkün olduğunca çok yerleşimi duvarın batısında; İsrail kontrolünde tutmaya çalışmıştır.

2006 yılında Sharon'un İsrail siyasetinden ayrılması sonrası iktidara gelen Olmert'in yerleşim politikaları, Filistinlilerden ayrılmayı ve iki ülkeli çözümü savunması açısından, teröre karşı önleyici savaşın getirmiş olduğu bıkkınlığın etkisindeki İsrail halkının isteklerine hitap etmiştir. Filistin'de Hamas'ın yükselişi, İsrail halkının gözünde giderek radikalleşen Filistinlilerden ayrılma isteğini pekiştirmiştir. Olmert'in Batı Şeria'dan çekilmeyi dile getirmesi, kaçak yerleşimlerle mücadele etme yöntemleri ilk dönem İsrail-Filistin barış süreci için ümit verici olmuştur. Olmert sunduğu Yaklaşım Planıyla gelecek sınırların belirlenmesi, yerleşimlerin boşaltılması ve Batı Şeria'dan çekilmeye dair politikalarını sunmuştur. Filistin tarafı bu planı yeterli ve adil bulmasa da Yaklaşım Planı İsrail-Filistin arasındaki toprak mübadelesi görüşmelerine temel oluşturmuştur. Bu görüşmeler İsrail-Filistin çatışmasının çözüme en çok yaklaştığı dönemlerden biri olarak görülebilir fakat Olmert'in istifa etmesiyle süreç yarım kalmıştır.

Olmert büyük yerleşim bloklarının dahil olduğu ve Filistinlilerin yoğunlukta olduğu, demokratik bir Yahudi ulus-devleti kurmayı amaçlamaktaydı. Buna bağlı olarak İsrail'de yerleşim faaliyetlerinin görüşmeler boyunca devam ettiği, hatta hızlandığı görülmektedir. Yerleşimlerde yeni inşaatların başlaması, bu bölgelere yapılan göçler ve İsrail'den daha fazla nüfus artışına sahip olmasından kaynaklanmıştır. Bu İsrail'in daimi sınırlar belirlenmeden önce mümkün olduğunca çok yerleşim inşa ederek, yerleşimleri değiştirilemez fiili gerçekler olarak sunma politikasının bir sonucudur. Olmert döneminde

ABD aracılığıyla yapılan Annapolis Görüşmeleri, barış sürecinin yeniden başlaması açısından önemli bir dönüm noktası olmasına rağmen yerleşimlere dair her hangi bir mutabakat sağlanamamıştır. Dolayısıyla hedeflenen nihai anlaşmaya varılamamıştır. Bu dönemde gerçekleşen İkinci Lübnan Savaşı İsrail-Filistin barış sürecini olumsuz etkilemiştir. Hem İsrail halkının güvenlik endişelerinin canlanmasına hem de Filistinlilerin İsrail'e olan güveninin sarsılmasına sebep olmuştur.

Oslo sonrası resmi yerleşim yeri sayısında bir artış olmazken, kaçak yerleşim sayıları ve bu yerleşimlerde yaşayan yerleşimci nüfusu artması İsrail'in yerleşim politikalarını uygulama amaçlarına hizmet etmektedir. İsrail kaçak yerleşimlerle mücadelede gerekli önlemleri almayarak ve dolaylı yollarla bu yerleşimleri destekleyerek, Batı Şeria'nın parçalanmış yapısını daha da güçlendirmekte ve Filistinlilerin burada bir devlet kurmasının önünde fiili engeller oluşturmaktadır. Geriye dönük olarak yasallaştırma, yerleşimcilere bu yerleşimleri boşalttıkları takdirde başka yerleşimlerde yerleşme fırsatı tanınması gibi yöntemler, kaçak yerleşimlerle mücadelenin yerleşim girişimini güçlendirmek için bir araç haline geldiğini göstermiştir.

2009'da hem ABD hem de İsrail'deki iktidar değişikliği, yerleşimlerle ilgili önemli değişikliklere sebep olmuştur. Netanyahu Olmert'in verdiği sözleri tutmayacağını ve politikaları devam ettirmeyeceğini savunurken, ABD'de Obama İsrail-Filistin çatışmasına yönelik politikasında yerleşimleri merkezine almıştır. Obama'nın yerleşimlerle ilgili kararlı tutumu İsrail üzerinde baskı oluşturması açısından hem Filistin tarafında hem de uluslararası alanda destek toplamıştır. Fakat Netanyahu sürdürülen diplomatik görüşmelerde ABD'nin kendi belirlediği sınırlar çerçevesinde hareket etmesini sağlamıştır. ABD'nin yerleşim faaliyetlerinin durdurulması konusundaki baskılarına karşı koyabilen Netanyahu 10 ay gibi kısıtlı bir sürede birçok konuda çekincesi olan yerleşimleri durdurma kararı almıştır. Böylece ne ABD'yi karşısına almış ne de Filistinlilerin beklentilerine karşılık vermiştir. Netanyahu Hükümeti Olmert döneminde İsrail-Filistin arasında sağlanmak üzere olan mutabakata devam etme niyetinde olmadığından barış için gerekli şartların oluşmasına çalışmamıştır.

10 aylık yerleşimlerin durdurulması kararı, Kudüs'ü kapsamaması, devam eden inşaatların durdurulmaması gibi sebeplerden dolayı Abbas'ın müzakerelere dönmesi için yeterli olmamıştır. Durdurma kararının bitmesine yaklaşık bir ay kala ABD, İsrail ve Filistin arasında görüşmeler yapılsa da bir sonuca ulaşılamamış İsrail kararını uzatma

konusunda ikna edilememiştir. İsrail'in hiçbir gelişme olmadan, 2010 sonunda yeniden yerleşimlerin inşasına başlaması Obama'nın yerleşim politikalarının başarısızlıkla sonuçlandığını ortaya koymuştur. Son dönemlerde yerleşim odaklı konuşmaları terk eden ABD yetkilileri bu dönemde itibaren odak noktasının müzakerelere yeniden başlamak olması gerektiğini savunmuştur. ABD'de yerleşimlerin meşruluğu hala bir problem teşkil etse de, bu politika değişikliği İsrail'in yerleşim faaliyetlerini daha da hızlandırmasıyla sonuçlanmıştır.

Yerleşim faaliyetleri tarihsel çerçevede incelendiğinde, değişen İsrail Hükümetlerinin yerleşimlerin inşasında büyük değişikliklere yol açmadığı görülmektedir. Yerleşim faaliyetleri ile ilgili hükümetler arasındaki en büyük değişiklik bu faaliyetlere sebep olan itici güçlerdeki farklılıklar olmuştur. İşçi hükümetleri, yerleşimleri güvenlik ya da barış görüşmelerinde kullanılabilir bir pazarlık malzemesi gibi pragmatik sebeplerle desteklerken; sağ hükümetler ideolojik ve dini motivasyonlardan etkilenmişlerdir. Sonuç olarak yerleşim faaliyetleri hem sağ hükümetler hem de sol hükümetler tarafından desteklenmiş ve artan bir trendde devam etmiştir. Yerleşim politikalarına yapılan muhalefet çoğunlukla yerleşimlerin meşruluğunu sorgulayan değil, nerede yerleşim kurulması ya da kurulmaması gerektiğiyle ilgili tartışmalardan kaynaklanmıştır.

ABD'nin, tarafların barış için kendilerinin çaba göstermeleri gerektiğini savunarak İsrail-Filistin çözümünde oynamaya çalıştığı arabuluculuk rolünden kısmen geri çekilmesi Filistin tarafının tek taraflı adımlarla haklarını savunma girişimini doğurmuştur. ABD'ye olan güveni kırılan Filistin Yönetimi, Birleşmiş Milletler'e üyelik başvurusunda bulunmuştur. Hem ABD hem de İsrail tarafından eleştirilse de özellikle birçok Avrupa Birliği ülkesi ABD'nin boşluğunda İsrail-Filistin çatışmasının daha aktif olmaya başlamış ve Filistin'i desteklemişlerdir. İsrail için Filistin'in BM'ye üye olması uluslararası alanda, uluslararası kurumlar aracılığıyla mücadelelerinin devam etmesi anlamına geldiği için bu üyeliğe şiddetle karşı çıkmıştır. Filistin'in 2012 yılında BM'ye üye olmayan gözlemci devlet olarak seçilmesi İsrail'in yeni yerleşim planları açıklamasıyla sonuçlanmıştır.

Üçüncü Netanyahu Hükümeti İsrail tarihi boyunca kurulmuş en sağ hükümet ve yerleşimcilerin karar alma mekanizmalarında en etkin olduğu hükümet olmuştur. Filistin ile müzakere sürecinde bir sonuca varılamaması, ABD'nin İsrail'e yakın tutumu ve yerleşimler konusundaki baskısını devam ettirmemesi İsrail'in yerleşim faaliyetlerinin devam etmesine sebep olmuştur. Bu dönemde İsrail yerleşim politikaları çoğunlukla

Avrupa devletleri tarafından kınanmıştır; uluslararası hukuka aykırı olduğu ve tanınmadığı tekrar edilmiştir. İsrail yerleşim faaliyetlerini ihtiyaçlardan kaynaklanan doğal büyüme çerçevesinde devam ettirdiğini savunsa da Abbas Yol Haritası gereği tüm faaliyetlerin durması gerektiğini, müzakerelere ancak bu şekilde döneceğini savunmuştur. Oslo ile başlayan barış sürecinin başından itibaren İsrail-Filistin sorununda yerleşimler konusu müzakerelerde anlaşma sağlanması gereken bir konu iken artık müzakerelerin başlaması için tedbir alınması gereken kilit bir nokta haline gelmiştir.

Yerleşimcilerin şiddet yöntemlerine başvurduğu 1980'lerden itibaren görülsede 2006 Gazze çekilişi sonrası radikal grupların seküler İsrail devletine olan güvenlerinin azalmasıyla bireysel şiddet örgütlü şiddete dönüşmüştür. İsrail yerleşimci şiddetiyle mücadelede yetersiz kalmış, Yerleşimci şiddeti yerleşimler sorununun doğdurduğu bir alt-sorun olsa da yerleşimleri ve dolayısıyla İsrail-Filistin çatışmasını önemli ölçüde etkilemiştir. Yerleşimciler başvurdukları şiddet yöntemleriyle Filistinlilerin güvenliğini tehlikeye atarken İsrail'in kaçak yerleşimlerle mücadele etmesinin önünde engel oluşturmuştur. Filistinliler yıllar boyunca yerleşimler sebebiyle ülke kuramazken ve normal bir hayat süremezken, yerleşimlerin sökülmesi de yine onların güvenliklerini ve gündelik hayatlarını tehlikeye sokan yerleşimci şiddetini arttırmıştır.

İsrail-Filistin anlaşmazlığının önemli bir bileşeni olan yerleşimler sorununun tarihsel gelişimi dikkate alındığında hem tarafların hem de önemli bir arabulucu olarak ABD'nin atması gereken adımlar olduğu görülmektedir. İsrail'in öncelikle Yol Haritasında uygulamaya söz verdiği yerleşim faaliyetlerinin durdurulması kararına uyması karşılıklı güvenin oluşması için önemlidir. Son on yılda barış görüşmelerinde ciddi bir yer teşkil eden İsrail'in devam eden yerleşim faaliyetlerinin durdurulması barış sürecinin ilerlemesini sağlayacaktır. İsrail kaçak yerleşimlerin sökülmesi konusunda güçlü adımlar atarak bu yerleşimlerin gelecek Filistin devletine oluşturduğu tehdidin de ortadan kalkmasına ve dolayısıyla daha sağlam kurumlar oluşturmayı başarabilmiş bir Filistin Yönetimiyle, daha ümit verici bir müzakere sürecine girebilir.

İsrail'in yerleşimci şiddetiyle mücadelesi, caydırıcı önlemler alması yerleşimler sorununun ve dolayısıyla İsrail-Filistin anlaşmazlığının çözümüne katkıda bulunacaktır. Yerleşimciler şiddete başvurarak İsrail'in kaçak yerleşimlerle mücadelesini engellemeye çalışmaktadır. İsraili yetkililerin yerleşimci şiddetinden kaçındığı için kaçak yerleşimlerle mücadelede yeterli özeni göstermemeleri bu aşırı milliyetçi yerleşimci gruplarda başarı

hissini arttırmaktadır. Artan başarı hissiyle devam eden yerleşimci şiddeti Filistinlilerin hayatlarını zorlaştırmakta ve tehlikeye atmaktadır. İsrail Hükümeti yerleşimci şiddetiyle mücadelede daha sert önlemler alarak Filistinlerin güvenliğini korumalıdır. Bu İsrail'in hem uluslararası hem de iç hukuk gereğince sorumluluğudur.

Filistin Yönetiminin İsrail ile girdiği barış sürecinde en verimli geçen dönemlerin her iki tarafın önkoşul koymadan müzakerelere devam ettiği dönemler olduğu görülmüştür. Özellikle Olmert Hükümetiyle yapılan görüşmeler hem Filistinlilerin taleplerini karşılamada en tatmin edici önerilerin sunulduğu hem de nihai anlaşmaya en çok yaklaşıldığı dönem olmuştur. Müzakerelerden tamamen çekilmenin İsrail'in istediği politikaları uygulamada önünü açacağı için Filistin tarafının müzakerelere devam etmesi, yerleşimlerin sağlamaştırılmasının önünde engel olması açısından gereklidir. Ayrıca Filistin Yönetiminin de Yol Haritasında uygulamayı taahhüt ettiği kararlara bağlılığını koruyarak karşılıklı güvenin korunmasını sağlaması gerekmektedir.

1978 Camp David Görüşmelerinden itibaren İsrail-Filistin barış sürecinde ABD önemli bir arabulucu rolü üstlenmiştir. Yerleşimlerin meşruluğu ABD tarafından sürekli sorgulansa da müzakerelerde iki tarafın anlaşması gereken konular arasında bırakılmıştır. 2008'te ABD Başkanı olan Obama'nın önceki hükümetlerin aksine yerleşimlere odaklı politikası başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Obama'nın politikalarını eleştirdiği George W. Bush dönemi müzakerelerin en verimli geçtiği dönemlerden biri olmuştur. Obama bu dönemde İsrail'e yaptığı yerleşimlerin durdurulması konusundaki baskıyı, yerleşimlerin boşaltılması ve müzakerelerin devam etmesi konusunda yapması halinde daha başarılı olabilirdi. Dolayısıyla ABD, İsrail-Filistin anlaşmazlığında yerleşimler konusunda daha net bir tavır belirleyerek tarafların ortak bir noktada buluşacağı bir platform oluşturmak için devam etmelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

“A Labour Solution for Gaza” (1980), **Journal of Palestine Studies**, 9(3), 163–165.

“Abbas says Israeli settlement freeze not enough”, **Trend News Agency**, (28 November 2009), <http://en.trend.az/world/arabisrael/1589802.html>. (14.03.2016)

Abraham, Karin (2014), «Price Tag» and Radical Settler Terrorism, **SISA Center for International and Strategic Analysis**, Report No. 22.

Abu Ayyash, Abdul-Ilah (1981), “Israeli Planning Policy in the Occupied Territories”, **Journal of Palestine Studies**, 11(1), 111-123.

Abu-Lughod, Janet (1982), “Israeli Settlements in Occupied Arab Lands: Conquest to Colony”, **Journal of Palestine Studies**, 11(2), 16-54.

“An Address by Prime Minister Ehud Olmert” (2006), **Palestine-Israel Journal of Politics, Economics & Culture**, 12/13(4/1), 163-167.

Andoni, Lamis (1997), “Redefining Oslo: Negotiating the Hebron Protocol”, **Journal of Palestine Studies**, 26(3), 17-30.

Armaoğlu, Fahir (2007), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**. Alkım Yayınevi, İstanbul.

Aronson, Geoffrey (1995), “Settlement Monitor: Quarterly Update”, **Journal of Palestine Studies**, 24(3), 122-134.

_____ (1996a), “Settlement Monitor Quarterly Update on Developments”, **Journal of Palestine Studies**, 25(2), 114-122.

_____ (1996b), “Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments”, **Journal of Palestine Studies**, 25(4), 125-136.

_____ (1997a), “Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments,” **Journal of Palestine Studies**, 26(4), 138-148.

- _____ (1997b), "Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments," **Journal of Palestine Studies**, 27(1), 126-135.
- _____ (1998), "Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments," **Journal of Palestine Studies**, 27(4), 136-144.
- _____ (1999a), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 28(2), 128-134.
- _____ (1999b), "Settlement Monitor: Quarterly Update on Developments," **Journal of Palestine Studies**, 28(3), 128-138.
- _____ (1999c), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 28(4), 135-144.
- _____ (2001), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 30(3), 141-149.
- _____ (2003a), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 32(2), 142-148.
- _____ (2003b), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 33(1), 139-147.
- _____ (2004a), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 33(4), 166-171.
- _____ (2004b), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 34(1), 142-147.
- _____ (2006a), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 35(2), 169-177.
- _____ (2006b), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 35(3), 179-190.
- _____ (2006c), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 35(4), 131-143.
- _____ (2006d), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 36(1), 148-159.

- _____ (2007a), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 36(2), 150-161.
- _____ (2007b), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 36(3), 161-172.
- _____ (2007c), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 36(4), 165-176.
- _____ (2007d), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 37(1), 173-186.
- _____ (2008a), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 37(2), 163-172.
- _____ (2008b), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 37(3), 164-172.
- _____ (2008c), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 37(4), 150-158.
- _____ (2008d), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 38(1), 144-155.
- _____ (2010), "Settlement Monitor," **Journal of Palestine Studies**, 39(4), 138-147.
- _____ (11.06.2014), Abu Mazen's overlooked surprise concession on settlements, **Al-Monitor**. <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/05/palestine-settlements-abu-mazen.html>. (06.04.2016)

Ataöv, Türkkaya (1981), **Kudüs ve Devletler Hukuku**, Ankara: Yonca Matbaası.

Atty. Michael Sfard (Ed.) (2006), **A Semblance of Law: Law Enforcement upon Israeli Civilians in the West Bank**, Tel Aviv, Yesh Din.

Azarov, Valentina (2013), "Institutionalised Impunity: Israel's Failure to Combat Settler Violence in the Occupied Palestinian Territory", **Al-Haq**. <http://www.alhaq.org/publications/institutionalised-impunity.pdf>. (11.04.2016)

- Barnea, Nahum (02.05.2014), "Inside the talks' failure: US officials open up", **Ynetnews**.
<http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4515821,00.html>. (06.04.2016)
- BBC NEWS (26.01.2009), "Likud allow settlement expansion",
http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7851140.stm. (09.03.2016)
- Ben Meir, Yehuda (2009), *The People's Voice: Results of a public Opinion Survey on National Security Issues*, **Institute for National Security Studies**.
<http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4538&articleid=2041>. (10.03.2016)
- Ben-Zadok, Efraim (1985), "National Planning -- The Critical Neglected Link: One Hundred Years of Jewish Settlement in Israel", **International Journal of Middle East Studies**, 17(3), 329-345.
- Bickerton, Ian J. (2009), **Arab-Israeli Conflict : A History**, London, GBR: Reaktion Books.
- Boudreau, Geneviève B. (2014), "Radicalization of the Settlers' Youth: Hebron as a Hub for Jewish Extremism", **Global Media Journal** -- Canadian Edition, 7(1), 69-85.
- Briefing by Special Envoy for Middle East Peace Mitchell on Meetings with Israeli, Palestinian, and Egyptian Leaders (September 14, 2016), **U.S. Department of State**. <http://www.state.gov/p/nea/rls/rm/147096.htm>. (21.03.2016)
- Chaim Levinson (07.01.2010), "6 Weeks Into Settlement Freeze, Barak Eases Restrictions", **Ha'aretz**. <http://www.haaretz.com/news/6-weeks-into-settlement-freeze-barak-eases-restrictions-1.261023>. (20.03.2016)
- Del Sarto, Raffaella A. (2009), "Back to Square One? The Netanyahu Government and the Prospects for Middle East Peace", **Mediterranean Politics**, , 14(3), 421-428.
- Diskin, Abraham (2010), "Israel", **European Journal of Political Research**, 49(7/8), 1025-1032.
- Doug Struck (23.08.2006), *Israel Shelves Plan to Pull Out of Settlements in West Bank*, **Washington Post Foreign Service**. http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/08/22/AR2006082201088_pf.html. (16.02.2016)

- Dowling, Siobhán (24.05.2006), “The World From Berlin: Bush Backing for Olmert's Border Plans”, **Spiegel Online International**. <http://www.spiegel.de/international/the-world-from-berlin-bush-backing-for-olmert-s-border-plans-a-417905.html>. (16.02.2016)
- Dumper, Michael (1992), “Israeli Settlement in the Old City of Jerusalem”, **Journal of Palestine Studies**, 21(4), 32–53.
- Eran, Oded (2009), “Obama and Netanyahu: Round I”, **Israel Journal of Foreign Affairs**, 3(2), 7-9.
- Evans, Matt (2006), “Defending Territorial Sovereignty Through Civilian Settlement: The Case of Israel's Population Dispersal Policy”, **Israel Affairs**, 12(3), 578-596.
- Frantzman, S. J. ve Kark, R. (2013), “The Muslim Settlement of Late Ottoman and Mandatory Palestine: Comparison with Jewish Settlement Patterns”, **Digest of Middle East Studies**, 22, 74–93.
- Friedman, Lara (2009). Settlements in Focus: The Settlements Moratorium: An Early Accounting, **Peace Now**, 6(1). http://archive.peacenow.org/entries/the_settlements_moratorium_an_early_accounting#more. (16.03.2016)
- _____ (2010a), Settlements in Focus: The Settlements Moratorium: A Three-Month Accounting, **Peace Now**, 6(2). http://archive.peacenow.org/entries/settlements_moratorium_three-month_accounting. (19.03.2016)
- _____ (2010b), Settlements in Focus: The Settlements Moratorium: A Six-Month Accounting, **Peace Now**, 6(4). http://archive.peacenow.org/entries/settlements_moratorium_six-month_accounting#more. (19.03.2016)
- _____ (2011), Settlements in Focus: Settlements Back on the Agenda, **Peace Now**, 7(1). <http://archive.peacenow.org/settlements-in-focus/2011/11/>. (02.04.2016)
- Friedman, Robert I. (1986), “Inside the Jewish Terrorist Underground”, **Journal of Palestine Studies**, 15(2), 190-201.
- Gazit, Nir (2015), “State-sponsored Vigilantism: Jewish Settlers’ Violence in the Occupied Palestinian Territories”, **Sociology**, 49(3), 438–454.

- General Assembly grants Palestine non-member observer State status at UN (29.10.2016),
UN News Centre. <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=43640#VwER8vmLTIU>. (03.04.2016)
- Gerstenfeld, Manfred (2015), “The Run-Up to Israel's 2013 Elections: A Political History”,
Israel Affairs, 21(2), 177-194.
- Glick, Caroline B. (2006), “Ehud Olmert’s “Convergence” Plan for the West Bank and
 U.S. Middle East Policy”, **The Center for Security Policy**, Occasional Papers
 Series, No.9.
- Golan, Arnon (2001), “European Imperialism and the Development of Modern Palestine:
 Was Zionism a Form of Colonialism?” **Space & Polity**, 5(2), 127-143.
- Goldberg, Giora, and Efraim Ben-Zadok (1986), “Gush Emunim in the West
 Bank”, **Middle Eastern Studies**, 22(1), 52–73.
- European Commission (2013), “Guidelines on the eligibility of Israeli entities and their
 activities in the territories occupied by Israel since June 1967 for grants, prizes and
 financial instruments funded by the EU from 2014 onwards”. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013XC0719\(03\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013XC0719(03)&from=EN) (06.04.2013)
- Halper, Jeff (2009), “Apartheid or confederation The Future of Israel/Palestine”, **Against
 the Current**, 24(1), 23-29.
- Hammami, Rema (2002), “Interregnum: Palestine After Operation Defensive
 Shield,” **Middle East Report**, 223, 18–27.
- Hanauer, Laurence S. (1995), “The Path to Redemption: Fundamentalist Judaism Territory,
 and Jewish Settler Violence in the West Bank”, **Studies in Conflict and
 Terrorism**, 18(4), 245-270.
- Harel, Amos (02.10.2008), IDF West Bank Commander: Rightist Violence Encouraged by
 Settler Leaders, **Ha’aretz**, <http://www.haaretz.com/idf-west-bank-commander-rightist-violence-encouraged-by-settler-leaders-1.254818>. (18.04.2016)

- Hareuveni, Eyal, (Ed. Yael Stein) (2010), “By Hook and By Crook: Israeli Settlement Policy in the West Bank”, **B’tselem**. http://www.btselem.org/download/201007_by_hook_and_by_crook_eng.pdf. (02.03.2016)
- Harris, W. W. (1978), “War and Settlement Change: The Golan Heights and the Jordan Rift, 1967-77”, **Transactions of the Institute of British Geographers**, 3(3), 309–330.
- Hazan, Revuen Y. (2007), “Kadima and the Centre: Convergence in the Israeli Party System”, **Israel Affairs**, 13(2), 266-288.
- Human Rights in the Occupied Territories 2011 Annual Report, **B’Tselem**, (2011).
- “IDF Soldiers Arrested Over Link to 'Price Tag' Attacks in West Bank” (6.12.2011), **Ha’aretz**. <http://www.haaretz.com/israel-news/idf-soldiers-arrested-over-link-to-price-tag-attacks-in-west-bank-1.399970>. (02.05.2016).
- Interview by Lally Weymouth, “A Conversation with Ehud Olmert Interim Israeli Prime Minister” (09.04.2006), **Washington Post**. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/04/07/AR2006040702170.html>.
- “Israel and the Resources of the West Bank” (1979), **Journal of Palestine Studies**, 8(4). 94–104.
- “Israel legalises three West Bank settlement outposts” (24.04.2012), **The Telegraph**. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/9222671/Israel-legalises-three-West-Bank-settlement-outposts.html>. (03.04.2016)
- “Israel’s Religious Right and the Question of Settlements” (20.07.2009), **International Crisis Group(ICG)**, Middle East Report No:89.
- “Israeli Settlement Policy” (1977), **MERIP Reports**, 59, 18–23.
- Kark, Ruth (1983), “The Agricultural Character of Jewish Settlement in the Negev: 1939-1947”, **Jewish Social Studies**, 45(2), 157–174.
- Kellerman, Aharon (1993), **SUNY Series in Israeli Studies : Society and Settlement : Jewish Land of Israel in the Twentieth Century**, Albany, NY, USA: State University of New York Press.

- Kershner, Isabel (09.01.2011), Israeli Demolition Begins in East Jerusalem Project, **The New York Times**.
<http://www.nytimes.com/2011/01/10/world/middleeast/10mideast.htm> [!?_r=0](#).
 (01.04.2016)
- Lehn, Walter (1974), "The Jewish National Fund", **Journal of Palestine Studies**, 3(4), 74–96.
- Lein, Yehezkel, (Ed: Yael Stein) (May 2002), "Land Grab, Israel's Settlement Policy in the West Bank", **B'Tselem**.
- Lesch, Ann Mosely (1977), "Israeli Settlements in the Occupied Territories, 1967-1977", **Journal of Palestine Studies**, 7(1), 26-47.
- Levy, Gideon (19.03.2006), "A New Consensus", **Ha'aretz**. <http://www.haaretz.com/a-new-consensus-1.183102>. (20.02.2016)
- Lochery, Neill (2007), "The Politics and Economics of Israeli Disengagement, 1994-2006", **Middle Eastern Studies**, 43(1), 1–19.
- Mahler, Gregory S. (2010), **Politics and Government in Israel : The Maturation of a Modern State** (2nd Edition), Blue Ridge Summit, PA, USA: Rowman & Littlefield Publishers.
- "Mahmoud Abbas: Israel's West Bank occupation leading to one-state solution" (31.1.2010), **The Guardian**, <http://www.theguardian.com/world/2010/jan/31/mahmoud-abbas-israel-west-bank>. (18.03.2016)
- Makovsky, David (2006), "Olmert's Unilateral Option: An Early Assessment", **The Washington Institute for Near East Policy**, Policy Focus 55.
- Masalha, Nur (2000), **Imperial Israel and the Palestinians : The Politics of Expansion, 1967-2000**, London, GBR: Pluto Press.
- Matar, Ibrahim (1981), "Israeli Settlements in the West Bank and Gaza Strip", **Journal of Palestine Studies**, 11(1), 93–110.
- MFA (2008a), PM Olmert and US President Bush gave a joint press conference after the first day of Pres Bush's visit to Israel.
<http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2008/Pages/J>

oint%20press%20conference%20with%20PM%20Olmert%20ana%20Pres%20Bus
h%209-Jan-2008.aspx. (02.03.2016)

MFA (2008b), “Victory Speech by Ehud Olmert after elections to the 17th”.
<http://www.mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2006/Pages/Victory%20speech%20by%20Ehud%20Olmert%20after%20elections%20to%20the%2017th%20Knesset%2028-Mar-2006.aspx>. 14.02.2016

MFA (2009a), “Address by PM Netanyahu at Bar-Ilan University”,
http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2009/Pages/Address_PM_Netanyahu_Bar-Ilan_University_14-Jun-2009.aspx. 10.03.2016
Morag, Nadav (2000), “Unambiguous ambiguity: The Opacity of the Oslo Peace Process” **Israel Affairs**, 6(3-4), 200-220.

MFA (2009b), PM's Office response to expected UNGA decision. <http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2012/Pages/Response-to-UNGA-decision-29-Nov-2012.aspx>.
(03.04.2016)

MFA (2009c), Press conference with PM Netanyahu and US Secy of State Clinton (31 Oct 2009).
http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2009/Pages/Press_conference_PM_Netanyahu_Secy_State_Clinton_31-Oct-2009.aspx. (13.03.2016)

MFA (2009d), Stop-work orders issued in Judea and Samaria, (30 Nov-1 Dec 2009),
http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2009/Pages/Stop-work_orders_issued_Judea_Samaria_1-Dec-2009.aspx.

MFA (2012), “Response to UNHRC decision to establish a commission on settlements”.
http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2012/Pages/Response_UNHRC_commission_settlements_22-Mar-2012.aspx. (03.04.2016)

Myre, Greg (08.02.2006), “Olmert Says Israel Will Keep 3 Large West Bank Settlement Blocs”, **The New York Times**. <http://www.nytimes.com/2006/02/08/international/middleeast/08mideast.html> (10.2.2016).

Nakhleh, Khalil (1983), “The Lebanon War and the Occupied Territories”, **MERIP Reports**, 115, 22–38.

- Neuman, Shoshana (December 1999), “Aliyah to Israel: Immigration under Conditions of Adversity”, **IZA Discussion Paper**, No. 89.
- Newman, David (2005), “From Hitnachalut to Hitnatkut: The Impact of Gush Emunim and the Settlement Movement on Israeli Politics and Society”, **Israel Studies**, 10(3), 192–224.
- Ofer, Dalia (1996), “Holocaust Survivors as Immigrants: The Case of Israel and the Cyprus Detainees”, **Modern Judaism**, 16(1), 1–23.
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) (2013), “Update on Settler Violence in the West Bank, including East Jerusalem”. https://unispal.un.org/pdfs/UHCHR_SettlerViolence.pdf. (14.02.2016)
- “Okay for New West Bank Homes Isn't Bid to Appease Settlers” (02.12.2009), **Ha'aretz**. <http://www.haaretz.com/news/okay-for-new-west-bank-homes-isn-t-bid-to-appease-settlers-1.2968> (19.03.2016)
- PA Rejects Olmert's Offer to Withdraw from 93% of the West Bank (12.08.2008), **Ha'aretz**. <http://www.haaretz.com/news/pa-rejects-olmert-s-offer-to-withdraw-from-93-of-west-bank-1.251578>. (03.03.2016)
- “Palestinians: Settlers vandalize school near Nablus” (20.10.2010), **The Jerusalem Post**. <http://www.jpost.com/Israel/Palestinians-Settlers-vandalize-school-near-Nablus>. (02.05.2016).
- Peace Now (2006-2007), “Breaking the law in the West Bank- One Violation Leads to Another: Israeli Settlement Building on Private Palestine Property, A Report of Peace Now's Settlement Watch Team”. http://peacenow.org.il/eng/sites/default/files/Breaking_The_Law_in_WB_nov06Eng.pdf. (27.2.2016).
- Peace Now (2007), “Quality of Life Settlers”. <http://peacenow.org.il/eng/content/quality-life-settlers>. (17.04.2016)
- Peace Now (2011), “Construction Per Person in the Settlements is Nearly Twice that in Israel”. <http://peacenow.org.il/eng/ConstructionReport0911Eng>. (02.04.2016)

- Peace Now (2012), “Torpedoing the Two State Solution: Summary of 2011 in the Settlements”. <http://peacenow.org.il/eng/2011Summary>. (02.04.2016)
- Peace Now (2015), “3rd Netanyahu Government: 40% increase in Construction, A Report by Settlement Watch”. http://peacenow.org.il/eng/sites/default/files/ConstructionReport2014Eng_0.pdf. (16.04.2016)
- “Peace Now official’s home vandalized with ‘Price Tag’” (11.09.2011), **The Jerusalem Post**. <http://www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Peace-Now-officials-home-vandalized-with-Price-Tag>. (02.05.2016)
- Peste, Jonathan (2006), “Radical Israeli Settlers: Ultimate Concerns, Political Goals and Violence”, **Exercising Power The Role of Religions Concord and Conflict**, 19, 276-294.
- Pressman, Jeremy (2006), “Israeli Unilateralism and Israeli-Palestinian Relations 2001-2006”, **International Studies Perspectives**, 7(4), 360-376.
- “Price Tag and Extremist Attacks in Israel” (23.12.2015), **Anti-Defamation League (ADL)**. <http://www.adl.org/israel-international/israel-middle-east/content/backgroundersarticles/price-tag-attacks.html?referrer=https://www.google.com.tr/#.VycEFVayOko>. (02.05.2016).
- Prime Minister’s Office (2012), Status of the Communities of Sansana, Rechelim and Bruchin Formalized. <http://www.pmo.gov.il/English/MediaCenter/Spokesman/Pages/spokhasdara230412.aspx>. (03.04.2016).
- “Profile: Binyamin Netanyahu” (11.02.2009), **The Guardian**. <http://www.theguardian.com/world/2009/feb/11/binyamin-netanyahu-profile>. (09.03.2016)
- “Progress of the Allon Plan” (1972), **Journal of Palestine Studies**, 1(3), 148–149.
- Rahat, Gideon ve Hazan, Reuven Y. (2009), “One Winner, Two Winners, No Winners: The 2009 Elections In Israel”, **Representation**, 45(4), 405-420.
- Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (2006), **Foundation for Middle East Peace**, 16(3).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (July-August 2006), **Foundation for Middle East Peace**, 16(4).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (May-June 2008), **Foundation for Middle East Peace**, 18(3).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (July-August 2008), **Foundation for Middle East Peace**, 18(4).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (March-April 2008), **Foundation for Middle East Peace**, 18(2).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (January-February 2009), **Foundation for Middle East Peace**, 19(1).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (March-April 2009), **Foundation for Middle East Peace**, 19(2).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (May-June 2009), **Foundation for Middle East Peace**, 19(3).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (September-October 2009) **Foundation for Middle East Peace**, 19(5).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (November-December 2009), **Foundation for Middle East Peace**, 19(6).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (March-April 2010), **Foundation for Middle East Peace**, 20(2).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (May-June 2010), **Foundation for Middle East Peace**, 20(3).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (July-August 2010), **Foundation for Middle East Peace**, 20(4).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (November-December 2010), **Foundation for Middle East Peace**, 20(6).

Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (January-February 2011), **Foundation for Middle East Peace**, 21(1).

- Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (September-October 2011), **Foundation for Middle East Peace**, 21(5).
- Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (July-August 2011), **Foundation for Middle East Peace**, 21(4).
- Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (November-December 2011), **Foundation for Middle East Peace**, 21(6).
- Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (January-February 2012), **Foundation for Middle East Peace**, 22(1).
- Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (July-August 2013), **Foundation for Middle East Peace**, 23(4).
- Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (March-April 2013), **Foundation for Middle East Peace**, 23(2).
- Report on Israeli Settlements in the Occupied Territories (September-October 2013), **Foundation for Middle East Peace**, 23(5).
- Romann, Michael (1990), "Territory and Demography: The Case of the Jewish-arab National Struggle", **Middle Eastern Studies**, 26(3), 371–382.
- Ronen, Gil (1.12.2009), "Reservists will 'Freeze' Service Until Freeze Ends", **Arutz Sheva**. <http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/134742>. (16.03.2016)
- Rosen, Steven J. (2012), "Israeli Settlements, American Pressure, and Peace", **Jewish Political Studies Review**, 24(1/2), 32–44.
- Rowley, Charles K., ve Jennis Taylor (2006), "The Israel and Palestine Land Settlement Problem: An Analytical History, 4000 B.C.E.-1948 C.E.", **Public Choice**, 128(1/2), 41–75.
- Schiff, Amira (2013), "The 'Annapolis Process': a chronology of failure", **Israel Affairs**, 19(4), 660-678.
- Schneider, Howard (20.03.2009), Netanyahu Gets More Time, Hopes to Forge Broader Coalition, **The Washington Post**. http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2009/03/20/AR2009032000694_pf.html. (09.03.2016)

- Schnell, Izhak, ve Shaul Mishal (2008), “Place as a Source of Identity in Colonizing Societies: Israeli Settlements in Gaza”, **Geographical Review**, 98(2), 242–259.
- Shafir, Gershon (1989), **Land, Labor and the Origins of the Israeli-Palestinian Conflict, 1882-1914**, Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Sharkansky, Ira (2010), “Corruption again, and again not decisive”, **Israel Affairs**, 16(1), 165-178.
- Shaw-Smith, Peter (1994), “The Israeli Settler Movement Post-Oslo”, **Journal of Palestine Studies**, 23(3), 99–109.
- Shikaki, Khalil (1996), “The Future of the Peace Process and Palestinian Strategies”, **Journal of Palestine Studies**, 26(1), 82-88.
- Shlaim, Avi (1995), “Israeli Politics and Middle East Peacemaking”, **Journal of Palestine Studies**, 24(4). 20–31.
- Shragai, Nadav, “Understanding Israeli Interests in the E1 Area: Contiguity, Security, and Jerusalem”, Jerusalem Center for Public Affairs. <http://jcpa.org/understanding-israeli-interests-in-the-e1-area/#sthash.HghaCIP7.dpuf>. (03.04.2016)
- Slater, Jerome (2001), “What Went Wrong? the Collapse of the Israeli-palestinian Peace Process”, **Political Science Quarterly**, 116(2), 171–199.
- Sofer, Roni (07.07.09), Minister Edelstein: Barak making rookie mistakes, **Ynetnews**, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3742480,00.html>. (11.03.2016)
- Somfalvi, Attila (24.04.2014), Sanctions and suspended talks - Israel responds to Palestinian reconciliation, **Ynetnews**, <http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-451304600.html> (06.04.2016)
- Sprinzak, Ehud (1989), “The Emergence of the Israeli Radical Right”, **Comparative Politics**, 21(2), 171–192.
- Statement by PM Netanyahu on the Cabinet Decision to suspend new construction in Judea and Samaria, *Israel Ministry of Foreign Affairs*, (25 Nov 2009) http://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2009/Pages/Statement%20by%20PM_Netanyahu_suspend_new_construction_Judea_Samaria_25-Nov-2009.aspx. (13.03.2016)

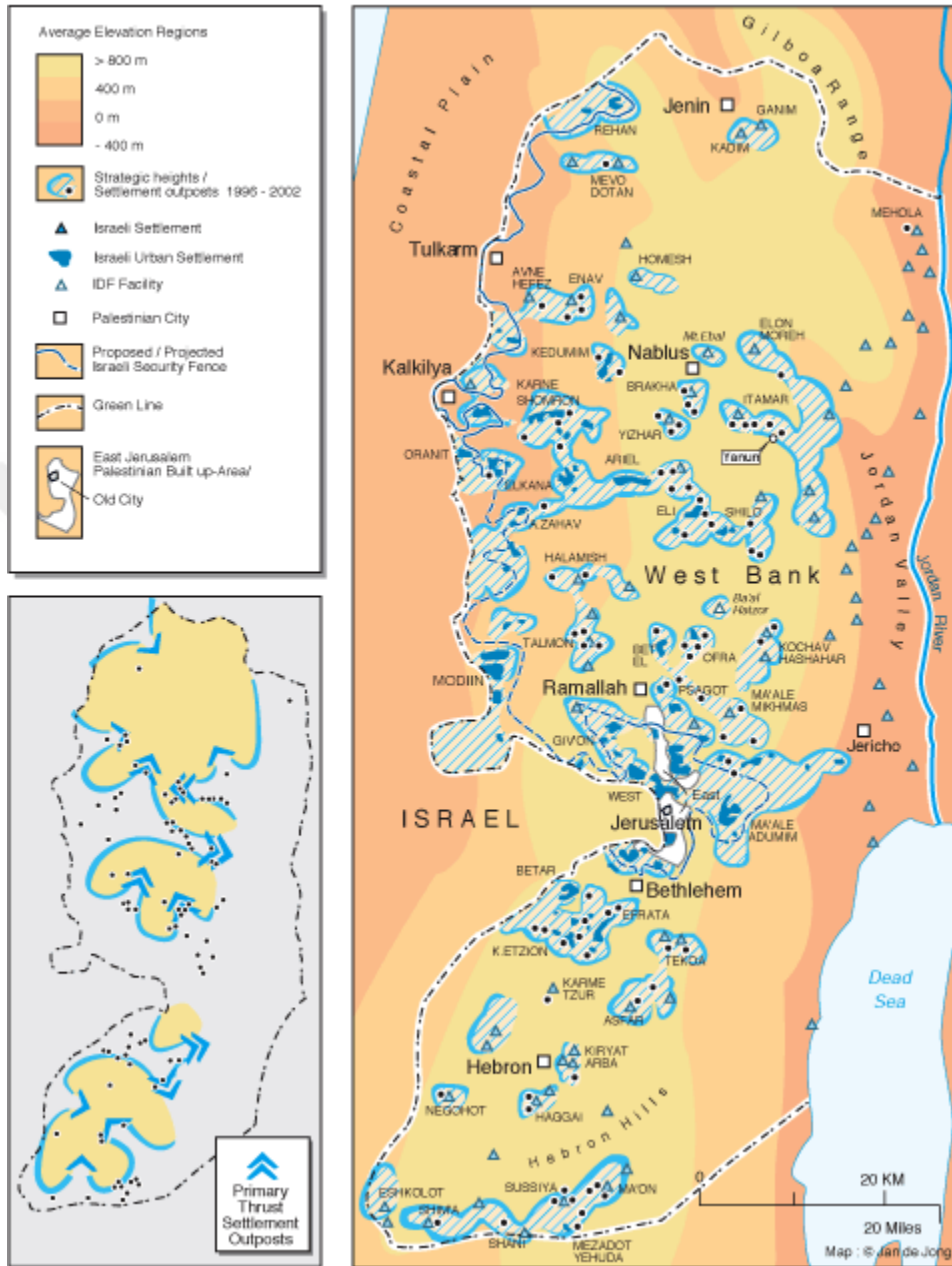
- Taylor, Alan R. (1972), "Zionism and Jewish History", **Journal of Palestine Studies**, 1(2), 35–51.
- Tessler, Mark (1990), "The Intifada and Political Discourse in Israel", **Journal of Palestine Studies**, 19(2), 43–61.
- "Text: Obama's Speech in Cairo" (04.06.2009), **New York Times**.
<http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html>. (10.3.2016)
- "The Annapolis Conference" (2008), **Journal of Palestine Studies**, 37(3), 74-92.
- The UNESCO Chair on Human Rights & Democracy at An-Najah University and The Alternative Information Center (September 2012), "Outposts And Price Tag Violence: A Blow Upon a Bruise"
<http://alternativenews.org/archive/images/stories/PDF/UNESCO-AIC-Outposts-and-Price-Tag-Violence.pdf>. (02.05.2016)
- "The 'Price Tag' Policy A Surge in Settler Violence against Palestinians" (June 2011), **Al-Haq**.
<http://www.alhaq.org/advocacy/topics/settlements-and-settler-violence/406-the-price-tag-policy-a-surge-in-settler-violence-against-palestinians>. (02.05.2016)
- "The Karp Report" (1984), **Journal of Palestine Studies**, 13(4), 156-161.
- "The Peace Process" (1996), **Journal of Palestine Studies**, 25(2), 123–140.
- "The Sharm al-Shaykh Memorandum (Wye II) and Related Documents" (Winter, 2000), **Journal of Palestine Studies**, 29(2).
- The Ultra-Orthodox Jews in the West Bank (2005), **Peace Now**.
<http://peacenow.org.il/eng/content/ultra-orthodox-jews-west-bank>. (16.04.2016)
- The UN Human Rights Council (2012), "Human rights situation in Palestine and other occupied Arab territories", 19th Session, UN Doc. A/HRC/19/L.34.
- The UN Security Council (2011), 6484th Meeting, New York,
<http://repository.un.org/handle/11176/15016>. (01.04.2016)
- The UN General Assembly (2014), "Report of the Secretary-General: Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory, including Jerusalem, and the occupied Syrian Golan", 25th session, UN Doc. A/HRC/25/38.

- The White House (2009), “Briefing by U.S. Special Envoy for Middle East Peace George Mitchell”. <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/briefing-us-special-envoy-middle-east-peace-george-mitchell>. (13.03.2016)
- Tillman, Seth (1978), “The West Bank Hearings: Israel's Colonization of Occupied Territory”, **Journal of Palestine Studies**, 7(2), 71–87.
- Tranas, Hanna W. (2012), **The Wild Wild West Bank: Investigating causes of increased settler violence**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Oslo.
- Troen, S. Ilan (2003), **Imagining Zion : Dreams, Designs, and Realities in a Century of Jewish Settlement**, New Haven, CT, USA: Yale University Press.
- TRTWORLD (2015), “EU urges ‘zero tolerance’ for Jewish settler violence”. <http://www.trtworld.com/europe/eu-urges-zero-tolerance-jewish-settler-violence-5286>. (02.05.2016).
- “Twenty-five Years of Israel” (1973), **Journal of Palestine Studies**, 3(1), 145–157.
- UN OCHA (2008), Unprotected: Israeli settler violence against Palestinian civilians and their property, **UN OCHA Special Focus**. <https://unispal.un.org/DPA/DPR/unispal.nsf/eed216406b50bf6485256ce10072f637/665317f0f18d199b852575230075076d?OpenDocument>. (07.04.2016)
- “U.S. State Department Defines Settler Violence as Terrorism” (18.08.2012), **Ha’aretz**. <http://www.haaretz.com/blogs/diplomania/u-s-state-department-defines-settler-violence-as-terrorism-1.459087>. (02.05.2016).
- U.S. Department of State (2009), “Briefing by Special Envoy for Middle East Peace George Mitchell”. <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2009/nov/132447.htm>. (15.03.2016)
- Usher, Graham (2003), “Facing Defeat: The Intifada Two Years on”, **Journal of Palestine Studies**, 32(2), 21–40.
- Warschawski, Michel (2006), “The 2006 Israeli Elections: A Drive To Normalcy And Separation”, **Journal of Palestine Studies**, 35(4), 44–53.

- Waxman, Dov (2008), "From Controversy to Consensus: Cultural Conflict and the Israeli Debate over Territorial Withdrawal", **Israel Studies**, 13(2), 73–96.
- Weitz, Yechiam (1994), "Jewish Refugees and Zionist Policy During the Holocaust", **Middle Eastern Studies**, 30(2), 351–368.
- Weizman, Eyal (2007), **Hollow Land: Israel's Architecture of Occupation**, London: Verso.
- Will, Donald S. (1982), "Zionist Settlement Ideology and Its Ramifications for the Palestinian People", **Journal of Palestine Studies**, 11(3), 37–57.
- World Health Organization(WHO), Definition and typology of violence. <http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/>. (14.04.2016)
- Yishai, Yael (1985), "Israeli Annexation of East Jerusalem and the Golan Heights: Factors and Processes", **Middle Eastern Studies**, 21(1), 45–60.
- Yüksek, Emre (2011), **The Israeli Settlements In The West Bank Territory Before And After The Peace Process**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Middle East Technical University, The Graduate School Of Social Sciences.
- Zelnick, Robert (2006), **Israel's Unilateralism : Beyond Gaza**, Stanford, CA, USA: Hoover Institution Press.
- Zelter, Aviva ve Zubida, Hani (May 2012), "Patterns of Immigration and Absorption", **Jewish Virtual Library**.
<https://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/isdf/text/zubida.pdf>. (17.11.2015)

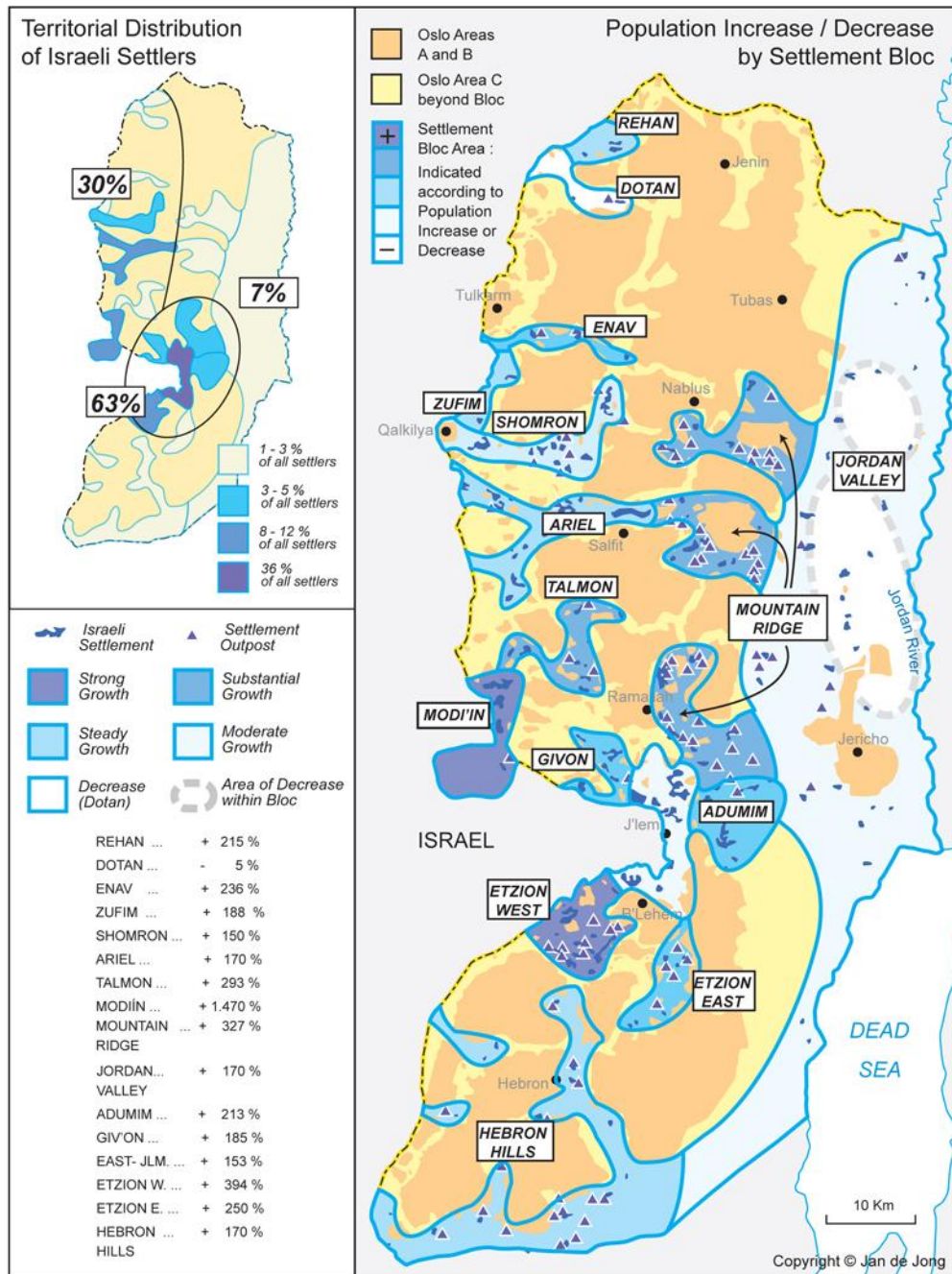
EKLER

"Capturing the Hilltops" Israeli Settlement Outposts 1996 - 2002

Kaynak: Foundation for Middle East Peace (<http://fmep.org/resource/capturing-the-hilltops-israeli-settlement-outposts-1996-2002-nov-2002/>)

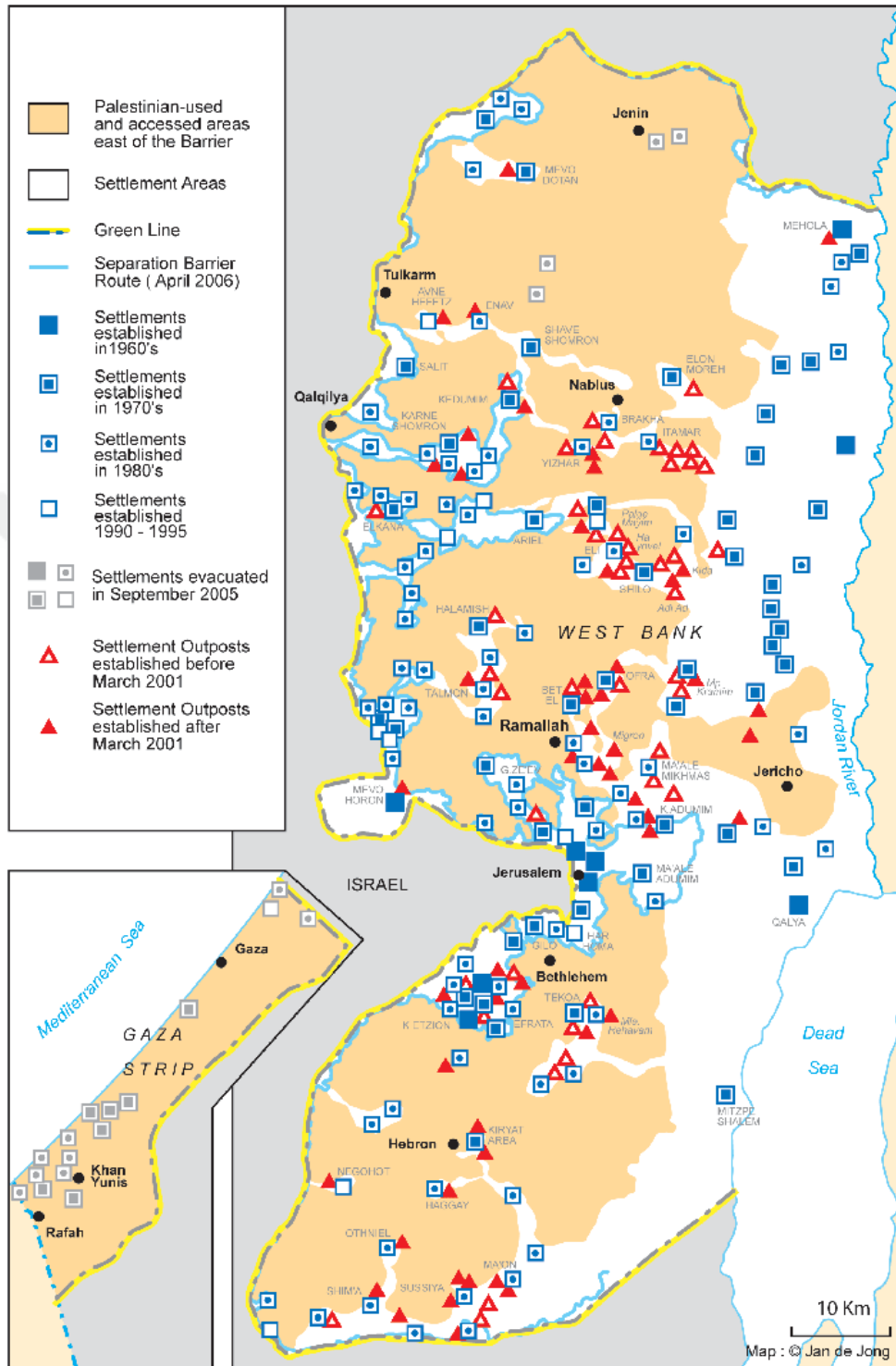
Israeli Settlements: Population Growth and Concentration - 1995 -2011

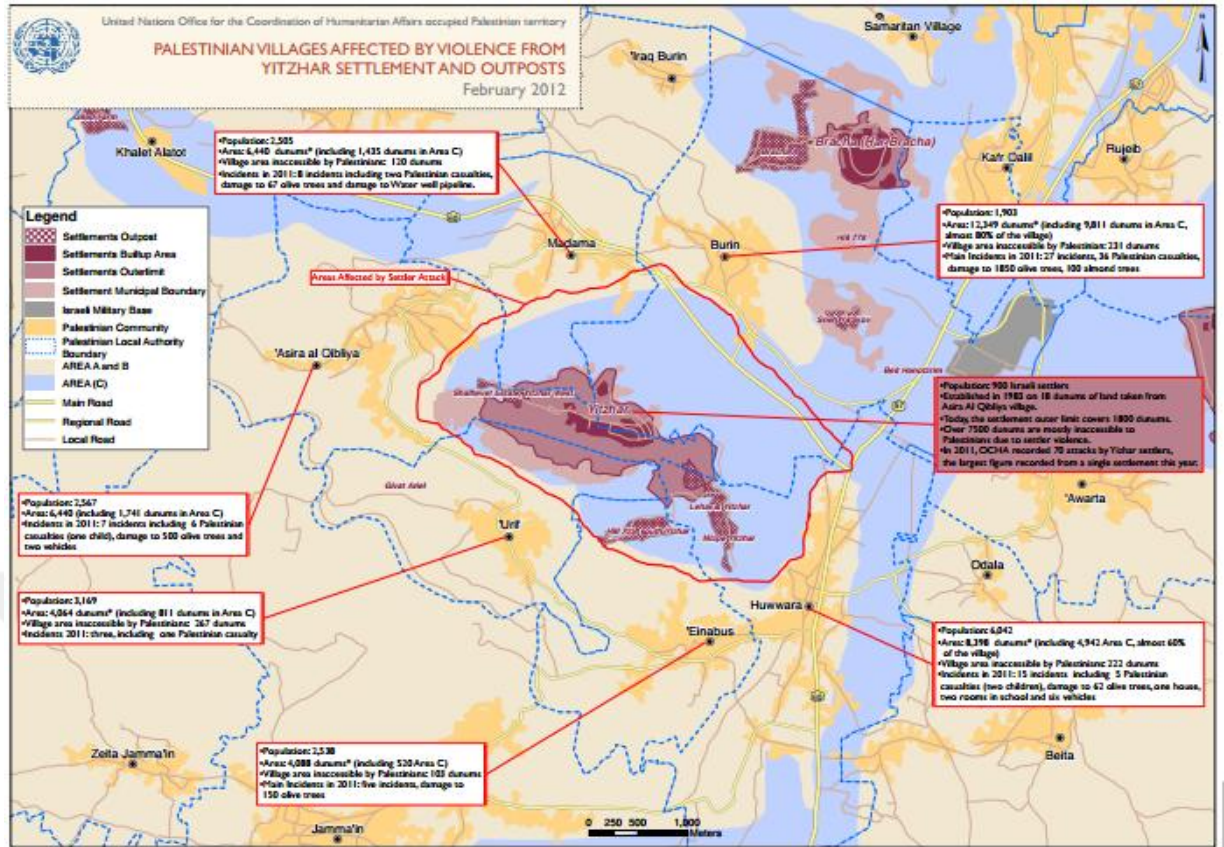
Kaynak: Foundation for Middle East (<http://fme.org/resource/israeli-settlements-population-growth-and-concentration-1995-2011/>)

Settlements Established and Evacuated 1967 - 2008

Kaynak: Foundation for Middle East (<http://fmep.org/resource/settlements-established-evacuated-1967-2008-feb-2008/>)

Kaynak: UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs occupied Palestinian territory
 (https://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_yitzhar_map_february_2012_map_english.pdf)

ÖZGEÇMİŞ

Ebru BİRİNCİ, 1 Ocak 1991 yılında Trabzon'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Trabzon'da tamamladı. 2008-2009 eğitim-öğretim yılında bir yıl İngilizce Hazırlık eğitimi aldıktan sonra, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde lisans eğitimine başladı. 2012-2013 eğitim-öğretim yılında bölüm üçüncülüğü derecesiyle mezun oldu. Ebru Birinci, İngilizce bilmektedir.

